

PERSFOCUS

VIJFDE JAARGANG NUMMER 5 - MEI 1989

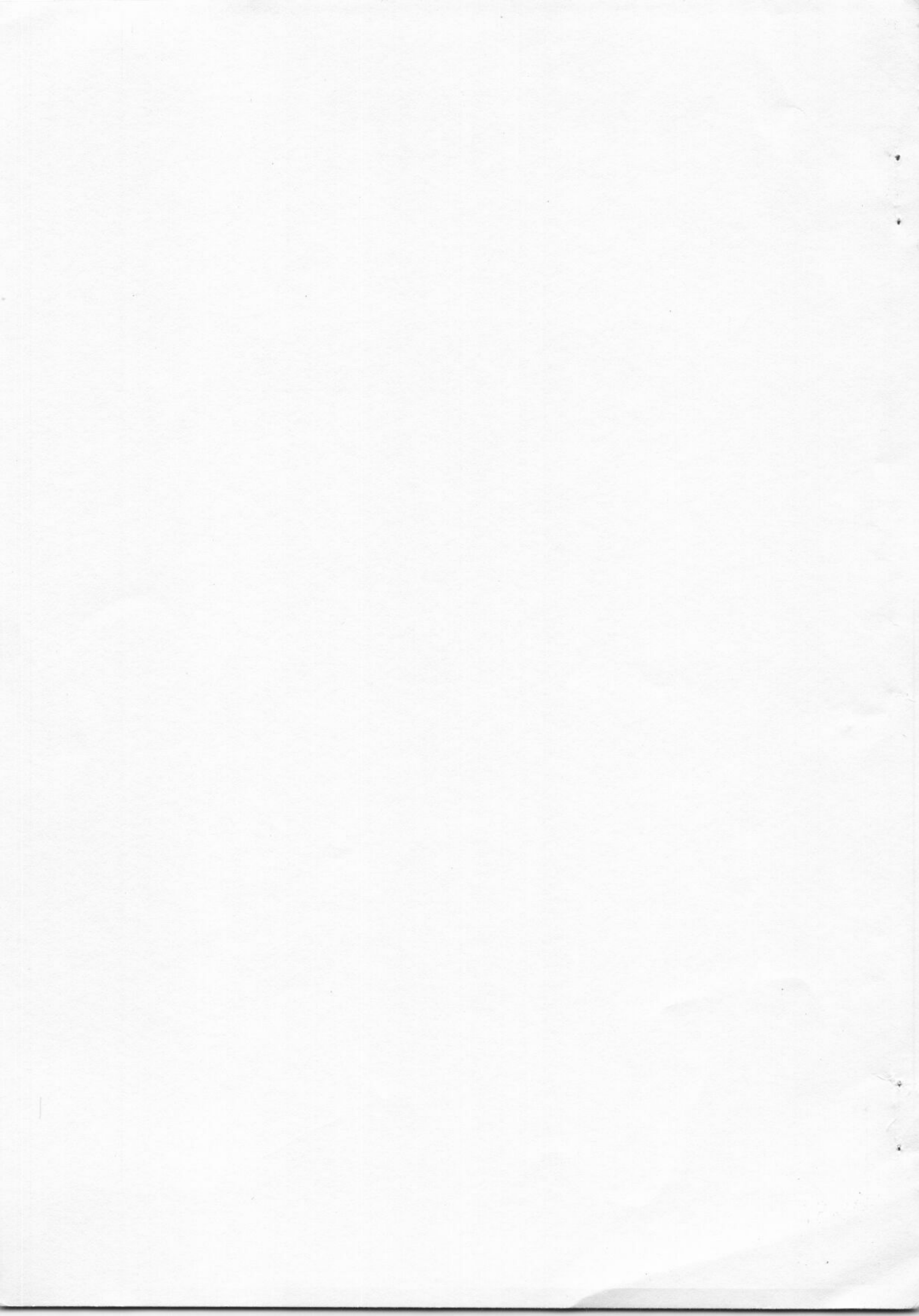
knipselkrant van vereniging Martijn
over kinderen, volwassenen en seksualiteit

" VERTELE EENS ANNEKE ... JIJ BENT
VAST WEL EENS BANG VOOR JE VADER ...
... JA, HÈ ? ... ZEG HET MAAR EERLIJK ... "

In dit nummer:

Verder na De Bolderkar	pag. 2
Nasleep affaires	pag. 5
Wie kun je nog vertrouwen?	pag. 7
Incestueus gezinsleven	pag. 11
Onterecht	pag. 13
Nagekomen bericht: BVD en Toneel	pag. 18
Een stuk hulp voor de jeugd	pag. 21
Ontucht van de maand	pag. 26
Achtergrond	pag. 31
Documentatielijst	pag. 40

PERSFOCUS, vijfde jaargang, nummer 5, mei 1989

Knipsels uit:

De Volkskrant
Trouw
NRC Handelsblad
Algemeen Dagblad
Utrechts Nieuwsblad
Het Vrije Volk
Twente Centraal
Nieuwsblad van het Noorden
Leidsche Courant
Leids Dagblad
Nieuwsblad van het Zuiden
Tubantia
Almaarder Courant
Vrij Nederland
Tijdschrift voor de sociale sector
Uitleg
Welzijnsweekblad
Het Schoolblad
MGZ
Maandblad voor uitkeringsgerechtigden
VARA-TV
Gazet van Antwerpen
Seattle Post
Cape Times (S.A.)
San Fransisco Examiner

VK
Tr
NRC
AD
UN
VV
TC
NvhN
LC
LD
NvhZ
Tub
AC
VN
TCS

MUG

GvA

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,--. Als briefpost
f 80,--, Losse nummers f 8,--
Giro 5459646 van Vereniging Martijn
Postbus 5478, 1007 AL Amsterdam.

TIJDSCHRIFT
voor de
**SOCIALE
SECTOR**

WAT TE DOEN BIJ INCEST

*Handreiking onder
het motto 'Sta open,
blijf kalm
en blijf alert'*

Jinke Hesterman

Systematisch onderzoek ontbreekt. Maar in binnen- en buitenland beschikken hulpverleners wel over een schat aan ervaringen over incest. Heleen Woelinga, Karin Eeland en Marianne van Staa hebben die op een rij gezet.

Na alle tumult over de Bolderkaraffaire en de gewraakte poppenmethode en in afwachting van een 'protocol' dat pas volgend jaar komt, kunnen hulpverleners een dergelijke handreiking goed gebruiken.

Hulpverleners zouden teveel op de stoel van de rechter gaan zitten. Rechters zouden op hun beurt maar klakkeloos aannemen dat hulpverleners een juiste diagnose stellen. Vertrouwensartsen zouden met hun geheime dossiers op gespannen voet met de Grondwet staan. In Nederland zou een 'poppengekte' heersen.

Incest was na de Bolderkaraffaire ineens onderwerp van een onverkwikkelijke discussie onder een heel breed publiek. Ondertussen werden hulpverleners geacht gewoon hun werk te doen. Ze zouden hun vingers liever niet meer branden aan onderzoek bij vermoedens van incest, zo werd gesignaleerd. Nu vast is komen te staan, dat door medewerkers van de Bolderkar onzorgvuldig is gehandeld, valt alom de roep te horen om richtlijnen en voorschriften.

Wie durft in dit tijdsgewricht enige orde te scheppen in de chaos die door justitie, de Bolderkar en de media is aangericht? Psycholoog en incestdeskundige prof. dr. Jos Frenken werkt op het moment in opdracht van het ministerie van VVC aan een protocol. Maar een interview? Nee. 'Over een jaar zijn we klaar. Dan wil ik wel praten.'

Moed, beleid en trouw

De auteurs van de meest recente publicatie over dit onderwerp - 'Hulpverlening aan seksueel misbruikte kinderen en hun gezin' - deinzen niet terug voor een gesprek. Heleen Woelinga en Karin Eeland gaven hun literatuurstudie de ondertitel 'met moed, beleid en trouw' mee en daar handelen ze dan ook naar.

Ze werken beiden bij de vakgroep pedagogiek van de Vrije Universiteit in Amsterdam, waaraan ook prof. Herman Baartman van het gelijknamige rapport over de Bolderkar is verbonden, de man die door de sociale wetenschapper Peter Hofstede in de Haagse Post voor 'incestideoloog' en 'Robbespierre van de incest' is uitgemaakt. Hun onderzoek, dat ze samen met Marianne van Staa uitvoerden, werd mede mogelijk gemaakt door subsidie van het Nederlands Comité voor Kinderpostzegels (NCK) en het Stimuleringsfonds Vrouwenstudies van de Vrije Universiteit. In het boek presenteren ze een reeks hulpverleningsmethoden en -technieken. Ze bieden praktische informatie die grotendeels is gebaseerd op de ervaring van hulpverleners in binnen- en buitenland.

De opzet van het boek volgt de diverse stadia van hulpverlening: signalering, onthulling en eerste opvang, en de organisatie van de verdere hulpverlening. Daarna volgt een uiteenzetting van verschillende behandelingsmogelijkheden.

Brede definitie

Het is een boek voor hulpverleners, benadrukken Heleen Woelinga en Karin Eeland. Daarmee rechtvaardigen ze de brede definitie die ze geven van seksueel misbruik van kinderen. Daaronder

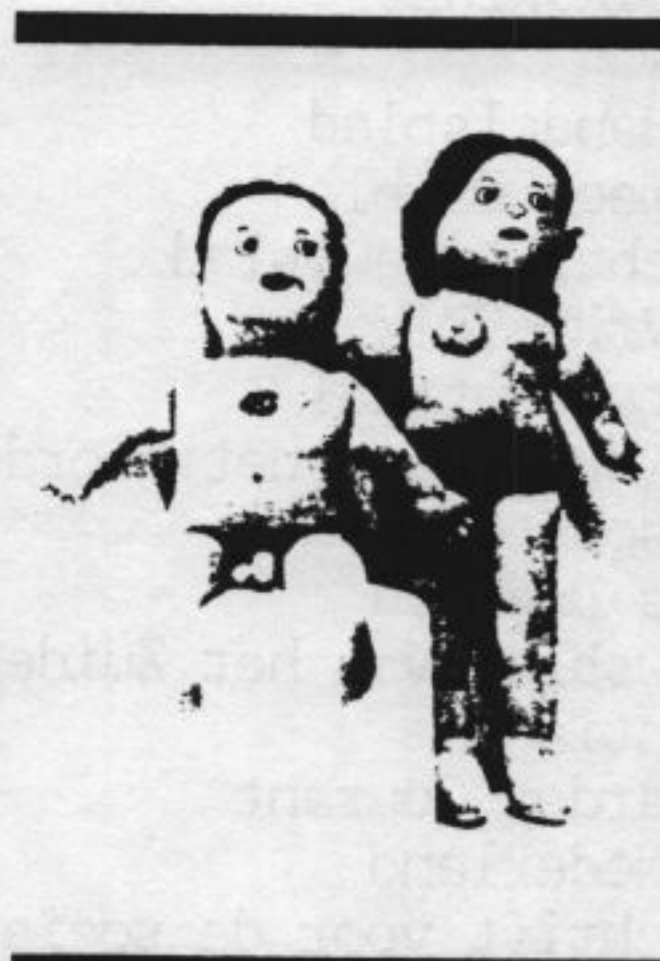
moeten we volgens hen verstaan: 'misbruik van macht en vertrouwen door een gezins- of familielid van een kind, in de vorm van seksuele handelingen of pogingen daartoe, vrijwel altijd onder druk van geheimhouding.' Het is een omschrijving die zowel strafbare als niet-strafbare feiten in zich bergt. Zijn het niet juist dat soort definities die de afgelopen maanden in de discussie over incest zoveel verwarring hebben veroorzaakt?

'Vroeger dacht men dat incest maar heel weinig voorkwam. Nu blijkt dat het veel meer voorkomt en bovendien dat er veel meer verschillende vormen en gradaties van seksueel misbruik van kinderen bestaan. De werkelijkheid noodzaakt tot een verruiming van het begrip. Wij vermijden het begrip incest omdat het op zich niets crimineels hoeft aan te duiden. In het Wetboek van Strafrecht gaat het over seksuele handelingen met minderjarigen en over ontucht met eigen kinderen. Blijf je over incest spreken, dan hou je andere soorten van seksueel misbruik buiten het vizier die even traumatisch kunnen zijn.'

Heleen Woelinga en Karin Eeland menen dat het uit het oogpunt van hulpverlening weinig uitmaakt of verschillende vormen van misbruik over een kam worden geschoren. De schadelijke effecten van seksuele handelingen, dan wel pogingen daartoe, kunnen voor het kind even groot zijn. 'Als kinderen daaronder lijden, heb je in principe met dezelfde behandelingsissues te maken. Er is volgens de literatuur alleen een kwantitatief en geen kwalitatief verschil. Natuurlijk moet je als hulpverlener voor ogen houden dat er hele verschillende vormen van seksueel misbruik zijn. Zeker in de eerste fase van signalering en onderzoek moet je voorzichtig zijn met stereotyperingen. Je eerste aanknopingspunt is het kind. Dat geeft aanwijzingen voor de richting waarin je vermoedens moeten gaan. Je houding moet zijn dat je traumatische ervaringen serieus neemt. Daarnaast laat je je leiden door een beoordeling van de veiligheid van het kind.'

Poppen

De literatuurstudie dateert van voor de Bolderkaraffaire en bestrijkt de periode van 1975 tot 1985. Opvallend is dat in het boek de poppenmethode als dia-

gnostisch hulpmiddel geringe aandacht krijgt. Hij wordt slechts beschreven als onderdeel van omvangrijk onderzoek naar signalen die duiden op seksueel misbruik. Het boek doet allermee aan de 'gevaarlijke poppengekte', zoals die tijdens de Bolderkaraffaire door prof. Verhulst van het Rotterdamse Sophiakinderziekenhuis werd gesignaleerd. 'In de onderzoeksperiode was er nog geen sprake van mensen die van incest op hol sloegen,' zegt Heleen Woelinga. 'We zijn dat fenomeen in de literatuur ook niet tegengekomen.' Wel stuitte ze op andere emotionele reacties die seksueel misbruik van kinderen oproept: afkeer, onbehaaglijke fascinatie, angst, schuld en woede. Dergelijke reacties staan een adequate hulpverlening in de weg, constateren Woelinga en Eeland. Zelfkennis is derhalve onontbeerlijk voor hulpverleners. Die moeten hun houding ten opzichte van seksualiteit, macht en gezin aan een diepgaand onderzoek onderwerpen.

Heleen Woelinga en Karin Eeland verbazen zich erover dat in de media rond incest het beeld is ontstaan van onzorgvuldig, ondoordacht en onbeheerst handelende hulpverleners. Het strookt niet met de werkelijkheid van hun onderzoek, dat, zoals gezegd, grotendeels is gebaseerd op beschreven praktijk-

ervaringen. De Bolderkaraffaire lijkt voorsnog een zeer ongelukkig incident. De adviezen die zij aan de literatuur ontlenu, gaan allemaal in de richting van: blij open, blij kalm en blij alert, ken je grenzen en verantwoordelijkheden en doe het niet alleen.

Protocol

Wie deze aanwijzingen opvolgt, is uiteraard nog niet gevrijwaard van eventuele misstappen. Ook Woelinga en Eeland zijn in gespannen afwachting van het protocol, waaraan professor Frenken op het moment werkt. Want behalve een juiste attitude is bij signalen van seksueel misbruik in het gezin een gedegen onderzoek nodig dat aan tal van diagnostische eisen voldoet. Zeker wanneer het seksueel misbruik zich in het stadium van vage vermoedens bevindt. Vastgelegd moet worden welke instantie en ook welke discipline het meest in aanmerking komt voor het instellen van een onderzoek.

Na hun uitvoerige literatuurstudie zijn zelfs Woelinga en Eeland er nog niet uit. 'Moet een hulpverleningsinstantie het doen of is het beter om direct naar de Raad voor de Kinderbescherming te stappen? Of moet er een instantie komen die onderzoek kan doen dat door de Raad geaccepteerd wordt? Er is nu een discussie gaande tussen de juridische instanties en de instanties voor vrijwillige hulpverlening. Allebei willen ze dat onderzoek graag in eigen huis houden. Op het moment is het voor veel hulpverleners nog een hele stap om het justitiële circuit in te schakelen. Ze willen nog wel naar een Bureau Vertrouwensartsen, maar de Raad... daar moeten ze niets van hebben en van de jeugd- en zedenpolitie willen ze helemaal niet horen.

Een andere, hele ingewikkelde materie is in hoeverre je de ouders bij de onderzoek moet betrekken. Wat zijn hun rechten en hoe ga je daar zorgvuldig mee om?'

Aanzet

In hun boek beschrijven ze onder de hoofdstukken 'Signalering van seksueel misbruik' en 'Onthulling en eerste opvang' een aantal voorwaarden, methoden en technieken die als een eerste aanzet tot een protocol zouden kunnen worden opgevat. 'Je kunt niet simpelweg richtlijnen geven,' zegt Heleen

VERVOLG T.S.C.

Woelinga. 'Wel kun je zeggen: laat je bij je optreden in de eerste plaats niet leiden door de schok van: o jee, seksueel misbruik. Probeer je vermoedens bevestigd te krijgen en maak vervolgens een inschatting van de veiligheid van het kind. Er zijn een aantal stappen die je altijd kunt zetten. Aan een wat ouder kind kun je vragen: heb je

wel eens vervelende seksuele ervaringen meegemaakt thuis of daarbuiten? Een kind dat niet zulke problemen heeft, zal eenvoudig nee zeggen en doorgaan met praten over andere dingen die haar bezighouden. Vragen naar incest is net als vragen naar elk ander taboe onderwerp, zoals alcoholisme, geweld of zelfmoord. Als de

hulpverlener zich redelijk op zijn gemak voelt bij het stellen van de vraag, zal het kind zich op zijn gemak voelen bij de beantwoording ervan. Een jong kind kun je laten onderzoeken door een deskundige. Wanneer deze stappen geen bevestiging opleveren van je vermoedens, en de signalen en je vermoedens toch blijven bestaan, ga dan naar een Bureau Vertrouwensartsen.'

Lichamelijke verschijnselen die onmiskenbaar duiden op seksueel misbruik, komen relatief gezien zeer weinig voor. En wanneer ze zich voordoen, is het nog altijd de vraag of het seksueel misbruik plaatsvindt in het gezin. Daarover geven psychosomatische signalen en gedragssignalen (bijvoorbeeld excessieve masturbatie, seksueel agressief gedrag, angst voor aanraken, niet op de rug durven liggen) vaak evenmin uitsluitend. Aan meer specifieke signalen (eetproblemen, gebrek aan zelfvertrouwen, zelfverwonding, electra) die aanleiding zouden kunnen geven tot een vermoeden van seksueel misbruik, vallen op zichzelf ook geen conclusies te verbinden.

Tot een zorgvuldige diagnostiek van seksueel misbruik in een gezin - Woelinga en Eeland spreken over het valideren van vermoedens - behoren:

- onderzoek van gedragsindicaties,
- het voeren van gesprekken met het kind en eventueel de ouders,
- inschatting van de geloofwaardigheid,
- interpretatie van lichamelijke aanwijzingen,
- medisch onderzoek.

Ze citeren de Amerikaanse psychiater S. Sgroi die de onderzoeksgesprekken als de belangrijkste component van het valideringsproces beschouwt. Uitvoerig wordt beschreven welke technieken en methoden de hulpverlener ter beschikking staan.

De ouders

Of er in het stadium van de vermoedens ook met de ouders gesproken dient te worden, daarover doen Woelinga en Eeland geen stellige uitspraken. Ook valt uit hun studie niet af te leiden wie daarvoor de meest aangewezen persoon zou zijn. Wel zeggen ze dat het bij een ernstig vermoeden van seksueel misbruik beter is als er iemand anders dan de hulpverlener van het kind naar de ouders gaat.

'Over het algemeen wordt een gesprek met de ouders goed geacht,' aldus Woelinga en Eeland. In het kader van de diagnostiek is het goed om iets van het gezin te weten. In een gesprek met de ouders kun je je een beeld vormen van de manier waarop ze met het kind omgaan. Je hoeft daarbij niet direct je vermoedens uit te spreken. Het is onderzoekstechnisch zelfs goed om met niet al te veel vooropgezette ideeën zo'n gesprek in te gaan. Maar het hangt heel erg van de opstelling van de ouders af of er iets uit komt dat bruikbaar is voor de validering van vermoedens. Je moet zeker niet te snel naar de ouders toe. De kans dat je voldoende boven tafel krijgt is immers tamelijk klein. Wanneer je je vermoedens niet bevestigd krijgt op grond van de signalen van het kind en de onderzoeksgesprekken, dan kom je er met de ouders ook niet uit.'

Ontkennen de ouders, dan dient het verhaal van het kind toch serieus genomen te worden, concluderen de auteurs van de literatuurstudie. Omdat de veiligheid van het kind centraal moet staan in het handelen van hulpverleners, is een tijdelijke scheiding van dader en slachtoffer volgens hen veelal noodzakelijk. 'Het verdient de voorkeur dat de dader het gezin verlaat, maar het is helaas vaak alleen mogelijk dat het kind uit huis wordt geplaatst. Ondanks de negatieve gevolgen die dit voor het kind kan hebben, denken wij dat dit toch te verkiezen is boven het, vaak op vooroordelen en angst van hulpverleners voor forse interventies gebaseerde besluit, om het kind in het gezin te laten.'

Woelinga en Eeland constateren dat er in Nederland eerder sprake is van aarzelend optreden van hulpverleners - 'zelfs bij sterke vermoedens stappen ze nog niet zo gauw naar de Raad voor de Kinderbescherming. Dat doen ze pas als ze zelf volledig zijn vastgelopen' - dan van ondoordacht en haastig handelen.

Andere benadering

Ten tijde van de Bolderkaraffaire is, zonder dat er overigens een nuance werd gemaakt tussen strafbare en nietstrafbare feiten, van verschillende zijden een lans gebroken voor een andere benadering van seksueel misbruik. Eerst was er de Amerikaanse

gezinsterapeut *Boszormenyi-Nagy* die tijdens een bezoek aan Nederland met zijn neus in de incest viel. In de Volkskrant stak hij een halve pagina groot pleidooi af voor het intact laten van de gezinsrelaties, vanwege de ontwrichtende werking van loyaliteitsconflicten bij kinderen.

Vervolgens was er de Amsterdamse jurist *P. Quak* die zich in de NRC voorstander toonde van een nietstrafrechtelijke aanpak van incest. 'Overwogen zou moeten worden incest door ouders niet onmiddellijk strafrechtelijk te benaderen en te vermijden dat ouders bij vermeende incestueuze handelingen vogelvrij worden verklaard,' betoogde hij. 'De actie bij verdenking van ontuchtig handelen zou gegoten kunnen worden in de vorm van een ondertoezichtstelling zonder uithuisplaatsing. Doordat de dreiging van vervolging en bestrafing wegvalt, zullen de ouders - van wie immers verondersteld mag worden dat ze het beste met hun kind voor hebben - meer bereid zijn mee te werken aan een voor het kind zo goed mogelijke oplossing.'

'De analyse die je maakt van de oorzaken van incest, bepaalt de methode van hulpverlening die je zult gebruiken,' zo citeren Heleen Woelinga, Karin Eeland en Marianne van Staa de

Nederlandse incestdeskundige *Carla van Lichtenburcht*.

Maar aan die analyse gaat nog iets vooraf. En dat is een visie op zowel het gezin als op seksualiteit en de mate waarin macht een rol speelt bij het ontstaan van seksueel misbruik. Die visie kan gemakkelijk omslaan in een ideologie en ideologie kan leiden tot gekte. Hoewel de literatuurstudie van Woelinga c.s. maant tot kalmte, en ook de auteurs verlangend uitzien naar een protocol, moet gevreesd worden dat, zolang niet de ernst van de (vermoede) feiten, maar visies en interpretaties het handelen van hulpverleners bepalen, de hulpverlening bij vermoedens van incest zich moeilijk zal laten leiden langs de wegen van redelijkheid en zorgvuldigheid.

Jinke Hesterman

Hulpverlening aan seksueel misbruikte kinderen en hun gezin is uitgegeven door de VU te Amsterdam en kost f 42,50. Het boek telt 333 pagina's en is verkrijgbaar in de boekhandel.

Aanpak seksueel misbruik is aan herbezinning toe

door Marc van Bijsterveldt

Toen aan het licht kwam dat de Noordengelse kernenergiecentrale Windscale in de jaren vijftig grote hoeveelheden radioactiviteit in het milieu had laten stromen, werd niet besloten de tent te sluiten. Men veranderde - met dank aan Orwell - de naam van de centrale en deze zette op dezelfde voet haar stralende werk voort, niet langer gehinderd door onprettige associaties.

Nu was er sprake van dat ook het roemruchte Vlaardingse Medisch Kleuterdagverblijf een nieuwe naam op zijn gevel zou schilderen. De afgang na de rapportage van de commissie-Baartman was ontluisterend, maar het Bolderkar-team staat pal. Met een ander masker voor zal het zijn 'voortrekkersrol' blijven spelen.

Psychologisch is het wellicht begrijpelijk dat de geplaagde Bolderkar-staf probeert de conclusies van Baartman en de zijnen te bagatelliseren. Hier en daar moet wat worden geschaafd en vertimmerd, maar... we zijn niet op de verkeerde weg," vertelde directeur Jan Knijnenburg. Opvallender is dat leden van de onderzoekcommissie zich erover beklagen dat hun kritiek in de pers veel vernietigender overkomt dan zij het hebben bedoeld. In haar rapport stelt de commissie: "De Bolderkar (heeft) zich niet de tijd gegund voor reflectie en bezinning, noch op de resultaten van de eigen diagnostiek, noch op de te volgen therapeutische wegen, noch op de vraag of inschakelen van justitie en politie tot de taken van hulpverlenende instanties behoort." Op alle hoofdpunten van een verantwoorde hulpverleningsaanpak van seksueel misbruik heeft het Vlaardingse MKD dus gefaald. Zo'n conclusie mag je best vernietigend noemen.

Onvolledig

De onderzoeken van De Bolderkar waren te veel toegespitst op seksueel misbruik. Het diagnostisch onderzoek is onvolledig uitgevoerd en het interdisciplinaire overleg over de bevindingen was schamel. De kinderen zijn suggestief onderzocht en hun werd onvoldoende ruimte gelaten om vrijuit te spreken. De verslaglegging ten slotte was onvolledig en de samenvatting van de resultaten - op grond waarvan de raad voor de kindbescherming zijn oordeel moest vellen -

was tendentius door de te stellige conclusies. Dit zijn allemaal bevindingen van de commissie-Baartman en er is maar één conclusie mogelijk: de principes van verantwoordelijkheid en diagnostiek zijn niet met voeten getreden. Er is niet gepoogd onbevooroordeeld te achterhalen wat er met de Bolderkar-cliënten aan de hand was en welke problematische situatie daar mogelijk aan ten grondslag lag. De conclusie was vooraf praktisch al bekend en het onderzoek diende slechts het doel voldoende 'signalen' bijeen te sprokkelen voor de rechtvaardiging achteraf. De commissie hekelt het feit dat De Bolderkar te veel op de stoel van justitie is gaan zitten. De MKD-staf ging ervan uit dat de politie beter toegerust is een vermeende dader tot een bekentenis te bewegen en men schakelde oom agent dan ook in een vroeg stadium in.

Uitlokken

Het is een ervaringsgegeven dat het voor de verwerking van misbruikervaringen van belang kan zijn, dat de dader erkent verantwoordelijk te zijn voor wat gebeurd is. Klemmende schuldgevoelens bij het slachtoffer kunnen dan overwonnen worden. Het is nog maar de vraag of en hoe je het strafrecht een rol moet laten spelen in het uitlokken van zo'n 'bekentenis'. Waarschijnlijk is in het geval van de Bolderkar het loodzware wetboek heel wat gevoeliger tegen het hoofd van de kleuters dan van de vermeende daders geklapt. Wat moet een vierjarige nu met de wetenschap dat de politie papa heeft gevangens en opgesloten in de gevangenis? In het februari-nummer van *Kind en Adolescent* kritiseren prof. Maarten van den Dungen en drs. Ron Haanstra (beiden van de vakgroep Orthopedagogiek, Universiteit van Amsterdam) de aanpak van het Bolderkar-team. Met psycho-diagnostische procedures kun je geen feiten opsporen. Tussen wat feitelijk is gebeurd en de beleving ervan door de mensen die het meemaken, bestaat vaak een groot verschil. Met diagnostisch onderzoek probeer je die beleving naar boven te halen en dat is van belang voor het therapeutisch proces. Maar dat therapeutisch proces kan alleen adequaat verlopen wanneer alle partijen erin betrokken worden en overeenstemming bereiken over de te volgen

weg. Het 'signaleren' à la De Bolderkar biedt niet alleen juridisch oninteressant materiaal, maar is bovendien funest voor een effectieve hulpverlening. De formele doelstelling van het Vlaardingse MKD was een vroegtijdige onderkenning van het bestaan van seksueel misbruik van zijn cliënten en het bieden van hulp om verdere mishandeling te voorkomen en traumatisering tegen te gaan. Deze doelstelling is door Baartman c.s. onderschreven. Maar wat De Bolderkar met haar werkwijze in feite heeft bereikt, ligt mijlenver verwijderd van de beleden theorie. De onderkenning leek een ontkenning van de persoonlijke problematiek van de kinderen, welke ondergeschikt werd gemaakt aan de strijd tegen 'incest'. De mogelijke mishandeling werd onzichtbaar door de rookontwikkeling vanuit de vuurlinies en waar trauma's op de loer lagen, werden deze gerealiseerd middels ingrijpende justitiële maatregelen.

Implicaties

De kritiek die op het hoogtepunt van de affaire werd geuit, is veelal afgedaan als emotionele reactie van mensen 'die het niet willen zien'. In Vlaardingen werd pionierswerk verricht en men deed dat heus met grote zorgvuldigheid. Nu de critici op veel fronten gelijk blijken te hebben, wordt geroepen dat er alleen procedurefouten zijn gemaakt. Bij de gedurfde slalom tussen de barrières van maatschappelijke onwil, zijn wat pionnetjes omver gereden. Die zetten we weer recht op en we doen het rustig over. Een meer logische conclusie lijkt het om het hele parcours opnieuw uit te zetten. Wanneer de commissie-Baartman aangeeft dat de Bolderkarmedewerkers gefixeerd waren op incest, is het zinvol de achtergronden en de implicaties van die fixatie onder de loep te nemen. De implicaties voor de opvang van en de hulpverlening aan slachtoffers van misbruik mogen duidelijk zijn, het achterhalen van de oorzaken van de fixatie ligt wat moeilijker. Wel is duidelijk dat - naast terechte verontwaardiging - vaak een grote morele paniek waar te nemen is in de reacties 'in het veld'. Nuchterheid ontbreekt met als gevolg dat men vooral spoken najagt. Met uit ruzie opgeworpen dammetjes wil men een gehallucinerde 'golf van incest' bedwingen. Onjuist

geïnterpreteerde statistieken moesten een kloppend beeld van 'slachtoffers' en 'daders' rechtvaardigen. Seksueel misbruik als symptoom van verwrongen verhoudingen tussen volwassenen en kinderen, is zo verworden tot Leviathan met een enorme fallus. Het spervuur dat men vervolgens ontsteekt, fungeert als het spreekwoordelijke kanon. En de mug ontkoopt haar lot en steekt evengoed (en venijnig!) toe.

De afloop van de Bolderkar-affaire zou een ontzuiverend effect moeten hebben. Herbezinning op de aanpak van seksueel misbruik is noodzakelijk en een accentverschuiving van signalering naar een meer op therapeutische opvang gericht benadering lijkt daarbij op haar plaats. Het team van De Bolderkar staat geen radicale wijzigingen in zijn methodiek voor. Nu het Vlaardingse MKD toch al onder toezicht van de inspectie van WVC is gesteld, is het misschien raadzaam een (voorlopige) uithuisplaatsing te overwegen.

De auteur studeert opvoedkunde en is redacteur van het Amsterdamse faculteitsperiodiek PAOW.

voel van verbroken solidariteit met de dolende seksegenoot. Ook hebben mannen nauwelijks het gevoel dat ze enig belang hebben bij de strijd tegen seksueel geweld. Dus de praatgroepen stierven een zachte dood. „We wilden dat er minder seksueel getint geweld zou zijn en naast de plaatselijke praatgroepen demonstreerden we tegen gewelddadige pornofilms“, herinnert Eelco Damen zich. Met een glimlach roept Han Spanjaard de beelden terug van de demonstratie tegen het seksistisch getinte toneelstuk van het Theater van de Lach (John Lanting).

Zachte mannen van actie- naar studiegroep

Merkwaardigerwijze stuitten de mannen die het zo goed bedoelden bovendien op verzet van vrouwen. „De MTSG is opgericht uit solidariteit met de vrouwenbeweging, maar de feministische beweging zag de mannen van de MTSG ook als mannen, dus als potentiële plegers van seksueel geweld,“ luidt de verklaring.

Het wordt de laatste jaren steeds gewoner om te zeggen dat mannen seksueel geweld plegen. Langzaamhand, naarmate plegers vaker in de cel belandden, kreeg men ook buiten de vrouwenbeweging oog voor de daders van seksueel geweld en vroeg men zich af of iets gedaan kon worden aan hulp aan de dader en preventie.

Daar de MTSG al enkele jaren daar tenminste over had nagedacht, gingen ambtenaren van staatssecretaris Hedy d'Ancona (Emancipatie) bij deze stichting te rade. Zo werden de mannen tegen seksueel geweld van actiegroep steeds meer een studiegroep en een groep die zich verantwoordelijk stelt voor projecten. In 1989 houdt de MTSG zich bezig met de kritische bejegening van ministeriële nota's en het publiceren van literatuur over de strijd tegen seksueel geweld. Veel aandacht trok 'Waarom mannen verkrachten' door Bert van Herk. De laatste vrucht van studie, 'Voor verbetering vatbaar', geschreven door de twee sociaal wetenschappers H. de Groot en S.J. Hermesen, is

vorige week verschenen. Het bevat een schets van preventie en hulpverlening, gericht op daders van seksueel geweld, zowel in Nederland als daar buiten. Hoewel Nederland wat seksuele openheid betreft nog steeds een vooraanstaande rol speelt, blijkt het op het punt van de preventie van seksueel geweld niet voorop te lopen. Een oorzaak daarvan is de relatieve achterstand van Nederlandse vrouwen in het economische leven. Maar seksueel geweld richt zich niet uitsluitend tegen vrouwen. Ook homoseksuele mannen en militairen die niet zo goed kunnen meekomen in het daar overheersende macho-gedrag zijn soms de sigaar.

Nederlandse vrouwen hebben nog weinig toegang tot de arbeidsmarkt en Spanjaard en Damen zien de economisch ondergeschikte positie van vrouwen als een belangrijke bron van seksueel geweld.

De twee wijzen op dat de ondergeschikte positie van de vrouw in onze samenleving. „In onze cultuur wordt de vrouwelijke seksualiteit algemeen gezien als afgeleid van de mannelijke. Zo lang de man gezien wordt als de jager en de vrouw als de prooi, houd je situaties waarin normale mannen tot plegers van seksueel geweld worden,“ zegt Damen. Dit is een van de boodschappen die Han Spanjaard voorhoudt aan de Amsterdamse scholieren onder wie hij aan preventie van seksueel geweld werkt. Daarnaast wordt onderzocht of er mogelijkheid is voor een hulpline, waarheen daders van seksueel geweld kunnen bellen. Zover is het nog niet.

Damen en Spanjaard denken dat er daarnaast behoefte is aan een opvanghuis voor mannen in een crisissituatie. Nu is er voor mannen die van zichzelf vinden dat hun handen soms te los zitten en die daarover willen praten geen opvangmogelijkheid. Meestal vertalen zij een hulpbehoefte in materiële termen. Die behoefte is dus niet altijd even makkelijk te herkennen.

Damen vertelt dat een man in zo'n situatie kortgeleden nog van de ene naar de andere hulpverlenende instelling werd doorgestuurd, totdat hij opnieuw begon te meppen. Daarbij komt dat mannen de drempel tot de gewone hulpverlening al gauw te hoog vinden en van zichzelf niet gemakkelijk zeggen dat zij psychisch getinte hulp nodig hebben.

Na de praatgroep

Soms vindt seksueel geweld niet op

door Aldert Schipper

Het klinkt nu stug, maar toen in 1983 de stichting Mannen tegen seksueel geweld (MTSG) werd opgericht, schonken de Regionale instellingen voor ambulante geestelijke gezondheidszorg (Riaggs) en de Rutgersstichtingen hogenoemd geen aandacht aan de daders van het onheil. Er was uitsluitend aandacht voor de vrouwen en meisjes die slachtoffer waren van incest en verkrachting.

De MTSG viel dan ook nog niet zo erg in de smaak. Ze kwam op het verkeerde moment met een verkeerde boodschap. Nu zijn zowel de voorzitter als de secretaris van de stichting, de sociaal wetenschapper Eelco Damen en de psycholoog Han

Spanjaard, werkzaam bij een Riagg. Al is de meest bekende uitingsvorm van de MTSG, de mannenpraatgroep, verdwenen, haar belangrijkste punt is wel degelijk opgepakt. Spanjaard en Damen zijn zelf in hun naaste omgeving in aanraking gekomen met vrouwen die het slachtoffer waren geweest van seksueel geweld. „Je zou zo'n kerel!“, zegt Damen uit de grond van zijn hart. Zijn vriendin heeft nog steeds last van wat haar is aangedaan. Ze durft gewoon niet op het door haar echtvriend zo fel begeerde boerderijtje buitenaf te wonen uit vrees dat zich die erge ervaring zal herhalen. De MTSG vond haar oorsprong in de tijd van de opkomende feministische golf en de gespreksgroepen-cultuur. Ze begon dan ook met praatgroepen. Die mannen wilden het terechte verwijt van de vrouwen over de gewelddadige bejegering die dezen soms ondergingen ter harte nemen. En ze hadden het in die groepen dan ook voornamelijk over de vraag hoe je seksueel geweld bij jezelf en bij andere mannen kon tegengaan. Maar weldra bleken de pratende heren de vreedzaamheid zelf en de meer gewelddadige seksegenoten buiten hun bereik. Bovendien bleek 'seksueel geweld' voor mannen niet zo stimulerend. Het is een terrein vol akelige thema's zoals aanranding, verkrachting, mishandeling en incest. Niet bepaald knusse gespreksonderwerpen.

Als vrouwen daarover praten, levert dat een gevoel van saamhorigheid op. Maar als mannen het erover hebben, overkomt hun juist een ge-

TK
8-5

Bolderkar-vaders gaan voorlopig niet vrijuit

Door onze redacteur
MARCEL HAENEN

NRC

ROTTERDAM, 12 mei — Een lichtpuntje noemde de Rotterdamse officier van justitie mr. H. Moraal het onlangs nog in de rechtszaal. Het inschakelen van de politie door hulpverleners zou de justitiële aanpak bij seksueel misbruik van kinderen aanmerkelijk hebben kunnen vereenvoudigen. Maar nu, na het verschijnen van een uiterst kritisch rapport over het aanpakken van incest door medewerkers van het medisch kleuterdagverblijf (MKD) De Bolderkar in Vlaardingen en na opnieuw een vrijspraak van een vader in een Bolderkar-zaak, rest Moraal slechts een sombere conclusie. „Het lichtpuntje is gedoofd”, zegt hij, soepel achterover leunend en met de voeten op de vensterbank van zijn werkkamer.

„Het inschakelen van Justitie met als doel strafrechtelijke vervolging van de vermoede dader ligt niet op de weg van een hulpverleningsinstantie”, concludeerde de door het ministerie van WVC ingestelde commissie die het handelen van de staf van De Bolderkar bij het vaststellen van incest minutieus heeft onderzocht. Het is vooral deze categorische afwijzing van het benaderen van Justitie waar Moraal zichtbaar moeite mee heeft. „Een hulpverlener die geconfronteerd wordt met zeer kwalijke strafbare feiten heeft de maatschappelijke plicht dat Justitie te melden. De commissie geeft aan: doe eigenlijk maar nooit aangifte en dat vind ik erg jammer”.

Veertien keer concludeerden hulpverleners van De Bolderkar in Vlaardingen vorig jaar dat gemiddeld vier jaar oude kinderen seksueel zouden zijn misbruikt. In acht zaken werd aangifte gedaan en moest Moraal — als officier van justitie die in dit arrondissement verantwoordelijk is voor het beleid inzake seksueel misbruik van kinderen — in actie komen. Ruwweg schat hij dat hij zich de laatste twee jaar ruim een kwart van zijn tijd heeft bezig gehouden met zaken van seksueel misbruik. In de Bolderkar-affaire heeft Moraal tot nu toe geen enkel resultaat mogen boeken.

Vrolijk

Doorgaans, zo is zijn ervaring, zal de officier van justitie de helft van de incestzaken seponeren bij gebrek aan bewijs. In De Bolderkar-affaire werden twee zaken geseponeerd, leidde een zaak vorig jaar tot vrijspraak en werd er hoger beroep ingesteld en wachten vier zaken nog op een beslissing

over al dan niet vervolgen. De strafzaak met de grootste kans op een veroordeling — de vader had namelijk aanvankelijk incest met zijn dochtertje toegegeven — eindigde vorige week voor de Rotterdamse rechtbank eveneens in een vrijspraak. Het heeft Moraal niet vrolijk gestemd.

„Het bewijs is in dit soort zaken gewoon gigantisch moeilijk te leveren. Het is altijd al schrapen naar bewijs geweest dat als ondersteuning kan dienen van de verklaringen van het slachtoffer”, zegt Moraal. Juist daarom was hij zo blij dat „hulpverleners de nek

uitstaken” zodat hij niet langer hoefde te leunen op „marginale bewijsmiddelen”. Door de kritiek die het onzorgvuldige handelen van De Bolderkar heeft opgeroepen, vreest Moraal echter weer terug bij af te zijn. „Ik mag aannemen dat ik van hulpverleners de komende tijd minder informatie zal krijgen over incestgevallen.”

Alle tegenslag ten spijt is er echter geen sprake van dat Moraal ten aanzien van de Bolderkar-zaken nu het hoofd in de schoot legt. Hij heeft het vorige week gewezen vonnis nog niet gelezen maar inmiddels wel al hoger

beroep aangekondigd. Of hij in de vier zaken die er nog liggen over zal gaan tot vervolging, wil hij laten afhangen van het oordeel dat het gerechtshof in Den Haag geeft in de twee nu lopende hoger beroepszaken. Het strafrecht zal hoe dan ook in zijn ogen moeten blijven dienen als 'breekijzer' waardoor aanpak van moeilijkheden in een gezin mogelijk wordt.

„Als mocht blijken dat Justitie misgegrepen heeft dan zal zij zich daarover moeten beraden”, zei Moraal in zijn laatste requisitoir waarin hij ook aangaf „gretig” de Bolderkar-zaken te hebben aange-

pakt. Over dat beraad zegt Moraal nu. „Ik zal in de toekomst nog kritischer moeten zijn over hetgeen wordt aangedragen door instellingen als De Bolderkar”. Op de vraag of hij nu van mening is te gretig te hebben gehandeld, volgt een langdurig zwijgen. Het uiteindelijke antwoord is een tegenvraag. „Wat was het alternatief geweest als dit soort zaken je worden aangeboden?”

Poppen

Het gebruik van de zogeheten anatomische poppen aan de hand waarvan getracht wordt in een gesprek met kinderen al spelenderwijs vast te stellen of ze seksueel zijn misbruikt, moet volgens Moraal door Justitie in de toekomst mogelijk blijven. Dit ondanks de kritiek die de onderzoekscommissie uitte op het onzorgvuldige gebruik van die poppen door De Bolderkar waar ze een cruciale rol speelden bij het trekken van de conclusie incest. „Het poppenspel waarin de deskundige probeert de mond van het kind te zijn blijft belangrijk omdat het aanwijzingen kan opleveren over wie de verdachte is. Het poppenspel kan nooit het zaligmakende bewijs opleveren maar die mening hadden we al lang. Misschien moeten we nu ook wat voorzichtiger zijn om het als middel te gebruiken dat verdenkingen kan opleveren”.

De orthopedagoge die het volgens de commissie onzorgvuldige poppenspel bij De Bolderkar uitvoerde, drs. C. Van Deutekom, is in het verleden ook vaak door Justitie ingeschakeld om bij niet-Bolderkarkinderen vast te stellen of ze waren misbruikt. In alle gevallen die zij voor Justitie onderzocht — minimaal tien — trok zij de conclusie dat er van seksueel misbruik sprake was. Dat de commissie nu van oordeel is dat persoonlijk van De Bolderkar onzorgvuldig handelde doordat men te gedreven was incest vast te stellen, betekent volgens Moraal niet dat er op iemand als Van Deutekom door Justitie geen beroep meer zal worden gedaan. „Ik zal kritischer zijn over haar optreden maar ik wil niet zeggen dat ze voor Justitie heeft afgedaan. Het aantal deskundigen op dit gebied is al dun gezaaid”.

De belangrijkste conclusie die Moraal nu al uit de Bolderkar-affaire zegt te kunnen trekken, is dat Justitie en hulpverleners ook in de toekomst seksueel misbruik van kinderen waarschijnlijk niet met meer resultaat zullen kunnen aanpakken. „Dat is heel triest want wat je namelijk wel ziet is dat kinderen naar de knoppen gaan en je er met lege handen naar staat te kijken”.

'Bolderkar-vader' van incest vrijgesproken

NRC

ROTTERDAM, 2 mei — De rechtbank in Rotterdam heeft vanmorgen een 27-jarige man vrijgesproken van het plegen van incest. De man werd ervan beschuldigd dat hij zijn 4-jarig dochtertje, dat het medisch kleuterdagverblijf (MKD) De Bolderkar in Vlaardingen, bezocht seksueel had misbruikt.

Officier van justitie mr. H.J. Moraal eiste twee weken geleden een jaar gevangenisstraf tegen de man, die aanvankelijk tegenover de politie bekende maar die bekenenis later weer introk. De rechtbank acht niet bewezen dat de man de ten laste gelegde feiten heeft gepleegd.

De officier van justitie baseerde het bewijs mede op het onderzoek dat De Bolderkar had ingesteld. De vader verklaarde dat hij had bekend om zo snel mogelijk psychische hulp te kunnen krijgen. Bovendien zou de politie

hem hebben verteld dat hij minder straf zou krijgen als hij bekende.

Volgens de advocaat van de man, mr. D. Vermaat is met het vonnis van de rechtbank nog eens vastgesteld dat de onderzoeksmethoden bij De Bolderkar niet deugen. „De rechtbank heeft hiermee een dam opgeworpen tegen het onzorgvuldig handelen van De Bolderkar”.

Vermaat kondigde aan een eis tot schadevergoeding in te zullen dienen voor zijn cliënt. Bovendien zal hij een klacht indienen tegen individuele medewerkers van De Bolderkar die verantwoordelijk zijn voor de foutieve diagnose. Ook wil Vermaat tegen de kinderarts, die het kind heeft onderzocht, een klacht indienen bij het medisch tuchtcollege.

Het openbaar ministerie overweegt tegen de uitspraak in beroep te gaan. (ANP)

Justitie tekent beroep aan tegen vrijspraak in Bolderkar-zaak

Van onze verslaggever VK 9

ROTTERDAM — Het Openbaar Ministerie in Rotterdam gaat in beroep tegen de vrijspraak van een man die verdacht werd van incest met zijn vierjarig dochtertje. De zaak is destijds aangebracht door het Vlaardingse medisch kleuterdagverblijf De Bolderkar. De rechtbank achtte vorige week de schuld van de man niet bewezen en sprak hem vrij.

Het was de tweede vrijspraak in acht zaken die De Bolderkar heeft aangebracht. Twee zaken zijn geseponeerd. Over een mogelijke vervolging in de resterende vier zaken wordt pas beslist wanneer de twee beroepen bij het hof in Den Haag zijn afgehandeld.

De strafrechtelijke aanpak van de vermeende incest op De Bolderkar is van meet af aan door zowel deskundigen als de ouders fel bestreden. Zij vinden dat het mkd bij diagnoses te eenzijdig en onzorgvuldig is afgegaan op onderzoek met poppen. Ook zou de gang naar de rechter hulpverlening aan het gehele gezin bemoeilijken. Een commissie van deskundigen heeft dat in een onderzoek in opdracht van de regionale inspectie volksgezondheid onlangs bevestigd, waarop De Bolderkar onder toezicht is gesteld.

Het Vlaardingse mkd wilde met zijn aanpak een doorbraak forceren, omdat een incestpleger die zijn daden erkent, beter kan worden geholpen dan dader die ontken.

Raadsman mr. D. Vermaat van de vrijgesproken vader is verbaasd over het hoger beroep van het Openbaar Ministerie. „De uitspraak van de rechtbank is volkomen duidelijk. Er is geen bewijs. Dan moet het gaan om een prestigezaak, wat ik betreurt, of het Openbaar Ministerie gaat formeel in beroep (dat moet binnen veertien dagen) om dat beroep later weer geruisloos in te trekken.”

TR 2/5/89

'Kinderbescherming trad correct op in incestzaak Amsterdam'

AMSTERDAM (ANP) - De Raad voor de kindbescherming in de hoofdstad is correct opgetreden bij de behandeling van vermeende ontucht met een leerlinge op een school in Amsterdam-Noord.

De raad treft ook geen blaam jegens de familie van de scholiere, die in haar privacy zou zijn geschonden door uitlatingen van de raad in de pers. Dat is het oordeel van de Nationale ombudsman, die een aantal klachten van de ouders over het optreden van de raad heeft onderzocht.

De raad stelde van oktober 1985 tot februari 1986 een onderzoek in naar de vraag of een dochter van het gezin op school verkracht zou zijn en daardoor thuis bleef. Het onderzoek vond plaats op basis van een ingezonden brief.

Tijdens een gesprek tussen de raad en de ouders vertelden de laatsten dat hun oudste kind op tweejarige leeftijd seksueel was misbruikt door iemand die zij later op een kleuterschool als haar gymleraar herkende. Toen het meisje later een andere school in Amsterdam-Noord bezocht, bleek de bewuste leraar daar ook te werken en begonnen volgens de ouders de seksuele spelletjes opnieuw.

De raad zag na verloop van tijd geen enkele aanleiding om contact met de inspectie of de politie op te nemen in verband met vermeende seksuele handelingen op de school. Overigens toonde ook een later on-

derzoek van justitie aan dat „er geen aanknopingspunten zijn die de verdenking van ontucht rechtvaardigen”, aldus officier van justitie in april vorig jaar.

De raad besloot na haar onderzoek de zaak verder te laten rusten omdat de ouders niet gemotiveerd zouden zijn voor verdere hulpverlening en bovendien hadden aangegeven mogelijke problemen zelf te kunnen oplossen.

De zaak raakte in een nieuwe fase toen de vader van het meisje eind 1987 met een luchtdrukpistool naar de directrice toog, haar bedreigde, vastbond en in een auto meenam voor 'verhoor'. Hij hoopte dat de directrice zou bekennen dat er daadwerkelijk seksspelletjes met zijn dochter hadden plaats gevonden. De man werd daarvoor veroordeeld.

De advocaat van de ouders, H. Kersting, nam het de kindbescherming kwalijk dat de raad tegenover de pers zou hebben verklaard dat het gezin opnieuw aan een onderzoek was onderworpen waarbij zou zijn gesuggereerd dat er moeilijkheden in het gezin waren.

De raad is met de pers in contact getreden nadat de advocaat van het gezin onjuiste gegevens over de zaak naar buiten had gebracht, oordeelt de Ombudsman. „Zo uit enige publiciteit al een negatieve indruk over het gezin is ontstaan dan is dat niet aan de raad te wijten. (...) De raad voelde zich terecht gedwongen de juiste toedracht van de feiten aan de pers mede te delen.”

IRONISCH

Academisch gevormden, zo ook politici, laten zich graag interviewen met op de achtergrond

hun theoretische bagage, hun trots, hun bibliotheek. De inhoud daarvan zegt veel over de persoon die ervoor staat. 'Achter het nieuws', zondagavond 23 april jl., 'De Bolderkar'. Een meester in de rechten, advocaat van de ouders, even later een professor. Hoe ironisch is deze vergelijking. De laatste voor zijn standaardwerken (o.a. prof. L. de Jong) en de andere voor het gehele oeuvre van Karl May (Old Shatterhand en Winnetou). Zoemde de camera bij de advocaat daarom zo snel in?

Dolf Brader,
Slagharen

VARA TV-magazine

13-05/19-05

Hof van Verbreking verwerpt cassatieverzoeken in CRIES-dossier

MEI 89
GVA

In het CRIES-dossier heeft het Hof van Cassatie woensdag een verzoek tot verbreking, door twee betrokkenen ingediend tegen een arrest van het Hof van Beroep, verworpen.

Het CRIES, officieel een hulpcentrum voor pedofielen, dekte in werkelijkheid een aantal handelingen, dat het in feite moest voorkomen.

Na een proces voor de correctionele rechtbank te Brussel, waren een aantal beklaagden in beroep gegaan. Daarop veroordeelde het Hof van Beroep Christian Jaque tot 8 jaar gevangenis (in eerste instantie had hij 6 jaar gekregen) en Olivier Ralet tot één jaar met uitstel, wat meteen een bevestiging was van zijn oorspronkelijke straf.

Verdachte ontucht op crèche vrijgesproken

(Van een onzer verslaggevers)

UTRECHT - De Utrechtse rechtbank heeft de 25-jarige E.A. uit Utrecht vrijgesproken van ontucht met drie kinderen van een kindercrèche. De rechtbank was niet tot de overtuiging gekomen dat de man zich aan ontucht had schuldig gemaakt.

A. was in februari 1987 als vrijwilliger gaan werken in een kindercrèche in Wijk C. In juli 1988 was hij op vakantie gegaan en niet meer naar de crèche teruggekeerd. In september was hij opgepakt op verdenking van ontucht met drie meisjes. De beschuldigingen waren gebaseerd op lichamelijke en psychische klachten van de drie kinderen.

E. had op de zitting de ontucht ontkend. Volgens hem was er sprake van een hetze tegen hem: „Een man op een kindercrèche dat kon daar helemaal niet. In de ogen van de meeste ouders ben je dan een mietje, een homofiel”. Officier van justitie

mr. H. Wijbrandts achtte de ontucht bewezen en eiste een gevangenisstraf van 18 maanden waarvan zes maanden voorwaardelijk tegen de man.

De rechtbank kwam echter niet tot de overtuiging dat A. de ontucht had gepleegd en sprak de man vrij. Al eerder was een door de crèche benoemde commissie tot het oordeel gekomen dat op de crèche geen ontucht was gepleegd. De commissie had in een rapport geschreven dat de klachten van de kinderen het gevolg zijn geweest van strubbelingen binnen de staf en van een fusie met een ander kinderdagverblijf.

UN 10/5 (desigds grote stukken op de voorpagina van deze krant!)

Steeds meer bedrijven voeren beleid tegen ongewenste intimiteit

Van onze redactie economie
AMSTERDAM - Waren het in 't begin vooral de vrouwen zelf die om raad vroegen als zij op hun werk waren lastiggevalen, nu zijn het vooral de werkgevers die bij de Stichting Handen Thuis aankloppen met vragen over ongewenste intimiteiten.

In de periode augustus '88 tot en met februari '89 kreeg de stichting 59 klachten, betrekking hebbend op 99 vrouwen. Daar tegenover stonden 115 adviesaanvragen van bedrijven en instellingen die bezig zijn een beleid te ontwikkelen ter bestijding van ongewenste intimiteiten op het werk. Opvallend is dat die bedrijven pas werkelijk over een dergelijk beleid gaan nadenken als daarover afspraken zijn gemaakt in CAO's. Die kunnen dus een belangrijke stimulans zijn in de bestijding van ongewenste intimiteiten, aldus R. de Haan, voorlichter van Handen Thuis.

Zij presenteerde gisteren in Utrecht de brochure 'Een gewenste aanpak' met adviezen over het opzetten van beleid, aan zowel werkgevers als werknemers. Om zo bruikbaar mogelijk te zijn, zijn van de brochure vier uitgaven gemaakt: voor de rijksoverheid, de gemeenten, de particuliere sector en de gezondheidszorg en hulpverlening. In de laatste brochure wordt apart ingegaan op ongewenste intimiteiten gepleegd door cliënten en patienten.

In zo'n 25 CAO's in de marktsector die gelden voor in totaal achthon-

derduizend werknemers zijn vorig jaar afspraken gemaakt over ongewenste intimiteiten. „Enige relatievering is hier echter wel op zijn plaats”, zegt De Haan. „Werkgevers blijken nogal eens snel bereid afspraken over ongewenste intimiteiten in de CAO op te nemen. Zij willen geen achterblijver zijn en denken dat het toch niets kost.” Een goede aanpak kost volgens Handen Thuis wel degelijk tijd en geld. Een vertrouwenspersoon, een klachtenprocedure, een actief voorlichtingsbeleid en een projectteam dat het geheel coördineert en begeleidt, zijn randvoorwaarden.

Conrectrix vecht straf wegens relatie met leerlinge aan

Van onze correspondent
ARNHEM - De conrectrix van het Gelders Lyceum in Arnhem is in beroep gegaan tegen haar voorwaardelijk ontslag. Die maatregel werd eerder dit jaar genomen vanwege een relatie met een vroegere leerlinge, die toen nog minderjarig was.

De gemoederen zijn hoog opgeblaaid, nadat de zaak het afgelopen weekeinde in het nieuws kwam. De omstreden relatie begon in 1986, toen de conrectrix als hulpverleenster optrad voor één van haar pupilten. Dat contact groeide uit tot een 'intieme relatie' met de toen 17-jarige leerlinge. Reden voor haar vader om zijn beklag te doen over het gedrag van de docente. Maar het schoolbestuur wees harde maatregelen van de hand. Wel moest de docente persoonlijke contacten met leerlingen verbreken. Te vriendschappelijke banden zijn volgens het bestuur onverenigbaar met de gezagsverhouding tussen docenten en hun leerlingen.

Oktober vorig jaar diende de vader daarop een officiële klacht in bij de school en bracht hij de ouderraad op de hoogte. Deze keer kwam het schoolbestuur wél in actie. Omdat de nieuwe gegevens 'dermate ernstig' waren, volgde er een grondig onderzoek. Daaruit bleek een 'niet toelaatbare relatie tussen docente en leerlinge, die zijn oorsprong gevonden heeft in een hulpverlenings-situatie'. Zo ontoelaatbaar dat het schoolbestuur dit voorjaar ontslag

overwoog. Maar omdat de affaire al lang geleden is, de leerlinge inmiddels 21 jaar is en niet meer op school zit, bleef het bij voorwaardelijk ontslag.

De zaak moet nu voor de Commissie van Beroep worden uitgevochten. Van een vertrouwens-crisis is echter geen sprake, zegt zowel rector als schoolbestuur. „Een zakelijk verschil van mening”, aldus voorzitter Th. Stoop. Ondertussen blijft de conrectrix gewoon doorwerken. „En daar mag je je conclusies uit trekken”, zegt rector P. ten Berge.

'Alle verhalen zijn roddels'

Leerlingen Arnheems lyceum komen op voor gestrafte conrectrix

Van onze correspondent
ARNHEM - Leerlingen van het Gelders Lyceum in Arnhem hebben actie gevoerd voor hun conrectrix. Die kreeg voorwaardelijk ontslag vanwege haar relatie met een vroegere leerlinge. Uit solidariteit hebben 358 leerlingen hun handtekening gezet.

Mede-initiatiefneemster Evelien Baller (18) vindt de straf onrechtvaardig. Volgens haar is de 'intieme' relatie met de toen nog minderjarige leerlinge niet bewezen. Bovendien vreest ze dat persoonlijke contacten tussen leraren en leerlingen door deze affaire verslechteren. Ze wijst er op dat veel leerlingen hun problemen aan docenten vertellen.

Dat wordt nu beladen. Uit protest namen drie leerlingen dinsdag vrij om een brief naar de medezeggenschapsraad, bestuur en ouderraad te sturen. Daarin schrijven ze „ontzettend kwaad” te zijn over de negatieve manier waarop hun conrectrix in het nieuws is gekomen. „Zij kan op ons vertrouwen rekenen en wij gaan er van uit dat alle verhalen roddels zijn”. De brief was goed voor 358 handtekeningen van de 480 aanwezige leerlingen. En daar was de conrectrix volgens Evelien Baller 'heel blij' mee.

De zaak werd aangezwengeld door de vader van de betrokken leerlinge. Hij beschuldigt de docente van een seksuele relatie met zijn doch-

Vertrouwenscrisis om conrectrix wegens relatie met leerlinge

Door een onzer redacteuren

ARNHEM, 27 mei - De conrectrix van het Katholiek Gelders Lyceum in Arnhem is voorwaardelijk ontslag aangezegd wegens een langdurige intieme relatie met een destijds minderjarige leerlinge. Het bestuur van de ouderraad verzet zich tegen het handhaven van de docente binnen de directie van de school. Er is volgens het bestuur van de ouderraad een vertrouwenscrisis ontstaan.

De leerlinge, die intussen de school heeft verlaten, is volgens haar vader ten gevolge van de relatie psychotisch geraakt en enkele maanden in een psychiatrisch ziekenhuis opgenomen geweest. Zij is nog steeds onder psychiatrische behandeling. De conrectrix zette volgens de vader ondanks waarschuwingen van zijn kant de relatie voort.

Nadat de vader een klacht over het gedrag van de conrectrix bij de rector van de school deponeerde, duurde het ruim 1,5 jaar voordat een maatregel werd getroffen. Ook de voorzitter van het schoolbestuur heeft volgens de vader „de zaak in de doofpot trachten te stoppen”.

Het inschakelen van de vertrouwensinspecteur voor het algemeen voortgezet onderwijs, die speciaal belast is met de behandeling van klachten over ongewenste intimiteiten op scholen, leverde volgens de vader onvoldoende resultaat op. Hij diende daarom vorige maand een klacht tegen de betrokken inspecteur in bij de inspecteur-generaal van het ministerie van onderwijs. Mevrouw A.A. van Hasselt, vertrouwensinspecteur te Zutphen, wijst erop dat het haar onmogelijk is bij scholen voor bijzonder onderwijs het ontslag van een docent af te dwingen.

Voorzitter H.M.J. Radder van het ouderraadsbestuur vindt dat de docente op het Katholiek Gelders Lyceum nóg uitsluitend les kan geven. Voor verantwoordelijke functies binnen de directie of als mentor acht hij de huidige conrectrix niet langer geschikt. Radder had het overigens verstan-

dig gevonden als de vrouw zelf ontslag had genomen toen het schoolbestuur de disciplinaire straf oplegde. De conrectrix is daartegen inmiddels in beroep gegaan.

Vertrouwensinspecteur mevrouw Van Hasselt is van mening dat het schoolbestuur met de voorwaardelijke straf herhaling voorkomt. Zowel de vertrouwensinspecteur als het bestuur van de ouderraad hebben kritiek op de geringe voortvarendheid waarmee de rector en de voorzitter van het schoolbestuur de klacht van de vader over het naar zijn zeggen seksuele misbruik van zijn dochter in behandeling hebben genomen.

De relatie tussen de conrectrix en de toen zeventienjarige leerlinge begon in het voorjaar van 1986. De disciplinaire straf werd op 13 april dit jaar opgelegd nadat de onderwijsinspectie en de ouderraad op een maatregel hadden aangedrongen. Op dat ogenblik was de leerlinge meerderjarig. Volgens vertrouwensinspecteur mevrouw Van Hasselt en de Arnhemse politie is het de vraag of over ongewenste intimiteiten kan worden gesproken. De voormalige leerlinge heeft nimmer aangifte gedaan en zet de relatie tot op de dag van vandaag voort.

Nadat de vader van de leerlinge de rector van de school op 17 augustus 1987 op de hoogte had gesteld van het naar zijn mening seksuele misbruik en een klacht had ingediend, duurde het tot vorige maand voordat het schoolbestuur het voorwaardelijk ontslag aanzegde. Volgens bestuursleden van de ouderraad hebben de rector en de voorzitter van het schoolbestuur de zaak „al te discreet” willen behandelen. De officiële klacht bij de voorzitter van het schoolbestuur, op 31 oktober 1988, leidde naar de opvatting van de vader niet tot bevredigende resultaten. Op 1 februari van dit jaar zag hij zich gedwongen ook het bestuur van de ouderraad op de hoogte te brengen.

Ouderraad, schoolbestuur en directie praten binnenkort over de ontstane situatie. Het bestuur van de ouderraad wil dat over het functioneren van de conrectrix nadere afspraken worden gemaakt. Haar handelwijze staat volgens voorzitter Radder van de ouderraad „haaks op de belangen van de school”. De voorzitter van het schoolbestuur, drs. Th. Stoop, wil in dit stadium „in het belang van de school en de direct betrokkenen” niet op de zaak ingaan.

Nadat de overige leden van het schoolbestuur in februari door de ouderraad op de hoogte waren gesteld, concludeerde het schoolbestuur dat de conrectrix „zich aan plichtsverzuim schuldig heeft gemaakt door in 1987 een duurzame, intieme relatie te onderhouden” met een leerlinge „die toen nog minderjarig was (-) en die toen mede aan haar zorgen als docente was toevertrouwd”.

Ook over het optreden van de vertrouwensinspecteur is de vader ontevreden. Hij vindt dat de vertrouwensinspectie en de onderwijsinspectie in Arnhem zich meer in de zaak hadden moeten verdiepen. Ook zouden de onderwijsinspecteurs verdergaande maatregelen hebben moeten werkstellen.

HET RAPPORT VAN DE VERTROUWENS-INSPECTEURS

Uitleg is het officiële publieke- en voorlichtingsblad van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

In Uitleg 11 is melding gemaakt van de rapportage van de vertrouwensinspecteurs ongewenste intimiteiten. Hier volgt de volledige tekst van het rapport. De redactie van Uitleg heeft enkele typografische wijzigingen aangebracht.

3 - 5 - 89

In de laatste jaren is in snel tempo de aandacht gegroeid voor een verschijnsel dat wordt aangeduid met de term 'ongewenste intimiteiten'. Toen hem signalen bereikten dat dit verschijnsel ook op scholen voorkomt, besloot de minister van onderwijs en wetenschappen in 1987 enkele inspecteurs met een bijzondere opdracht te belasten. Naast hun normale taak zouden zij als zg. vertrouwensinspecteurs voor ongewenste intimiteiten optreden.

In februari 1988 deelde de inspecteur-generaal van het onderwijs dit in een brief aan alle scholen en aan de instellingen van hoger onderwijs mee. De brief bevatte de namen van de vier inspecteurs en een korte aanduiding van hun taak.

In het thans voorliggende rapport brengen zij voor het eerst verslag uit over hun werkzaamheden. Zij hebben daartoe alle tot 1 januari 1989 bij hen ingediende klachten geïnventariseerd. Daaronder is een aantal over gebeurtenissen die zich hebben afgespeeld voordat zij hun taak hadden aanvaard. Het is gebleken dat scholen meer kennis dragen van klachten en ook vaker maatregelen nemen dan bij de vertrouwensinspecteurs bekend wordt. Zij worden niet benaderd, wanneer de school zelf de klacht op bevredigende wijze afhandelt. Deze gang van zaken juichen zij toe.

In afzonderlijke paragrafen in het rapport worden de volgende aspecten behandeld:

- een 'definitie' van het begrip ongewenste intimiteiten;
- de taak van de vertrouwensinspecteurs;
- hun werkwijze bij het behandelen van een klacht;
- hun overige activiteiten;
- cijfers over de behandelde klachten;
- toelichtingen op de cijfers;
- genomen maatregelen;
- conclusies en
- aanbevelingen.

Poging tot een definitie
Het is niet mogelijk een sluitende definitie van het begrip ongewenste intimiteiten te

- a. van signalen en/of klachten en zien erop toe dat adequate maatregelen worden getroffen.
- b. Zij verwijzen naar de juiste kanalen bij signalen en/of klachten.
- c. Zij inventariseren en coördineren signalen uit de inspectie.
- d. Zij fungeren als vrangbaak voor collega-inspecteurs.
- e. Zij verstrekken desgevraagd algemene informatie aan belanghebbenden.
- f. Zij adviseren door tussenkomst van de inspecteur-generaal de minister van onderwijs en wetenschappen.
- g. Zij stimuleren collega-inspecteurs aandacht aan het verschijnsel te besteden en preventie te bevorderen.

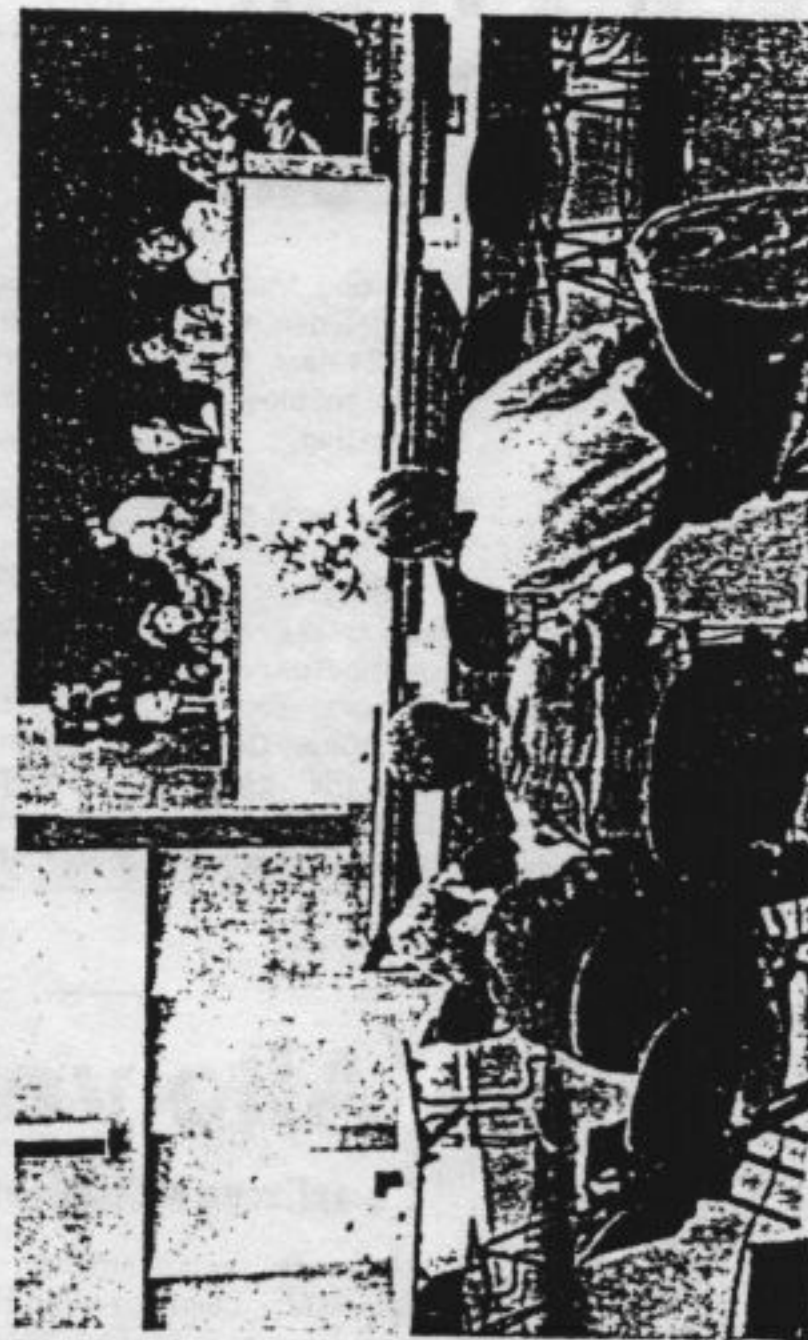
De werkwijze bij behandeling van een klacht

De wijze waarop de vertrouwensinspecteurs een zaak behandelen, is in sterke mate afhankelijk van de wensen van de klager of klager. Er bestaat daarvoor geen standaard procedure.

Wanneer de klacht betrekking heeft op een school die niet tot het eigen ambtsgebied van de vertrouwensinspecteur behoort, wordt in ieder geval de inspecteur die het toezicht heeft op de desbetreffende school, ingeschakeld. Meestal neemt deze als eerste contact op met de school. De reactie van de school bepaalt in hoge mate het vervolg. Het gaat er immers in de eerste plaats om een eind te maken aan het ongewenste gedrag.

Soms kan dat doel worden bereikt met een ernstig gesprek van de schoolleiding en/of de klacht is gericht. In dat geval zal de inspecteur zeker voor die oplossing kiezen. De inhoud van dat gesprek wordt aan de 'dader' schriftelijk bevestigd.

Wanneer de indruk bestaat dat men niet bevreesd behoort te zijn voor herhaling, adviseren de vertrouwensinspecteurs aan de school om in ieder geval ernst te maken met het opstellen van een klachtenprocedure en gedragsregels en het aanwijzen

Vertrouwensinspecteurs hebben ook tot taak voorlichting te geven, zowel aan collega's als aan derden. Aan de tafel zitten, van links naar rechts: de heer Wolfs, mevrouw Eggermont, de herra De Jager (Inspecteur-Generaal) en Zuidgeest (hoofd in- en externe public relations), de dames Van Blakelen, Van Overbeke en Van Hasselt.

FOTO ROBERT SCHIERS

van een interne vertrouwenspersoon. In het geval waarin een gesprek niet voldoende is, ontvingt de dader een schriftelijke waarschuwing of berisping van het bevoegd gezag van de school.

De vertrouwensinspecteurs hebben ernaar gestreefd en zullen er ook naar blijven streven zo rustig mogelijk op werk te gaan, zich zo min mogelijk op hun autoriteit te beroepen en zo min mogelijk gezagsdragers bij de behandeling te betrekken.

Soms hebben zij het noodzakelijk gevoeld zich formeel als inspecteur met een speciale opdracht op te stellen. Zij deden dat alleen in die gevallen waarin de schoolleiding en/of het bestuur meer waarde leek te hechten aan de goede naam van de school of instelling en de betrokkene dan aan het belang van de leerling.

De overige activiteiten van de vertrouwensinspecteurs

Uit de tankomschrijving, blijkt dat de vertrouwensinspecteurs ook tot taak hebben voorlichting te geven, zowel aan hun collega's als aan derden.

Juist bij het begin van hun werkzaamheden hebben zij aan dat aspect veel aandacht geschonken. Het bericht van hun aanstelling heeft destijds vrij veel negatieve reacties uitgelokt: het onderwijs zou in een kwaad daglicht worden gesteld, er zou zelfs een hekzenjacht worden geopend. Om deze bezwaren te ontzenuwen en uit een oogpunt van preventie hebben zij royaal gereageerd op verzoeken om interviews, sprekebeurten e.d.

Daarnaast hebben zij ook zelf het initiatief tot publiciteit genomen: op een scholingsdag voor de gehele inspectie, waarbij ook vertegenwoordigers van de pers waren uitgenodigd, is het onderwerp 'ongewenste intimiteiten' uitvoerig aan de orde geweest in de vorm van een theaterproductie van het 'Spelerskollektief', een inleiding van één van de vertrouwensinspecteurs en een 'Capitoolgesprek'.

Tot hun voldoening hebben de inspecteurs kunnen constateren dat de aanvankelijk levende scepsis grotendeels verdwenen is. In toenemende mate doen scholen en schoolbesturen een beroep op hen, o.a. om behulpzaam te zijn bij het ontwikkelen van een eigen klachtenprocedure.

Aangezien al spoedig bleek dat er behoefte bestaat aan informatiemateriaal voor leerlingen en docenten, hebben de vertrouwensinspecteurs aan de minister van onderwijs en wetenschappen geadviseerd de scholen daarvan te voorzien. Ook hebben zij contact gezocht met uitgeverijen van schoolagenda's en met hen de mogelijkheid besproken om enige informatie over het onderwerp ongewenste intimiteiten en de namen en adressen van de vertrouwensinspecteurs in die agenda's op te nemen.

Er is tijd besteed aan het ontwikkelen van een handreiking voor collega-inspecteurs bij hun contacten met scholen die preventieve maatregelen willen nemen. Tenslotte is een inventarisatie gemaakt van bestaande klachtenprocedures, gedragsregels voor scholen en tankomschrijvingen

voor vertrouwenspersoon.

Cijfermatige gegevens

In deze paragraaf worden de volgende gegevens gemeld:

- 1a Het aantal klachten onderverdeld naar schoolsoorten naar periode waarop zij betrekking hebben. Er worden 4 groepen van scholen/instellingen onderscheiden, het basisonderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs (BaO/SOVSO), het algemeen voortgezet onderwijs (AVO), het beroepsonderwijs (BO) en het hoger onderwijs en het onderwijs voor volwassenen (HO/OV). (Zie

zeven gevallen kwam de klacht niet in

Tabel 1a

Periode waarop zij betrekking hebben	BaO/SOVSO	AVO	BO	HO/OV	Totaal
vóór 1984	14	5	1	3	23
1985/86	3	5	1	1	10
1986/88	40	11	12	3	66
Totaal	57	21	14	7	99

Tabel 2

Klacht jegens	BaO/SOVSO	AVO	BO	HO/OV	Totaal
hoogleraar				1	1
directeur	19	1			20
conrectrix		1			1
leraar	34	14	13	5	66
lerares		1			1
stagebegeleider	1			1	2
conciërge		4			4
medewerker			1		1
schoonmaakbedrijf					
overig personeel	1				1
medeleerling	2				2
Totaal	57	21	14	7	99

Tabel 3

Ongewenst gedrag	BaO/SOVSO	AVO	BO	HO/OV
sexistische opmerking	4	2		4
langdurig kijken		2		2
opdringerig gedrag	6			6
ongewenste aanrakingen	30			30
onzedelijk betasten	3			3
sexuele spelletjes				
poging tot verkrachting				
sexueel misbruik	10	4	1	15
verhouding met leerling		4		4
naakt poseren/naaktfoto		2		2
naakt sporten/sauna		1		1
naakt sexfilms kijken				
intimidatie na afbreken relatie	2		1	3
sexueel geweld tijdens therapeutische relatie				
propageren van vrijen met cliënten in hulpverleningssituatie				
exhibitionisme	2			2
Totaal	57	21	14	7

DE VERTROUWENS-INSPECTEURS

De volgende inspecteurs zijn aangewezen als 'vertrouwensinspecteurs'

Voor het basisonderwijs:
 mw. M. Eggermont
 Vrijlandstraat 31
 4337 EA Middelburg
 tel.: 01180-3 42 40

Voor het voortgezet onderwijs:
 mw. drs. A. A. van Hasselt
 Coehoornsingel 46
 7201 AD Zutphen
 tel.: 05750-1 48 49

Voor het hoger onderwijs:
 mw. M. J. van Overbeek
 Parkvoorn 4
 3454 JR De Meern
 tel.: 03406-6 57 04

Voor het beroepsopleiding:
 ir. M. E. A. Wolfs
 Westerhoutpark 3
 2012 JL Haarlem
 tel.: 023-31 87 30

zorgvuldiger, maar ook snelle behandeling van een klacht. Het is de vertrouwensinspecteurs gebleken dat deze organisaties zeer omzichtig te werk gaan, hetgeen soms tot grote vertraging leidt.

Aan de scholen, d.w.z. schoolleiding én docenten

- 1 Stel in de docentenvergadering het klimaat in de school aan de orde. Zie er met elkaar op toe dat de integriteit van de persoon van de leerlingen gerespecteerd wordt.
- 2 Bevorder een open discussie en meningsvorming. Meen niet dat collegialiteit verlangt dat u zich afzijdig houdt, wanneer u signalen bereiken over ongewenste benaderingen door uw collega's.
- 3 Neem in de documentatie die u onder ouders en leerlingen verspreikt (schoolgidsen e.d.) informatie op over het onderwerp ongewenste intimiteiten en de namen en adressen van de vertrouwensinspecteurs.

Aan de minister van onderwijs en wetenschappen

- 1 Publiceer informatie voor docenten en leerlingen in een vorm die het mogelijk maakt dit materiaal te vernieuwen en op de scholen te verspreiden.
- 2 Verleen faciliteiten aan organisaties die voorlichting geven over het verschijnsel van de ongewenste intimiteiten en de mogelijkheden tot preventie.

2 Bij een onderwerp als dit is elke klacht er één teveel. Toch is het totale aantal meldingen niet zeer hoog, wanneer men dit afzet tegen het aantal scholen en leerlingen en daarbij ook bedenkt dat ongeveer een derde deel van de meldingen betrekking heeft op vroegere ervaringen.

Ter toelichting: in het basisonderwijs bezochten ongeveer 1.500.000 leerlingen en 8000 scholen. In het voortgezet onderwijs zijn er ongeveer 1.300.000 leerlingen, verdeeld over meer dan 2000 scholen; in het hoger onderwijs gaat het om een aantal van rond 400.000 studenten, die 92 instellingen van hoger beroepsopleiding en 13 universiteiten bezoeken.

Anbevelingen

De aanbevelingen zijn aan verschillende personen en instanties gericht. Zij zijn daarom in een aantal afzonderlijke categorieën gegroepeerd.

Aan het bevoegde gezag

- 1 Ontwikkel een klachtenprocedure, wijs een vertrouwenspersoon voor ongewenste intimiteiten in de school aan en bezin u op het formuleren van gedragsregels.
- 2 Treed in contact met de beroepsverenigingen en dring erop aan dat deze een beroepscode voor docenten opstellen.
- 3 Indien u uw besturenorganisatie inschakelt, dring dan aan op een

daarover in een of andere vorm een signaal te geven, moesten soms bemerken dat de verlangde steun uitbleef. Hier wreekt zich de gewoonte in het onderwijs dat men zich niet bemoeit met hetgeen in de les van een collega gebeurt. Deze 'collegialiteit' kan zover gaan dat bewust of onbewust signalen van leerlingen over ongewenste benaderingen genegeerd worden.

Gezien de zeer jeugdige leeftijd van de leerlingen in het primaire onderwijs waren de ouders veelal betrokken bij de behandeling van de klacht. Enkele malen hebben zij een voorval wel aangemeld, maar stonden niet toe dat de inspecteur er met hun kind over sprak. Zij vonden dat om uiteenlopende redenen niet in het belang van het kind.

In de paragraaf over de aard van het gedrag wordt vermeld dat in het algemeen voortgezet onderwijs er vier maal sprake was van een verhouding met een leerling; daarbij ging het drie maal om een relatie tussen een leraar en een leerlinge en één keer om een relatie tussen een correctrix en een leerlinge. Op het eerste gezicht is men geneigd te veronderstellen dat de kwalificatie 'ongewenst' in deze gevallen niet van toepassing is. Dit is echter maar ten dele waar: in de eerste plaats beschouwen in drie gevallen de ouders de relatie als in hoge mate ongewenst, terwijl het vierde ouderpaar het bestaan van de verhouding ontkent. Bovendien blijkt uit de getuigenissen van vrouwen die voor 1983 in een dergelijke situatie hebben verkeerd, dat - althans voor een aantal van hen - de verhouding achteraf gezien niet volledig door hen werd gewenst.

Waarschijnlijk spelen factoren van machtsongelijkheid in een school en onzekerheid van jonge mensen daarbij een belangrijke rol.

De genomen maatregelen
 In tabel 4 zijn de stappen genoemd die in 80 van de 99 behandelde zaken zijn genomen. Negentien klachten zijn nog niet afgehandeld. In sommige gevallen is er meer dan één maatregel getroffen: de dader kreeg bijvoorbeeld ziekteverlof of werd geschorst. Nadat verder onderzoek was verricht, kreeg hij vrijwillig of onvrijwillig ontslag of er werd levens aangifte van een misdrijf gedaan. Het totale aantal maatregelen is dus groter dan het aantal behandelde klachten.

Conclusies

1 De vertrouwensinspecteurs hebben nu ruim een jaar gewerkt. Gedurende een deel van die periode waren hun namen en adressen nog niet op de scholen bekend. Na de publicatie daarvan en naarmate hun activiteiten meer bekendheid kregen, wisten meer mensen hen te vinden. Als gevolg daarvan is het aantal meldingen toegenomen. Ten dele is hier waarschijnlijk sprake van een inhaaleffect bij de klagers.

Toelichting op de cijfers
 Uiteraard hebben de vertrouwensinspecteurs vele gesprekken gevoerd met degenen die de klachten indienden, met degenen tegen wie deze waren gericht en met andere personen in en rond de scholen.

Het lijkt gewenst om enkele punten die daarbij aan de orde zijn gekomen, hier te melden als toelichting op het in de vorige paragraaf geboden materiaal. Het valt op dat 23 klachten van de 99 betrekking hebben op gebeurtenissen van voor 1985. Nu er sinds korte tijd aandacht is voor het feit dat ongewenste intimiteiten ook op scholen voorkomen, willen slachtoffers ervan soms na meer dan 10 jaar alsnog erover praten. Zij voelen zich niet nog steeds beschadigd en hebben daar vaak ook reden toe. Het ging in het overgrote deel van deze 23 gevallen namelijk om ernstige zaken dan ongewenste intimiteiten zoals die in de 'poging tot definitie' zijn omschreven. Bij herhaling vertellen deze oud-slachtoffers dat zij destijds wel signalen hebben gegeven, zowel thuis, als op school. Maar ongehoofd was hun deel.

Uit de met hen gevoerde gesprekken blijkt dat de onzekerheid in de eigen gevoelens, gevoeld bij de ongelovige reacties van de naaste omgeving, deze klaagsters in grote emotionele problemen hebben gebracht. Enkel van hen volgden al een vorm van therapie, toen zij zich tot de vertrouwensinspecteurs wendden. Die leerlingen die de moed hadden tegenover collega's van degene die zich schuldig maakte aan ongewenst gedrag,

aanmerking voor behandeling: viermaal was de klaagster een leerkracht en driemaal was de klacht gericht tegen iemand van buiten de school, nl. een ouder van een leerling, een buurtbewoner en een partner van een leerkracht.

Er waren dus 57 klachten van of namens leerlingen tegen iemand binnen de school. Daarvan kwamen er 49 uit het basisonderwijs en acht uit het (voortgezet) speciaal onderwijs. In sommige gevallen was het ongewenst gedrag op meer dan een leerling gericht. De klachten waren als volgt verdeeld:

- 31 maal waren meisjes het slachtoffer
- 19 maal ging het om jongens
- 7 gevallen betroffen zowel meisjes als jongens.

Hun leeftijden waren:

- 4-6 jaar: 3
- 7-10 jaar: 19
- 10-12 jaar: 25
- 13-14 jaar: 2
- 10-14 jaar: 4
- onbekend: 4

2 De daders

Uit tabel 2 kan men lezen dat 97 van de 99 klachten betrekking hadden op mannen. In het algemeen voortgezet onderwijs is er twee maal sprake geweest van ongewenst gedrag van een correctrix, resp. een lerares tegenover een leerlinge. De enige klacht tegen een vrouw in het primaire onderwijs bleek ongegrond te zijn.

Tabel 4

Genomen maatregelen	BaO/SOVSO	AVO	BO	HO/OV	Totaal
ernstig gesprek		5	3	2	10
brieff van bestuur		1			1
ziekteverlof	9	2			11
waarschuwing		2	2	1	5
organisatorische maatregel	4	1			5
berisping	3	2			7
schorsing	2	2			4
overplaatsing dader	3				3
overplaatsing leerling	1				1
overleg met justitie	2				2
aangifte gedaan	8	1		1	10
geen aangifte in belang van leerling	2				2
vrijwillig ontslag	8	1	2		11
VUT (om ontslag te ontlopen)		1		1	2
vrijwillig ontslag maar nog in onderwijs	2				2
onvrijwillig ontslag	9	1	1		11
veroordeling	2				2
klacht geseponneerd	1	1		1	3
klachtenprocedure wordt opgesteld				1	1
vertrouwenspersoon wordt aangesteld		1		1	2
Totaal	56	21	10	8	95

VERTROUWENSINSPECTEURS KRIJGEN 99 KLACHTEN

Het eerste rapport van de vertrouwensinspecteurs illustreert hoe noodzakelijk het is dat er een steunpunt ongewenste intimiteiten in het onderwijs komt. Dat vindt de initiatiefgroep die zich voor zo'n steunpunt inzet. Volgens de groep geven de 99 klachten die bij de vertrouwensinspecteurs terecht kwamen, slechts een onvolledig beeld van de werkelijkheid.

Minister Deetman wees eind 1987 vier vertrouwensinspecteurs aan, nadat duidelijk was geworden dat ongewenste intimiteiten meer dan incidenteel in het onderwijs voorkomen. Half april verscheen het eerste rapport van de inspecteurs. Het doet verslag van de tot 1 januari 1989 behandelde klachten. Van de 99 hadden er 23 betrekking op gebeurtenissen van vóór 1985. De slachtoffers voelden zich nog steeds beschadigd; de meesten hadden te maken gehad met 'ernstiger zaken' dan ongewenste intimiteiten. De inspecteurs beschouwen aanranding en verkrachting niet als ongewenste intimiteiten, maar als misdrijven, die door de strafrechter moeten worden behandeld. Afgezet tegen het totale aantal leerlingen in het basis-, voortgezet en hoger onderwijs (3,2 miljoen) is 99 klachten een niet zeer hoog aantal, aldus de vertrouwensinspecteurs. Ze voegen eraan toe dat elke klacht er uiteraard één teveel is. Het aandeel van de meldingen in het basisonderwijs (57 klachten) is volgens hen echter 'verontrustend hoog.' Dertig van deze klachten betroffen onzedelijk betasten. Negentien keer ging het bij de meldingen uit het basisonderwijs om jongens, zeven keer om jongens en meisjes. Ook 'seksueel misbruik' (niet nader gedefinieerd) kwam onder de meldingen uit het basisonderwijs relatief vaak voor: tien keer. Andere klachten, uit alle vormen van onderwijs, gingen over seksistische opmerkingen (8), langdurig kijken (3), seksuele spelletjes (3) en naakt poseren (3). In tien gevallen werd aangifte gedaan, elf keer volgde ziekteverlof, 24 keer werd een of andere disciplinaire maatregel getroffen. Tien keer werd volstaan met 'een ernstig gesprek'. In 24 gevallen leidde een klacht tot ontslag, waarvan elf keer onvrijwillig. Negentien van de ontslagenen werkten in het basison-

derwijs. Relatief vaak (19 keer) waren de klachten in het basisonderwijs gericht tegen directeuren. Slechts twee van de 99 klachten betroffen vrouwelijk onderwijspersoneel. De vertrouwensinspecteurs constateren dat de aanvankelijke weerstand tegen hun aanwijzing is afgenomen, onder meer dank zij voorlichting en publiciteit.

Klachtenprocedure

De vertrouwensinspecteurs doen verschillende aanbevelingen. Het bevoegd gezag moet een klachtenprocedure ontwikkelen en in overleg met de beroepsverenigingen een beroepscode voor docenten opstellen. Van de schoolteams wordt gevraagd het klimaat op school in vergaderingen aan de orde te stellen en een open discussie te bevorderen. In schoolgidsen moet het onderwerp worden behandeld, compleet met namen en adressen van de vertrouwensinspecteurs. Op de opleidingen is structurele aandacht voor het verschijnsel ongewenste intimiteiten nodig, teneinde aanstaande docenten gevoelig te maken voor signalen van leerlingen. Het ministerie van Onderwijs krijgt de raad materiaal voor leerlingen en docenten te ontwikkelen en te verspreiden. 'Verleen faciliteiten aan organisaties die voorlichting geven over het verschijnsel van ongewenste intimiteiten en de mogelijkheden tot preventie', aldus de vertrouwensinspecteurs.

Steunpunt

'Deze aanbeveling kan verstaan worden als een onderschrijving van het voorstel om een steunpunt ongewenste intimiteiten in het onderwijs op te richten', meent Pieter Rol, beleidsmedewerker vrouwenzaken van de ABOP en lid van de groep die het steunpunt van de grond probeert te krijgen. Ze veronderstelt dat leerlingen of ouders een hoge drempel moeten nemen, voordat ze zich tot een vertrouwensinspecteur wenden. Bij een onafhankelijk steunpunt is de drempel lager. Bovendien kan het taken verrichten waarvoor de inspecteurs niet zijn aangewezen, zoals de ontwikkeling van voorlichtings- en lesmateriaal, deskundigheidsbevordering van docenten en het stimuleren van onderzoek. De initiatiefgroep vermoedt dat het aantal meldingen bij een gemakkelijker toegankelijke instelling hoger zal zijn dan nu bij de vertrouwensinspecteurs. De Stichting Handen Thuis, die vorig jaar

besloot niet meer voor het onderwijs te werken, kreeg nog tien gevallen in de laatste vijf maanden dat er meldingen uit scholen werden verwerkt. Overigens vindt de initiatiefgroep dat er naast een steunpunt vertrouwensinspecteurs nodig blijven, onder meer om met gezag naar schoolbesturen op te kunnen treden, aldus Pieter Rol. Zij vindt het voorstel van minister Deetman om een voorlichtingsproject te ontwikkelen veel te mager. 'Hij neemt het probleem kennelijk nog niet serieus en ontwijkt tot nu toe het voorstel om een steunpunt in te stellen, hoewel bijna de hele Tweede Kamer dat idee steunt.'

Onno Bosma

Het bij dit artikel afgebeelde affiche behoort tot een serie van vijf affiches over seksueel geweld. Ze kosten vijftien gulden per serie, vijf gulden per stuk en zijn te bestellen bij het Distributiecentrum DOP in Den Haag, telefoon 070-789885.

mijn lijf
is alleen
van mij.
ik maak
zelf wel uit
of er
iemand
aan me komt

SEKSUEEL GEWELD
een grens overschreden

de Volkskrant VAN ZATERDAG 20 MEI 1989

Hoe kan incestpleger recht hebben kind te zien?

Misselijk van ontzetting lezen wij 17 mei het bericht over de wegens incest veroordeelde man die omgang eist met het kind van zijn dochter.

De raadsman voert hierbij de volgende redenen aan:

- De man zou recht hebben op een gezinsleven;

- Door middel van de omgang zou de man „zijn misdaad nog een beetje goedmaken”;

- Indien er omgang geregeld wordt, zou worden voorkomen dat het kind de dupe wordt van het misdrijf van de vader.

Punt 1: De man heeft eerder een gezinsleven gehad en hij heeft daar grandioos misbruik van gemaakt;

Punt 2: Hoe kan de man iets goedmaken terwijl het kind moet omgaan met de verkrachter van zijn moeder?

Punt 3: Wij vragen ons af wie er eigenlijk de dupe dreigt te worden van het geheel. We durven ons nauwelijks in te beelden hoe de moeder zich moet voelen.

Dit nu zijn de werkelijk bizarre uitwassen van het vonnis van de Hoge Raad uit 1985, waardoor nu ook incestplegers en verkrachters omgangsrecht kunnen opeisen.

UTRECHT *Freeke Rhebergen
Namens Blijf-van-mijn-Lijf*

Belediging

Hoe is het in godsnaam mogelijk dat iemand een „fijne meneer” verdedigt die meermalen zijn dochter heeft misbruikt, zelfs zo dat ze er zwanger van is geraakt. Ik doel hierbij op de advocaat mr Spong. De uitlatingen die hij doet om de eis (nota bene!) van zijn cliënt kracht bij te zetten, mogen juridisch fraai zijn geformuleerd, maar vormen een directe belediging voor alle incest- en verkrachtingslachtoffers.

Is de dochter in deze kwestie gehoord? Laat haar de macht om te bepalen wanneer, of überhaupt, de vader dit kind mag zien. Na al die tijd dat zij machteloos zijn mishandelingen heeft moeten ondergaan, zou het goed zijn haar nu eens wat zeggenschap te geven.

Spong zou wel eens mogen beseffen dat, ik citeer: „Liefde en genegenheid aan zijn bloedeigen kind schenken” een

generatie eerder had moeten gebeuren.

De nadelige gevolgen van zijn misdaad zijn niet via het kind goed te maken, zoals Spong veronderstelt. Het tegendeel is waar (en ik kan het weten): deze misdaad is namelijk nimmer meer goed te maken.

Het is extra pijnlijk dat deze meneer nog durft af te dwingen plezier van het kind te hebben. Moet hij van zijn misdaad ook nog aangename vruchten plukken?

Recht spreken is, mijns inziens, een slachtoffer beschermen en een dader terechtwijzen, en niet een dader bevoorrecht en een slachtoffer een trap na geven.

HILVERSUM *Naam en adres bij de
redactie bekend.*

Gezinsleven

Voor mr Spong, de Haagse advocaat, is het gezinsleven heilig. Zo heilig, dat hij voor zijn cliënt het recht op een gezinsleven met zijn bloedeigen, door bloedschande verwekt kind opeist.

Maar voor welk gezinsleven pleit Spong nu? Gezin 1 bestaat uit de biologische vader, de biologische moeder en het verwekte kind, een dochter. Gezin 2 bestaat uit de biologische vader, de biologische moeder (de dochter) en het verwekte kind, dat kind is van de vader en het door de vader verwekte kind, en kleinkind.

Het kan haast niet anders of mr Spong eist voor zijn cliënt het recht op twee gezinslevens op. Gemakshalve vergeet hij daarbij dat het tweede nooit had kunnen bestaan als zijn cliënt blij had gegeven van het besef wat een gezinsleven vermag in te houden.

Nee, mr Spong wenst een incestpleger het recht toe „zijn liefde en genegenheid aan zijn bloedeigen kind te schenken” om daarmee te voorkomen „dat het kind de dupe wordt van het misdrijf van de vader en van de onbewezen veronderstellingen van de moeder”.

Echter, heeft zijn cliënt al niet bewezen hoe hij dat liefde schenken aan zijn bloedeigen kind ziet en is daarvan niet reeds een bloedeigen kind de dupe geworden? Hoezo onbewezen veronderstellingen mr Spong?

Maar goed, het belangrijkste is natuurlijk te voorkomen dat een onschuldig kind gevoelig wordt gestraft doordat het de omgang met zijn biologische vader wordt ontzegd. Dat kan natuurlijk niet. Mr Spong, legt u straks aan dat onschuldige kind uit dat zijn biologische vader en zijn grootvader en de verkrachter van zijn moeder is?

NIJMEGEN *Joke van de Ven*

Onpasselijk

Advocaat mr Spong vindt dat het weigeren van het omgangsrecht in strijd is met de rechten van de mens. Heeft de man tijdens het plegen van incest ook nagedacht over de rechten van de mens, in het bijzonder de rechten van zijn dochter?

De man heeft het recht niet, ook maar iets te eisen. Het is zijn dochter die het recht heeft te beslissen wat het beste is voor haar en haar kind.

Mr Spong is verder van mening dat als de omgang met de vader wordt ontzegd, een onschuldig kind gevoelig wordt gestraft. Het is voor een kind al triest genoeg op een dergelijke wijze te zijn verwekt, laat staan dat het ook nog met de man moet omgaan. Een grotere straf kun je volgens mij niet bedenken.

Volgens mr Spong moet in het algemeen voorkomen worden dat „de rechten van de biologische ouders op een gezinsleven met een door hen verwekt kind afhankelijk gesteld worden van de wijze van bevruchting”. Dan kunnen dus ook verkrachters omgang met het door hen verwekte kind eisen.

Als ik dit lees, word ik onpasselijk. Bij een verkrachting is het toch zeker niet de bedoeling een kind te verwekken? Als de vrouw daar dan toch een zwangerschap aan overhoudt, is het anno 1989 voor de dader mogelijk omgang te eisen met „zijn” kind. Zo houd je er dus als man zijnde ook nog iets tastbaars aan over.

Wordt er bij dit alles helemaal geen rekening gehouden met de gevoelens van de vrouw, die op deze manier nog een trap na krijgt?

Als ik het artikel lees, heb ik het gevoel dat we teruggaan in de tijd.

OLDENZAAL *Coby Smoors*

RECHT & WET

VK 20

'MISSELIJK van ontzetting' en „bizarre uitwassen”. Twee kwalificaties die geplukt zijn uit reacties van lezers (zie de U-pagina in de krant van vandaag) op een verbijsterend nieuwsbericht. Dat ging over de eis van een incestpleger tot omgang met het kind dat hij bij zijn dochter verwekte.

„Het is niet van deze planeet dat dit een juridisch relevante vraag is”, zei mr D. Pessers van het Clara Wichmann Instituut (voor vrouw en recht) in Amsterdam. Zij heeft gelijk, maar ondertussen ligt deze onsmakelijke kwestie wel bij de Hoge Raad en die zal er een juridisch relevant oordeel over moeten geven.

Nog even de zaak in het kort. Een 43-jarige man werd vorig jaar juli door het hof in Arnhem veroordeeld tot twaalf maanden gevangenisstraf waarvan twee maanden voorwaardelijk wegens het herhaaldelijk plegen van incest met zijn dochter. Het meisje raakte daarbij zwanger en bracht een kind ter wereld. In zijn arrest bepaalde het hof ook dat de man twee jaar lang geen contact mocht zoeken met zijn dochter en haar kind.

Deze maatregel wordt door de Haagse advocaat mr G. Spong aangevochten in een cassatieprocedure bij de Hoge Raad. Volgens Spong is het verbod tot omgang in strijd met artikel 8 van het Europese Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens. Daarin is het recht op gezinsleven gewaarborgd.

Spong staat in zijn vordering tamelijk

Striktere uitleg begrip gezinsleven dringend gewenst

sterk, gezien de jurisprudentie van de Hoge Raad. In een arrest van februari 1985 heeft de Hoge Raad namelijk bepaald dat de bloedband tussen de biologische vader en zijn kind een betrekking schept die als gezinsleven in de zin van artikel 8 van genoemd verdrag moet worden beschouwd. Op grond daarvan is de biologische vader volgens de Hoge Raad ontvankelijk in een procedure waarin hij omgangsrecht met het kind eist. Daarvoor is het niet nodig dat er tussen vader en kind ook werkelijk een gezinsleven heeft bestaan.

Het arrest van de Hoge Raad betrof alleen nog maar die ontvankelijkheidskwestie. Dat is een soort voorfase van het werkelijke proces. Nadat de rechter heeft geoordeeld dat een eiser ontvankelijk is, komt het echte conflict — de toe- of afwijzing van de gevorderde omgangsregeling — pas aan de orde. De rechter vraagt altijd eerst advies aan de Raad voor de Kinderbescherming. De eis tot een omgangsregeling wordt alleen gehonoreerd als die overwegend in het belang van het kind is.

Het afgelopen jaar hebben zich al twee keer gerechtelijke affaires afge-

speeld rond de ontvankelijkheid van zaaddonoren, die toegang vroegen tot een procedure waarin zij omgangsrecht wilden claimen met het door middel van hun sperma verwekte kind.

De Utrechtse kinderrechtster stelde dat de donor niet uitsluitend vanwege de bloedband ontvankelijk was. Wel door de combinatie van die band en de mate van omgang die hij al met het kind had gehad. Het hof in Amsterdam vernietigde die beschikking van de kinderrechtster. De persoonlijke betrekking tussen de man en het kind was volgens het hof niet zo nauw dat van gezinsleven kon worden gesproken.

De opvatting van de Hoge Raad dat er al sprake is van gezinsleven door de afstammingsbetrekking tussen vader en kind werd in een andere zaak zonder restricties overgenomen door de kinderrechtster in Amsterdam. Die besliste op 13 februari dat een spermadonor ontvankelijk is „reeds op grond van de genetische band tussen hem en het kind”.

De elastische uitleg van artikel 8 van het verdrag door de Hoge Raad en enkele kinderrechtsters zou betekenen dat ook verkrachters en incestplegers in beginsel ontvankelijk zijn in een rechtszaak over omgangsrecht. Ook zij zijn biologisch vader en de wijze van bevruchting doet volgens de tot nu toe heersende opvatting van de Hoge Raad niet terzake.

In een commentaar in het Nederlands Juristenblad waarschuwde Pessers al voor deze bizarre consequenties van de rechterlijke uitspraken. Nu is het zover. De rechter wordt geconfronteerd met het onbeschaafde en onbeschaamde verzoek tot een omgangsregeling van een incestvader met het kind van het slachtoffer van zijn zedendelict.

Misschien wint Spong de zaak over de ontvankelijkheid wel en kan hij weer een succesje bijboeken op zijn briljante scorelijst. En hoogstwaarschijnlijk blijft zijn cliënt vervolgens toch nog met lege handen staan. Want het zou wel het toppunt van voor de burger onbegrijpelijke rechtspraak zijn als de omgangsregeling uiteindelijk zou worden toegevoegd.

De vraag rijst welk belang met deze zaak gediend is en of er door het voeren van deze procedure wellicht sprake is van misbruik van procesrecht. Een zeer te respecteren taakopvatting van de juridische hulpverlener is dat hij alles zal doen wat zijn cliënt zou doen als die de kennis en de kunde van de advocaat zou hebben.

Als de incestpleger kwalitatief hetzelfde tussen zijn oren zou hebben als Spong daar heeft, zou verondersteld mogen worden dat hij geen rechtsbijstand, maar psychiatrische hulp zou hebben ingeroepen. Spong had zijn cliënt beter kunnen doorverwijzen. Dat zou wellicht meer in overeenstemming zijn geweest met de erecode van advocaten. Die zegt dat de advocaat in de eerste plaats moet trachten processen te voorkomen.

In zijn advocateneed heeft Spong beloofd „dat hij geen zaak zal aanraden of verdedigen die hij in gemoede niet geloofrechtvaardig te zijn”. Het is wenselijk dat de Hoge Raad een striktere uitleg gaat geven aan het begrip gezinsleven. In die zin zou Spong dan ook nog de rechtvaardigheid een dienst bewezen hebben.

VICTOR LEBESQUE

Verdachte van incest eist omgangsrecht met zoontje

DEN HAAG (ANP) — Mag een man die incest heeft gepleegd, worden verboden om het bij zijn dochter verwekte zoontje te zien. Of is een dergelijk omgangsverbod in strijd met het recht op gezinsvorming, zoals dat is vastgelegd in de Europese Verklaring voor de Rechten van de Mens.

Deze vraag is bij de Hoge Raad aangekaart door een 43-jarige man uit Arnhem, die zijn (bij zijn dochter verwekte) zoontje voor twee jaar niet mag zien.

De man werd vorig jaar tot 12 maanden gevangenisstraf (waarvan 2 maanden voorwaardelijk) veroordeeld wegens incest. Het gerechtshof in Arnhem verbood hem tevens gedurende de proeftijd van twee jaar contact te zoeken met zijn dochter en haar zoontje. De man ging daartegen in cassatie bij de Hoge Raad.

Volgens zijn raadsman mr. G. Spong is de wijze van bevruchting echter niet van belang bij de vraag of een vader zijn kind mag zien. Dat recht spruit voort uit direct bloedverwantschap, aldus de advocaat, die zich daarbij baseert op een arrest van de Hoge Raad uit 1985. Volgens dat arrest schept de bloedband tussen vader en kind een recht op gezinsleven.

De advocaat-generaal concludeert op 13 juni.

UN 17/5

Rotterdamse reclassering gelooft in alternatieve straf voor zedendelinquenten
 Behandeling is gericht op gedragsverandering, niet op genezing.

Tekst: Gertjan van Elk

Verkrachters, aanranders, incest- en andere ontuchtplegers: In de pikorde van therapeuten zitten ze volgens de orthopedagoog R. Bullens onderaan. Weerzin voor het gepleegde delict speelt niet zelden een rol, maar veel hulpverleners zouden ook nauwelijks raad weten met plegers van seksueel geweld. Door de bank genomen heten ze ongemotiveerd. Als ze al het gebeurde bekennen, dan hebben ze de neiging om het te bagatelliseren: 'Ze vroeg er gewoon om' of 'Ik had met dat kind een gelijkwaardige relatie'.

Toch doet Justitie steeds vaker een beroep op de hulpverlening. Deels ingegeven door het besef dat zedendelinquenten nauwelijks geholpen zijn met een gevangenisstraf. Recidive blijft immers een risico als het gedrag niet verandert, is de overtuiging van Nel Warner, reclasseringswerkster in Rotterdam. Zij heeft al enige jaren ervaring met een 'behandeling', in een min of meer gedwongen kader. Want gevangenisstraf blijft een stok achter de deur. Volgens haar, mag de dader niet uit het oog verloren worden, 'want dan is adequate hulp aan het slachtoffer maar ten dele geslaagd'.

Wetjansweeblad,
 19 mei '89

Kees, een 'echte macho-figuur' zit voor de tweede maal in het Huis van Bewaring. Hij had opnieuw verkraching gekregen, nadat hij door zijn vorige vriendin aangeklaagd was voor verkraching. 'Als het slecht ging tussen die twee, was seks voor hem iets waar je de relatie weer goed mee kon krijgen. Maar op een gegeven moment deed zij wel aangifte voor een reeks verkrachtingen', zegt drs. Nel Warner, psychologe en reclasseringswerkster bij de Rotterdamse Reclassering. Zij is bezig met de opzet van een behandelprogramma voor zedendelinquenten. In de loop der jaren heeft ze met tientallen mensen, verdacht van verkraching, incest of pedofilie langdurige contacten gehad die gericht zijn op de ontwikkeling van alternatief gedrag. Daarvoor dient de dader eerst wel inzicht te krijgen van zijn, soms obsessieve handelen. In haar behandelmethode, die gebaseerd is op de inzichten van gedragsdeskundigen als Bruinsma, Bullens en Frenken en Amerikaanse literatuur, staat het slachtoffer dat leed aangedaan is centraal.

Kees' nieuwe vriendin liep een jaar later eveneens naar de politie met de beschuldiging van een reeks verkrachtingen. 'Gedurende maanden heeft hij de meest krankzinnige dingen gedaan met die meid. Ik vrees dat hij weer in herhaling zal vallen, als er niets aan zijn denkbeelden wordt gedaan. Als hulpverlener kom je niet ver met alleen boosheid of bewogenheid', aldus Warner over deze groep die veel hulpverleners niet erg zien zitten.

Toename

Het slachtoffer van seksueel geweld daarentegen mag zich de laatste jaren, gelukkig, wel in die belangstelling verheugen. Nog geen twintig jaar geleden was dit heel anders. Bij een incestueuze situatie werd er toen vaak eerst naar het kind gekeken, dat seks uit zou lokken terwille van een beloning. Een meisje dat aangifte deed van verkrachting kreeg op het politiebureau de verwijtende vraag wat ze nog zo laat op straat zocht. Mede door de vrouwen- en slachtofferbeweging en de publici-

teit is er ook een kentering opgetreden. Het taboe rond incest is doorbroken. De zorg voor het slachtoffer op het politiebureau is onmiskenbaar verbeterd, wat ook effect heeft op de aangiftebereidheid van slachtoffers. Mede hierdoor ziet Justitie zich geconfronteerd met een toename van daders in de sfeer van de zedendelinquenten. Ter illustratie in 1975 kwamen 6917 zaken ter kennis van de politie, in 1985 waren dit er 9409 (1987-8583). Deze ontwikkeling tikt ook door in het vervolgingsbeleid van het Openbaar Ministerie. Er worden hogere straffen geëist en er wordt sneller uithuisgeplaatst. Maar vanuit het besef dat gevangenisstraf nauwelijks effect zal sorteren, groeit tevens de roep om 'behandeling' als alternatief voor een vrijheidsstraf. Onderzoek wijst namelijk uit dat het merendeel van de seksuele delicten gepieegd wordt door bekenden of familieleden van het slachtoffer. De kans op herhaling is dan ook groot stelt Warner: 'Afgestraften zetten hun gevoelens van onmacht, rondkijkend op de puinhoop van hun leven nog wel eens om in nieuwe seksuele agressie. Bovendien blijken slachtoffers vaak niet meer te willen dan dat de dader zijn gedrag toegeeft, zegt Warner. 'Dat hij inziet wat hij heeft aangericht.'

Braakliggend terrein

Momenteel is de hulp aan daders, afgezien van een soort sociale vaardigheidstraining voor jeugdige zedendelinquenten bij de Rutgersstichting, bij het merendeel van de hulpverleningsinstanties nog niet structureel in het hulpverleningspakket opgenomen. 'Het is nog braakliggend terrein' constateert drs. A. Kuiper in een inventariserende studie. De weerzin voor het delict, aangevuld met 'burgermansmoraal' is daarvoor een deel debet aan. Daarentegen blijken instanties als de Riagg, de Rutgershuizen en de reclassering meer en meer tot de conclusie te komen dat zij hier ook een verantwoordelijkheid hebben. 'Nu rommelt ieder maar wat aan', zegt Nel Warner. 'Daarbij komt dat veel hulpverleners alleen willen werken met

plegers die zich 'vrijwillig' aandienen. Die vrijwilligheid is echter vaak ver te zoeken. Daarvoor vreezen daders te zeer de sociale en juridische gevolgen.' Warner haalt het voorbeeld aan van een man die met grote regelmaat op het spreekuur van de reclassering kwam, terwijl hij de feiten ontkende. Als motief gaf hij aan dat de gesprekken hem 'zo opluchtten'. Met grote verontwaardiging sprak hij over seksueel misbruik van kinderen. Hij zoog echter ook haar woorden op toen zij stelde hoe moeilijk zo'n plegger het heeft. Toen het verhoor van zijn dochtertje door de Rechter-Commissaris aangesneden werd, kwam het hoge woord eruit. Het hulpverleningscontact brak hij onmiddellijk af toen het Openbaar Ministerie afzag van vervolging.

Opening

Een bijkomend probleem voor veel hulpverleners is dat zedendelinquenten gewoonweg weigeren om te kijken naar hun eigen gedrag. Warner: 'Het probleem ligt altijd elders, bij het slachtoffer, de omgeving, justitie, hulpverlener, overal. Maar niet bij henzelf.' De Riagg Rotterdam en de reclassering zijn thans bezig met een project voor daders en slachtoffers van incest, maar de reclassering vindt deze groep 'te eng'. Sinds jaar en dag krijgt ze namelijk ook de brede groep van verkrachters, aanranders en pedofielen binnen, vaak gaat het hulpverleningscontact echter niet verder dan een voorlichtingsrapport over de achtergronden. Wil de reclassering zich in de jaren negentig niet uit de markt prijzen, dan is het volgens Warner zaak een methodiek te ontwikkelen waar een sociale vaardigheidstraining deel uitmaakt. Zowel de Rotterdamse reclassering, als het Leger des Heils en het CAD (alcohol is bij veel zedendelicten de ontremmende factor) onderschrijven de uitgangspunten van de 'behandeling'. Als Justitie het licht op groen zet, zal er speciale deskundigheidsbevordering opgezet worden. Alleen verdachten die bekennen, krijgen na aanhouding een aanbod tot behandeling. In deze fase vreest zo iemand nog justitiële vervolging, hij weet nog niet hoe zijn omgeving op de feiten zal reageren. Daar zit dus voor de hulpverlening de opening. Eenmaal veroordeeld vang je bot, stelt Warner. 'Dan lukt het niet meer om te praten over over het delict, seksualiteit, agressieregulatie. Als er echter vooruitzichten zijn, als ze hun werk, sociale contacten of hun gezin kunnen behouden, dan zijn ze meer ontvankelijk voor hulpverlening.'

Geen genezing

De cliënt zal min of meer gedwongen de keuze maken, maar vervolgens zit hij vast aan het hulpverleningscontact dat voortdurend gericht zal zijn op gedragsverandering, niet op 'genezing'. De hele opzet is erop gericht dat de cliënt leert inzien hoe hij in 'een gevaarlijke situatie' alternatief gedrag moet ontplooiën. In die zin is het te vergelijken met de attitude die verslaafden aanleren. In de praktijk werkt Warner eerst naar een vertrouwensrelatie, waarbij het van belang is dat de hulpverlener de persoon onvoorwaardelijk accepteert. Tegelijkertijd laat ze er geen twijfel over bestaan dat ze het gebeurde afkeurt. 'Overwicht is erg belangrijk', zegt Warner die de ervaring heeft dat mensen in een crisis een autoritaire, stellende houding accepteren. In het begin van deze gesprekken constateert Warner nog wel eens een grote weerzin tegen de delicten. Afstand nemen is dan het devies. Maar naast die 'negatieve

kant, hebben plegers ook een positieve kant. 'Van sommige mannen kan ik me goed voorstellen dat dochters op een hele dubbele manier aan hun vader hingen.' Valkuilen zijn er echter genoeg. 'Ze proberen zich voortdurend te rechtvaardigen of je om de tuin te leiden. Ontkenning, bagatellisering en rationalisering van het gepleegde is haast standaard. Daar zijn ze constant mee bezig, met grote overtuigingskracht', zegt Nel Warner die stelt dat er merkwaardige patronen in de ontkenning zitten. Een van haar cliënten, een stiefopa die werd beschuldigd van ontuchtige handelingen met zijn zeven-jarig stiefklein-kind, ontkende de feiten. Details in het proces verbaal vocht hij aan, terwijl hij er volkomen onderdoor ging in de gevangenis. 'Probleem is iedere keer, wat is wel en wat is niet waar, dissociatie zie je ook vaak. Een vader bleef ontkennen dat de ontucht met zijn dochter zich had afgespeeld tussen haar achtste en zestiende. Hij hield het op twaalf tot zestien. Een jaar later beken-

de hij de vroegste periode ook. Zijn verklaring: 'Dat ging niemand iets aan'. Blijkbaar willen ze toch nog iets voor zichzelf houden. Dat betekent dat je ook immer alert moet zijn op verdringing. Je hebt mensen die een vieze smaak zeggen te krijgen bij de gedachte alleen al, zo stellig zijn ze ervan overtuigd dat ze het niet meer doen. Ze sluiten zich af, bang dat ze het niet meer onder controle hebben. De deur moet dicht! Dit type zie ik dan ook weer terug. Het overkomt hen dan. Heel toevallig bevonden ze zich toen wel net in de buurt van de badhokjes. Het komt ook voor dat verdachten stellen dat ze een nieuwe religie aanhangen. Ook dat is een vorm van ontkenning van het probleem. De materie sluit zich dan als een oester.' Een altijd terugkerende overeenkomst bij deze groep, die kan variëren van autoritaire machofiguren tot zachtzinnige pedofielen die lieflijk kunnen praten over hun vriendjes, is de grote afstandelijkheid van de daders ten opzichte van het slachtoffer. Warner: 'De

omvang van hun daden beseffen ze niet. In de inleving van hun slachtoffer schieten ze absoluut tekort. Daar projecteren ze van alles op. Zoals de verbijsterde vader, die verbaasd was dat zijn dochter met haar verhaal naar buiten was gekomen. Die man was stapelverliefd op zijn dochter. Hij had het gevoel dat hij iets heel moois, iets kostbaars met haar had gehad. Of de pedofiel die een brief kreeg van de moeder van een jongetje waar hij een relatie mee had gehad. Die jongen was diep teleurgesteld dat seksualiteit hun relatie verstoord had. Hij vond erecties eng, had angst dat hij homofiel was, besmet was met Aids. Die man stelde heel kil dat het van de opvoeding zou afhangen hoe de jongen zich verder ontwikkelde. 'Bovendien zie ik hem nog op straat, dus het zal allemaal wel meevallen'. Volgens Warner nam hij zo afstand. Daarom is het voor de hulpverlener noodzakelijk dat het de problemen van het slachtoffer kent om de materie bespreekbaar te maken. Vandaag hebben hulpverleners een grote

Brieven

Welrijns weekblad,
9 juni '89

Behandeling is gericht op gedragsverandering, niet op genezing

Graag wil ik reageren op het artikel over de gedragsverandering c.q. genezing van 'zededelinquenten' in het Welrijnsweekblad van 19 mei 1989.

Het afgelopen jaar heb ik mij beziggehouden met een semantisch-politologische analyse van de jeugdseks pedofiliëdiscussie over de jaren '84-'89. Het is opvallend om te zien dat de conclusies bijna naadloos kunnen worden toegepast op het bovenvermelde artikel in uw blad. Een paar voorbeelden ter verduidelijking: In de discussie over jeugdseks en pedofilië wordt op subtiel strategische wijze de betekenis van de termen veranderd. In het artikel gebeurt dat met name door de toepassing van oneigenlijke synonymie. U heeft het in een adem over 'verkrachting, incest en pedofilië'. Is het uw intentie om daadwerkelijk aanranders, verkrachters en pedofielen aan elkaar gelijk te stellen? In ieder geval wordt voor de lezer de schijn opgehouden dat 'pedofielen', thuisshoren in het rijtje van 'verkrachters' en 'aanranders'. Hier is op z'n minst sprake van 'op-hitsing' tegen een bepaalde bevolkingsgroep.

Verandert u 'verkrachters' en 'aanranders' eens door 'communisten' resp. 'subversieve elementen' en vervolgens 'pedofielen' door 'joden'. Voelt u de gelijkenis met een zwarte periode uit de wereldgeschiedenis? Er is bovendien sprake van het aanjagen van een onmaatschappelijk vijandsbeeld. In Oude Pekela maakten onzichtbare, onmaatschappelijke narren het dorp onveilig. Bij de inval van de Rotterdamse woongroep in april 1985 ging het om politieke 'extremelingen' en 'anders samenwonenden' die onschadelijk gemaakt moesten worden (met behulp van de snauwwoorden 'antucht' en 'kinderporno'). En dat alles gebeurt dan langs de lijnen van de zogenaamde mythevorming: vorm een beeld van een maatschappij-ondersnijdende 'outgroep' die 'anders' of 'gevaarlijk' is; maak duidelijk dat er sterke krachten in de samenleving zijn die deze outgroep kunnen neutraliseren en wanneer de samenleving deze sterke krachten volgt, dan zal de outgroep worden overwonnen. In uw verhaal is de outgroep zonder twiifel de 'pedofielen', waarvan gedragsverandering of genezing (het verschil wordt mij uit uw artikel niet duidelijk!) geboden lijkt. Mevrouw Warner is een van de aanwezige sterke krachten die deze genezing kan bieden.

U begrijpt waar ik naar toe wil.

Ik ervaar uw artikel als stuitend, ongenueanceerd en hetzerig, met name waar het om het woordgebruik en de woordkeus gaat.

Martin Maassen, Alkmaar.

(Deze brief is ingekort door de redactie.)

(2)

In zekere zin ben ik het eens met de titel 'Behandeling is gericht op gedragsverandering, niet op genezing' van het artikel in WW 20. Het is juist dat tijdens een behandeling iemand geholpen en geleerd wordt gevoelens te accepteren en ermee om te gaan. Deze gevoelens horen bij deze persoon en zijn daarom voor hem heel belangrijk. Het niet accepteren van deze belangrijke gevoelens veroorzaakt juist niet-acceptabel gedrag. De persoon is dan genoodzaakt te veel met zichzelf bezig te zijn, met het gevolg: geen oog meer voor anderen. Dat is hem nauwelijks te verwijten.

Beter een slechte titel en een goed verhaal dan het omgekeerde. Het verhaal leek mijns inziens nergens op. Ik kan me moeilijk voorstellen dan mensen met problemen hierin een aanleiding zien hulp te halen. Het was niet nuancerend. Het was niet vertrouwenwekkend. Waarom moet je een hulpverlener onvoorwaardelijk accepteren? Hebben die geen fouten en tekortkomingen?

Alles wordt in één adem genoemd: verkrachting, incest en pedofilië en nog eens verkrachters, aanranders en pedofielen, alsof het allemaal op één hoop thuishoort. Het gaat om een groep die kan variëren van autoritaire machofiguren tot zachttaardige pedofielen, die lieflijk kunnen praten over hun vriendjes. Ook is er voortdurend sprake van daders en slachtoffers. Frits Bruinsma en Jas Frenken worden misbruikt alsof zij het allemaal hebben uitgevonden. Getuige het feit dat beiden ondertekenaars zijn van de COC-petitie, die om wat meer vrijheid vroeg, lijkt dit onwaarschijnlijk.

Beter dan het schrijven van deze opwindende verhalen lijkt mij, is het de jeugd te leren dat zij ook recht hebben op hun gevoelens, op hun experimenten, ook de seksuele. En hun recht op het ja en nee bij deze ervaringen. Heel belangrijk is het hen daarbij niet zodanig te beïnvloeden dat ze

denken dat hun gevoelens slecht waren en dat ze werden misbruikt. Hun gevoelens waren heel echt.

Arie de Klerk, Bilthoven.

(3)

Gertjan van Elks artikel 'Behandeling is gericht op gedragsverandering, niet op genezing' in WW 20 schoot bij mij in het verkeerde keelgat, en wel om de volgende redenen:

Er wordt een kardinale denkfout in het artikel gemaakt door verkrachting, aanranding, incest en pedofilië in één adem te noemen. Net zomin als iemand van heterofilië verdacht kan worden, kan niemand van pedofilië verdacht worden; net zomin als iemand op grond van heterofilië veroordeeld kan worden, kan niemand vanwege pedofilië veroordeeld worden.

Zodra deze basiswaarden niet onderkend worden, gaat een eventuele discussie bij voorbaat de mist in, net zoals het artikel van Gertjan. Erg jammer, omdat verkrachting, aanranding en onvrijwillige incest handelingen zijn die bestreden moeten worden, omdat ze met overmacht - of in ergere gevallen met geweld - afgedwongen worden. Deze bestrijding is niet geholpen met artikelen die grove denkfouten vertonen en bij voorbaat het op zichzelf neutrale begrip 'pedofilië' te classificeren als een misdadige handeling.

Ik hoop dat reclasseringsmedewerkster Nel Warner het bovenstaande kan billijken; anders vrees ik dat een eventuele gedachtenwisseling met haar inzake pedofilië geen enkele zin heeft.

Robby Elmore, Utrecht.

(4)

Ademloos heb ik het artikel 'Behandeling is gericht op gedragsverandering, niet op genezing' (Welrijnsweekblad, 19 mei jl.) gelezen. Gertjan van Elk laat - kennelijk zonder ook maar één kritische vraag - reclasseringswerkster Nel Warner drie pagina's lang haar visie ventileren en dat leidt tot een uiterst ongenueanceerd artikel, een zichzelf serieus nemend periodiek onwaardig.

Nel Warner beschouwt vanuit haar 'autoritaire, stellende houding' haar cliënten als behorend tot een homogene groep: de zededelinquenten. Voor haar bestaat er geen substantieel verschil tussen 'autoritaire machofiguren' en 'zachttaardige pedo-

fielen'. Al in de eerste alinea lezen we het lekker in het gehoor liggende rijtje 'verkrachting, incest of pedofilië', en even verder volgt een vergelijkbaar tritsje verderfelijkheden: 'verkrachters, aanranders en pedofielen'.

De journalist die de verkeersveiligheid na aan het hart ligt en in één adem de roekeloze chauffeur die een kind doodrijdt, de bezopen automobilist en de fietser die

rechtsof door rood rijdt noemt, zal worden uitgelachen. Gertjan van Elk laat zonder tegenstand een vergelijkbaar onevenwichtige opsomming passeren. Het artikel staat bol van het criminaliserende taalgebruik. Woorden als dader en slachtoffer zouden in geval van pedofilië relaties tenminste aanhalingstekens verdienen.

Seksuele relaties tussen volwassenen en kinderen conflicteren met de stafwet. Dat gold tot in de 70-er jaren ook voor homoseksuele verhoudingen met personen onder de 21. Nu windt - behoudens een enkele religieus geïnspireerde moralist - niemand zich meer op over de 17-jarige scholier die een COC-pand betreedt. Mensen die 'het' met deze scholier doen, zijn geen zededelinquent meer. Dat geldt nog wel voor degene die zich inlaat met personen onder de zestien, tenminste als ze de pech hebben object te worden van strafrechtelijk ingrijpen. Dubbel gestraft zijn zij die in de regio Rotterdam geïnterneerd worden. Zij zullen, zachttaardig of niet, moeten 'kiezen' voor het gedragsveranderende sleutelwerk van Nel Warner. Ik moet uw fotografe complimenteren met de rake typering. Met een zeker overwicht kijkt Nel haar potentiële cliëntelee vernietigend aan: 'Pas je aan, of anders ga je in dit hok!'

Marc van Bijsterveldt, Amsterdam.

(5)

'De cliënt kan kiezen: gevangenis of met hulp van een ander aan hem laten sleutelen.' Treffender had de absolute macht van het hulpverleningsapparaat tegenover schenders van maatschappelijke normen niet tot uiting kunnen komen in het artikel van Gertjan van Elk (Welrijnsweekblad 19 mei). Het artikel ademt de geest van George Orwell's '1984': het is niet voldoende de overtredders te straffen, ook hun geest moet aan de dominerende normen worden aangepast. Tekenend voor de mate waarin 'hulpverleners' zoals Bullens en Warner in feite verlengstukken van het justitie-apparaat zijn geworden, is hun volstrekte gebrek aan kritische zin over de wettelijke verboden: de vraag of 'pedofielen' misschien toch iets anders zijn dan 'aanranders en verkrachters' wordt niet eens gesteld: de wet is het uitgangspunt en ze horen allemaal op dezelfde hoop.

Van hulpverleners die op een vertrouwensrelatie uit zijn, mag men in de eerste plaats empathie verwachten en vooral: een onafhankelijke opstelling tegenover het overheidsapparaat. In feite zijn Warner c.s. machthebbers. Zou het niet beter zijn als de objecten van hun aandacht collectief zouden kiezen voor de gevangenis, waar zij tenminste nog welomschreven rechten hebben, boven de rechteloze onderworpenheid aan 's Rijks sleutelars.

Jan Schuijjer, Den Haag

*Nemen van verantwoordelijkheid, een onderzoek naar mogelijkheden en beperkingen van ambulante hulpverlening aan plegers van seksueel geweld drs. A.J. Kuiper
Andere literatuur: Seksueel geweld: de (on)macht van mannen, J.H.M. Hazen
Inspiratie ver gezocht: de aanpak van de incestproblematiek in Amerika, Wilma Kloosterman, Carla van Lichtenburch
Mannelijkheid en seksueel geweld: de dader belicht. Onder redactie van Eelco Damen en Nico van Oosten.

PROF. MR CH.J ENSCHEDÉ VERONTRUST OVER AANTASTING VAN RECHTSSTAAT

„Er wordt door politici nooit aandacht besteed aan rechtsbeginselen”

VK 13

WAAR LIGT dan die grens tussen democratie en revolutie? In de democratie mag immers bijna alles verkeerd gaan, moet men bijna alles verkeerd laten gaan en vervolgens werken voor beter inzicht bij de volgende verkiezingen. Ziedaar dan die grens: die verkiezingen moeten worden veilig gesteld, want de regering moet kunnen worden heengezonden. Daaraan mag niet worden getornd, dat is de revolutionaire grens.

De slotwoorden van prof. mr Ch.J. Enschedé in zijn pas verschenen boek *De burger en het recht — Over macht, gezag en democratie* (Meulenhoff; f 49,50) zijn kenmerkend voor zijn denken over recht en democratie: tolerant, kritisch, maar met een scherp zicht op de uiterste grens. Met de val van het tweede kabinet-Lubbers krijgen zijn woorden een actuele lading, al kan de aanleiding tot die val (de „autocrisis”) niet direct als een poging tot revolutie worden beschouwd.

Er is de afgelopen jaren veel mis gegaan, vindt hij, maar de eventuele afschaffing van het reiskostenforfait, waar tegen de VVD-fractie in de Tweede Kamer in opstand kwam, rekent hij niet tot zijn grootste zorgen. Veel zorgelijker vindt hij dat bij tal van kwesties elementaire rechtsbeginselen bij de politieke besluitvorming in het gedrang komen. De democratie loopt geen gevaar, maar de rechtsstaat moet oppassen.

Enschedé (77) geldt als een van de meest markante *eminences grises* van de rechtswetenschap in Nederland. Hij begon zijn carrière in 1936 op de griffie van de rechtbank in Rotterdam. In 1946 werd hij benoemd tot rechter en in 1957 tot vice-president bij de Rotterdamse rechtbank. Van 1959 tot 1971 was hij hoogleraar strafrecht aan de Universiteit van Amsterdam. Van 1971 tot 1977 zat hij in de Hoge Raad.

Daarnaast bekleedde hij tijdens zijn loopbaan tal van nevenfuncties, zoals voorzitter van de Raad voor de Journalistiek (van 1965 tot 1976). In 1967 was hij voorzitter van de commissie die in opdracht van de regering rapport uitbracht over de bestuursproblemen en rellen in roerig Amsterdam. In 1979 leidde hij een driemanschap dat onderzoek deed naar het oorlogsverleden van de christen-democratische politicus W. Aantjes.

In *De burger en het recht* biedt Enschedé, zoals hij in zijn voorwoord schrijft, „een panorama van het recht, in het bijzonder van het Nederlandse recht”. Het boek is geen vraagbaak voor lastige gevallen, zegt hij uitdrukkelijk. „Het wil meer: het wil bijdragen tot beter inzicht in de plaats van het recht in onze westerse samenleving naast al die andere economische, sociale, culturele krachten waarmee we in het leven van alledag rekening moeten houden.”

In vier delen behandelt Enschedé een

grote hoeveelheid onderwerpen die van belang zijn voor een goed begrip van het recht en de rechtsstaat. Aan bod komen achtereenvolgens: de wortels van het recht en de rechtsgeleerdheid; de inrichting van Nederland als rechtsstaat (bestuur, wetgeving, rechtspraak); de kernbegrippen van het burgerlijk recht en het strafrecht; de toekomst van de rechtsstaat en de democratie.

Het boek komt voort uit een reeks colleges die Enschedé in het studiejaar 1979/80 aan de Leidse universiteit gaf, toen hij de zogenoemde Cleveringa-leerstoel bezette. Die colleges hadden als verbindend thema: recht, macht en wetenschap. „Dat gebeurde tegen de achtergrond van de vraag: wat weten de mensen in hun gewone leven en wat weten politici nu eigenlijk van het recht? Welke functie vervult het recht in de besluitvorming in Nederland?”, zegt hij in een toelichtend gesprek.

„We pretenderen en pogen in een rechtsstaat te leven. Een rechtsstaat is een onvoltooid poging. Een rechtsstaat is nooit af, is nooit echt helemaal een rechtsstaat. Een rechtsstaat is een idee, is iets waarnaar je streeft, iets dat je probeert te verwerkelijken en waarin je telkens weer tekortschiet. Daar ga je niet over treuren, maar je gaat proberen alsnog de schade in te halen en het goed te maken. En zo hoort het.”

Politici spelen in dat proces een belangrijke rol, maar juist hun optreden baart Enschedé vaak zorgen. „Onze democratie kan alleen maar functioneren met coalities. En binnen die coalities kan de democratie alleen maar functioneren, wanneer er kamermeerderheden voor concrete besluiten kunnen worden gevonden. Bij die kamermeerderheden staan thans, in tegenstelling tot honderd jaar geleden, niet meer rechtsbeginselen centraal. Andere belangen, zoals politieke en economische, hebben de overhand.”

— Kunt u daarvan een voorbeeld geven?

„De Twee van Breda. Bij die kwestie liepen de emoties hoog op. Niemand was bereid de zaak van de rationele kant te bekijken. Die lieden hadden na 1964, ook tegen weerstanden van de Kamer in, in vrijheid moeten worden gesteld. Dat probleem, dat als een zweer is uitgegroeid, had vóór 1970 aan kant kunnen en moeten zijn. De regering had moeten zeggen: Kamer, heel interessant wat u te berde brengt, maar afspraken over de tenuitvoerlegging van individuele gevangenisstraffen mogen wij als regering niet met u maken.

„De regering had een beslissing moeten nemen en de Kamer had haar dan achteraf kunnen heensturen. In plaats daarvan zijn Van Agt en Biesheuvel in 1972, toen zij de wind van voren kregen, in hun schuld gekropen. Ze hebben toen tegen de Kamer gezegd: wij zullen altijd tevoren met u overleggen. Daarmee maakten zij zich tot de gevangenen

zwakke groepen onvoldoende aan bod. Je zou kunnen zeggen dat we zijn door-geslagen naar de andere kant.

„Politici denken in termen van wetten die moeten worden gemaakt. Een politicus doet pas wat als hij een wet maakt. Nuttig of niet nuttig, hij maakt een wet en dan kan hij iets laten zien. Als hij besluit geen wet te maken, is hij soms heel erg wijs, maar dat is niet spectaculair. Dan heeft hij niets gedaan. Dat zie je bij de euthanasie. Dat kan niet anders dan met een wet eindigen. Totaal overbodig, nergens goed voor, maar er komt een wet. Blijkbaar is dit probleem alleen de wereld uit te krijgen, als er maar een wet komt. Nou, dan moet het maar een zo ongevaarlijk mogelijke wet worden.”

— U verwijt politici een gebrek aan aandacht voor rechtsbeginselen.

„Ik heb het gevoel als jurist eerst bij abortus, daarna bij euthanasie volstrekt

voor dovemansoren te schrijven, althans wat de politici betreft. Toch zijn dat de mensen voor wie het is bestemd. Het lijkt wel alsof ze er geen kennis van nemen. En als ze er kennis van nemen, kunnen ze er helemaal niets mee beginnen. Omdat zo'n onderwerp een onderdeel is geworden in het politieke spel in de Kamer. Dat is een spel van overleven.

„Er zijn mensen die bezwaar hebben tegen politici. Ik heb geen enkel bezwaar tegen politici. Integendeel, ik val ze in de armen. Er moeten politici zijn en de hemel beware ons als er niemand meer politicus wil worden. Dus politici doen wat ze kunnen, maar ze zijn slecht voorbereid en houden niet van beperkingen als gevolg van rechtsbeginselen. Daarover wordt liever niet gepraat. Er wordt altijd gezocht naar praktische oplossingen. Er wordt door politici nooit aandacht besteed aan rechtsbeginselen.”

— De rechter wordt in steeds meer gevallen te hulp geroepen om conflicten te beslechten. Hoe beoordeelt u die ontwikkeling?

„In de wetgeving worden veelal begrippen gebruikt die vaag zijn. Daar is geen bezwaar tegen, maar het gevolg is dat er door de Kamer op wordt aangedrongen dat die begrippen worden aangescherpt. Dat lukt dan niet. Dan wordt aan het einde van de reis door de wetgever de rechter maar ingeschakeld: die moet het maar uitmaken. Daardoor heeft de juridificering zich als een olie-vlek uitgebreid. Ik ben doodsbang voor de overdriving om voor alles en nog wat rechtsmiddelen toe te kennen. Daar heb ik grote moeite mee.”

— En de plannen van de demissionaire minister van Justitie Korthals Altes tot hervorming van het strafrecht?

„De waarschuwend geluwend aan het adres van Korthals Altes zijn mij uit het hart gegrepen. Zodra er een ongeluk gebeurt dat te wijten is aan een formaliteit, komt de minister die zegt: ik zal die formaliteit opruimen. Dat is wetgeving volgens belangen, niet volgens recht.”

— Hoe beoordeelt u de totstandkoming van een verenigd Europa tegen de achtergrond van de Nederlandse rechtsstaat?

„Politiek is geen kinderspel. Politiek is een kinderspel zolang we elkaar over het paspoort in de haren zitten. Maar als je gaat praten over wat er werkelijk te gebeuren staat, komt het anders te liggen. Ik maak mij ernstig ongerust, als ik bijvoorbeeld de mentaliteit van de Duitse politie vergelijk met wat wij in Nederland gewend zijn. Dan kijk ik niet reikhalzend uit naar samenwerking tussen Duitse en Nederlandse politie over de grenzen heen. De zaak-Dost is daarvan een voorbeeld. Ik kijk met grote belangstelling toe hoe het probleem van de drugsbestrijding zich ontwikkelt. Ik ben benieuwd of we ons tolerant beleid kunnen handhaven.”

— U wilt met „De burger en het recht” vooral de leek meer inzicht geven in de rol die rechtsbeginselen spelen.

„De weg naar de volmaakte rechtsstaat is lang en er zal waarschijnlijk weinig van terecht komen. Maar wie niet poogt, zal nooit slagen. Natuurlijk is vaktaal niet helemaal te vermijden, maar we hebben niets beters. Ik probeer mensen duidelijk te maken dat overal waar ze komen, ergens een minimale norm zit waaraan je je wel kunt houden of niet. Die norm is vaak verbonden met een rechtsregel. Het recht is geen instrument van zedelijkheid, het is een instrument van een zedelijk minimum. Zonder rechtsregels komen we in een chaos terecht. Er is nooit een doel volledig te bereiken, maar je kunt er wel iets beters van maken dan je hebt.”

HAN VAN GESSEL
VICTOR LEBESQUE

van de Kamer. Ik heb er steeds op gewezen dat die afspraken opzegbaar waren. Afspraken die een regering maakt in strijd met de Grondwet, zijn trouwens waardeloos.

„Een ander voorbeeld is de gezondheidsdienst. Daarin zit een ongehoorde centralistische trend: een centrale regeling van tarieven, een centrale regeling van de aard van de zorg die verleend zal worden, een centrale regeling van verzekeringsvoorwaarden en wat dies meer zij, zonder dat er ook maar een moment gedacht wordt aan het rechtsbeginsel van vrijheid van artskeuze en ziekenhuiskeuze. In feite is die vrijheid in gevaar.

„Als men ervan overtuigd was geweest dat er een vrijheid van artskeuze en ziekenhuiskeuze behoort te zijn, dan zou zich dat afschuwelijke geval op de Veluwe niet hebben voorgedaan, waarbij een aantal ziekenhuizen werd verenigd en mensen die zich willen la-

ten aborteren, in dat ziekenhuis niet meer kunnen worden geholpen. Dat betekent dus dat kerkelijke groepen hun overtuigingen via de macht van de staat doorzetten en opdringen aan andersdenkenden. Dat is in strijd met het recht en de democratie. Vrijheid van artskeuze en ziekenhuiskeuze is een ongeschreven rechtsbeginsel.”

— Maar politici hebben toch in de eerste plaats te maken met een politiek krachtenveld, waarbij macht de belangrijkste motor is?

„Mijn bezwaar is dat de hele maatschappij wordt gejuridificeerd, behalve in de Kamer en de regering. Het aantal juristen in de Kamer en de regering is steeds minder geworden, ten gunste van economen en sociologen. Zonder enige twijfel stond honderd jaar geleden, toen we in een oud-liberale maatschappij leefden, het recht voorop. Toen kwamen economische belangen van de

BUITGERICHT

VN 27-5

Geheim rapport pleit voor afslanking van het strafrecht

Openbaar ministerie moet zich concentreren op de zwaardere vormen van criminaliteit

In mei 1985 constateerde minister Korthals Altes in het beleidsplan 'Samenleving en criminaliteit' dat de wijze waarop het strafrechtelijk apparaat functioneerde, onaanvaardbaar was. Is er na vier jaar iets verbeterd? Dat is binnen het openbaar ministerie niet merkbaar. De procureurs-generaal buigen zich nu over een rapport waarin wordt gepleit voor afslanking van het strafrecht. Het openbaar ministerie zou zich moeten concentreren op de zwaardere vormen van criminaliteit. Want de sleutel voor de effectieve bestrijding daarvan is nog niet gevonden. Een ander ingrijpend voorstel is dat plegers van lichte vergrijpen minder rechtsbescherming zullen krijgen.

Hans Smits

Om een behoorlijke handhaving van wetten en regels te waarborgen is een enorme uitbreiding van het strafrechtelijk apparaat noodzakelijk. Het alternatief is dat een nieuwe visie op de rechtshandhaving ontwikkeld moet worden. Een werkgroepje uit het openbaar ministerie onder leiding van mr. H. Addens, procureur-generaal bij het gerechtshof te Leeuwarden, kiest in een nog niet gepubliceerd rapport over 'de rechtshandhaving in de jaren negentig' voor de tweede mogelijkheid. Volgens deze werkgroep, waarvan de ideeën (onder het motto *Quo Vadis?*) nog niet eerder in de openbaarheid zijn gekomen, moet het strafrechtelijk apparaat worden ontlast en moet wetgevende en bestuurlijke overheid zich meer bewust worden van de eigen verantwoordelijkheid bij de rechtshandhaving.

De vijf procureurs-generaal, die enkele weken geleden een eerste 'zeer algemene gedachtenwisseling' hebben gevoerd over het rapport, zijn het nog lang niet eens over de standpunten die door een van hen, mr. Addens, zijn ingebracht. Het rapport blijft op de agenda staan, maar zal worden uitgewerkt door de werkgroep *Prioriteitsstelling*, die eveneens onder leiding staat van Addens.

Aanvaarding van de conclusies in 'Quo Vadis?' zou de politieke erfenis van minister Korthals Altes belasten met voornemens die verregaande en fundamentele consequenties hebben, zoals:

- schrappen van een reeks *strafdepalingen*;
- vermindering van de individuele *rechtsbescherming* voor plegers van een groot aantal delicten;
- het *verschuiven* van een andere groep delicten naar *bestuurlijk-administratieve afhandeling* (waarbij het openbaar ministerie alleen formeel verantwoordelijk blijft).

Wat overblijft zijn de klassieke misdrijven, aangevuld met misdrijven die in andere wetboeken dan in het *Wetboek van Strafrecht* zijn opgenomen, zoals milieufraude, werkgelegenheidsfraude en dood door schuld in het verkeer. Deze 'nieuwe' delicten zouden moeten worden opgenomen in het *Wetboek van Strafrecht* of in ieder geval hierin moeten worden aangewezen als een afgebakende categorie. De officier van justitie zal bij deze delicten op 'klassieke' wijze zijn taak moeten vervullen: nauw betrokken bij de opsporing of daaraan daadwerkelijk leiding gevend. De werkgroep-Addens: vervolging is hier geen confectie maar maatwerk, mede gezien de belangen die op het spel staan als 'de zaak over de kop gaat' (als de vervolging mislukt).

Wat in het rapport wordt bepleit is een glijdende schaal in de rechtshandhaving: naarmate de gedraging minder ernstig en de sanctie minder zwaar is, zal er minder aandacht zijn voor het rechtsgehalte en de rechtszekerheid van het handhavingssysteem.

Het rapport eindigt met de constatering dat nu het einde van de looptijd van het beleidsplan 'Samenleving en criminaliteit' in zicht komt (1990) en er bovendien binnen afzienbare tijd een nieuwe regeerperiode aanbreekt, het openbaar ministerie een visie op de toekomst dient te presenteren.

'Toen wij het stuk opstelden konden wij niet vermoeden dat de nieuwe regeerperiode nog dit jaar zal aanvangen. Over een vervolg op "Samenleving en criminaliteit" wordt zowel op het departement van Justitie als in de werkgroep *Prioriteitsstelling* nagedacht. Wij hopen dat onze bijdrage aan de discussie daarbij een rol zal spelen.' Dat zegt mr. R.D.E. Daverschot, advocaat-generaal bij het gerechtshof te Leeuwarden, die deel uitmaakte van het werkgroepje-Addens samen met, onder anderen, mr. D.W. Steenhuis, eveneens advocaat-generaal te Leeuwarden en mr. R. Drenth, officier van justitie te Assen.

Vertrouwelijk

Daverschot: 'Het was de bedoeling dat de inhoud van ons rapport vertrouwelijk zou blijven. Wij hebben er min of meer op persoonlijke titel aan gewerkt, hoewel natuurlijk onder voorzitterschap van de procureur-generaal die tevens voorzitter is van de werkgroep *Prioriteitsstelling*.'

In het beleidsplan 'Samenleving en criminaliteit', dat in mei 1985 namens het kabinet aan de Tweede Kamer werd aangeboden door minister Korthals Al-

tes en staatssecretaris Korte-Van Hemel, werd de wijze waarop het strafrechtelijk apparaat functioneert zowel principieel als gezien vanuit de effectiviteit *onaanvaardbaar* genoemd: 'De Minister van Justitie is gedwongen vast te stellen dat het strafrechtelijk apparaat met de huidige middelen niet langer in staat is een niveau van rechtshandhaving te bewerkstelligen dat in een rechtsstaat ten minste is vereist.' Volgens het beleidsplan was de kloof tussen het aantal overtredingen van een in de strafwet verankerde norm en het aantal reële strafrechtelijke reacties daarop zo groot geworden dat de doelstellingen van *afschrikking* en *normbevestiging* niet meer in voldoende mate konden worden bereikt. Volgens Korthals Altes moest zelfs worden gevreesd dat de altijd aanwezige neiging van burgers het recht in eigen hand te nemen niet meer afdoende kon worden tegengegaan.

Het kabinet-Lubbers-I koos voor zijn *criminele politiek* twee uitgangspunten: *differentiatie* van beleid en (voor de zware criminaliteit) *consistentie* van beleid en beleidsuitvoering. De differentiatie leidde tot een duidelijke tweedeling tussen de *veel voorkomende criminaliteit*, waarbij het rapport-Roethof over de kleine criminaliteit als uitgangspunt werd genomen, en de *zware, georganiseerde criminaliteit*.

Het bestrijden van de kleine misdaad is min of meer afgestoten naar de lokale overheden, het bedrijfsleven (onder meer de beveiligingsorganisaties), de maatschappelijke organisaties en de individuele burgers. Daarentegen zou het openbaar ministerie een coördinerende taak op zich moeten nemen bij de bestrijding van de zware criminaliteit. Dat is tot nu toe met horten en stoten verlopen, mede omdat de betrokken

autoriteiten (de minister en zijn departementale staf, de procureurs-generaal, de vergadering van hoofdofficieren van justitie en de verantwoordelijke politiechefs) het lang niet altijd met elkaar eens zijn. Dat er nu, na vier jaar, nog altijd geen overeenstemming bestaat over een vernieuwd vervolgingsbeleid is daarvan een uitvloeisel.

Op 12 juni 1985 vroegen de procureurs-generaal, op verzoek van de minister, aan de werkgroep Prioriteitsstelling om voorstellen te doen voor de praktische uitwerking van het beleidsplan 'Samenleving en criminaliteit'. Mr. H. Addens, procureur-generaal bij het gerechtshof in Leeuwarden, werd voorzitter van deze werkgroep, waarin naast de Amsterdamse advocaat-generaal mr. L.A.R.J. de Beaufort ook de hoofdofficieren mrs. J. Booster (Roermond), A.G. Bosch (Leeuwarden), R.A. Gonsalves (Almelo, later PG in Den Bosch), R.J.C. van Randwijck (Den Haag) en H.W.P. Remmerts de Vries (Haarlem) werden opgenomen. De werkgroep bracht op 14 februari 1986 een eerste rapport uit aan de procureurs-generaal. In dit rapport werden talrijke voorstellen gedaan die door projectgroepen moesten worden uitgewerkt. De procureurs-generaal zouden volgens de werkgroep elke vier maanden moeten beraadslagen over de voortgang, op gezette tijden in samenspraak met de hoofdofficieren van justitie. Op 9 april 1986 kwamen PG's en hoofdofficieren bijeen om de voorstellen van de werkgroep te bespreken. Zij wilden dat er *politieke prioriteit* zou worden gegeven aan de aanpak van de *georganiseerde criminaliteit*. Daarmee werd een werkgroep belast onder voorzitterschap van mr. R.A. Gonsalves, procureur-generaal in Den Bosch. (Het rapport van de werkgroep-Gonsalves, in november 1987 uitgebracht, is binnen het openbaar ministerie 'met waardering en instemming' ontvangen, wat niet wil zeggen dat er veel mee gebeurde. De bepleite permanente regionale recherche teams zijn bijvoorbeeld nog nauwelijks van de grond gekomen.)

Intensiever

De werkgroep Prioriteitsstelling bleef zich bezighouden met projecten die de beleidsdoelstellingen uit 'Samenleving en criminaliteit' moesten verwezenlijken. Vorig jaar werd daarover eufemistisch bericht: 'Inmiddels is het niet eenvoudig gebleken om beleidsdoelstellingen zodanig te operationaliseren dat de resultaten meetbaar c.q. kwantificeerbaar zijn.'

In september 1988 lieten de procureurs-generaal in hun jaarverslag weten dat bij de uitvoering van het beleidsplan de aandacht 'thans vooral' was gericht op de georganiseerde criminaliteit, 'die slechts te bestrijden lijkt wanneer door de politie intensiever wordt samengewerkt, te beginnen bij de criminele inlichtingendiensten'. De procureurs-generaal wezen daarbij op het gevaar 'dat de bestrijding van vormen van criminaliteit die noch tot de veel voorkomende noch tot de zware/georganiseerde criminaliteit worden gerekend, maar in aantallen delicten een groot deel van de totale criminaliteit vormen, aan de aandacht ontsnapt'. De procureurs-generaal vinden dat er voor moet worden gezorgd 'dat het *gewone* politiewerk gedaan kan blijven worden'.

De werkgroep-Addens komt in het rapport 'Quo Vadis?' tot een zelfde conclusie: in het beleidsplan 'Samenleving en criminaliteit' is nauwelijks aandacht besteed aan de verschillende categorieën criminaliteit, de veel voorkomende en de zware, georganiseerde. Volgens advocaat-generaal Daverschot leidt dat tot grote problemen. Het gaat daarbij ook om harde en onrustverwekkende criminaliteit zoals inbraken en geweldpleging. Voor de bestrijding daarvan is nog geen sleutel gevonden.

Op de vraag of er wel iets terecht is gekomen van de doelstellingen in 'Samenleving en criminaliteit' zegt advocaat-generaal Daverschot: 'Binnen het openbaar ministerie heerst de mening dat het beleidsplan goed heeft gewerkt in het aanbrengen van structuur in het denken over rechtshandhaving en de inzet van middelen. Alleen, als je kijkt

naar de resultaten valt het tegen. De bestrijding van de kleine criminaliteit is wel van de grond gekomen, al houdt dat ook niet over. De bestrijding van de zware, georganiseerde criminaliteit, de laatste tijd steeds meer in de belangstelling gekomen, is nog maar heel matig geregeld. Een van de oorzaken daarvan is de huidige politieorganisatie. De discussie over het politiebesteding zal nog een buitengewoon moeizame zaak worden, maar zoals we nu werken kunnen we eigenlijk niet doorgaan.'

De werkgroep-Addens verwacht méér criminaliteit als gevolg van voortgaande *internationalisering*, 'waardoor de vanouds bekende vormen van vermogenscriminaliteit in een heel nieuw licht zullen komen te staan'. Er komt ook 'andere' criminaliteit als gevolg van technische ontwikkelingen (met betrekking tot bijvoorbeeld het milieu, automatisering, medische en biologische technologieën), en sociale en culturele ontwikkelingen. Wat dat laatste betreft kan volgens de werkgroep-Addens onder meer gedacht worden aan een nog voortgaande *individualisering* van de maatschappij, een veranderde samenstelling van de bevolking naar *etnische en culturele achtergrond*, toenemende *vergrijzing*, toenemende *macht van grote ondernemingen*, toenemende intensiteit van *lobbygroepen*, *actiegroepen* en dergelijke.

De werkgroep-Addens houdt rekening met een toename van grootschalige opsporingsonderzoeken en steeds meer technische en juridische complicaties, terwijl de plegers vaak in staat zullen zijn tot het voeren van uitgebreide juridische verweren en zullen beschikken over geavanceerde technische apparatuur. Dat laatste geldt, volgens de werkgroep-Addens, met name voor plegers van die vormen van criminaliteit waarmee *grote vermogenswinsten* zijn te behalen. Meer *buitgerichte opsporing* zal in die gevallen zeker een nieuwe richting zijn, maar dat vereist van het opsporingsapparaat, inclusief het openbaar ministerie, een enorme inspanning: 'Het in algemene zin daarop *aanpassen van strafprocedurele regels* treft immers niet slechts diegenen op wie die aanpassingen zijn gericht, maar geeft tegelijkertijd een verlies van bescherming van rechten van alle justitiabelen.'

Het in het beleidsplan 'Samenleving en criminaliteit' genoemde voornemen van de regering om elk wetsvoorstel en elke regelgeving te toetsen aan de *handhaafbaarheid*, heeft volgens de werkgroep-Addens niet geleid tot merkbare consequenties. De aanstelling van technisch deskundige opsporingsambtenaren bij vakdepartementen of lagere overheden geeft wel meer ruimte in de opsporingscapaciteit, maar maakt het tekort in vervolgings- en tenuitvoerleggingscapaciteit des te nijpender.

De werkgroep-Addens wil een versterking van de recherchefunctie bij de politie voor het opsporen van de zwaardere vormen van criminaliteit, van een opsporingstechnisch en juridisch hoge kwaliteit. Voor de bestrijding van de kleinere criminaliteit zal een goed afgestemde aanpak van automatisering bij politie en openbaar ministerie baat moeten brengen. Op bepaalde terreinen zou het opsporingsbeleid aan de politie kunnen worden gedelegeerd. ■

'Afluisteren door de politie is dus technisch onmogelijk'

V.N. 22-4-'89

De beperkingen van het nieuwste autotelefoonnet

Jos Slats

De PTT beheert drie autonetten met een gezamenlijke capaciteit van 150.000 abonnees. Het grootste, autonet 3, werd in januari van dit jaar in gebruik genomen. PTT Telecom is wettelijk verplicht om de politie medewerking te verlenen bij het aftappen van telefoongesprekken zoals bedoeld in de huidige wetgeving (artikel 129 g Wetboek van Strafvordering). Maar volgens F. van Gulik, werkzaam bij de sectie fraudezaken van de rijkspolitie in Nijmegen en lid van de werkgroep computercriminaliteit van de Recherche Adviescommissie (RAC), lapt het voormalige staatsbedrijf die verplichting aan zijn laars als het gaat om het autotelefoonnet.

Van Gulik: 'Autonet 3 is een volledig geautomatiseerd systeem, maar bij het ontwikkelen van het software-pakket is absoluut geen rekening gehouden met inbreken door derden. Afluisteren door de politie is dus technisch onmogelijk.' De meeste grote politiekorpsen hebben wat de autotelefonie betreft slechte ervaringen met de PTT, weet Van Gulik uit een vorig jaar door de werkgroep computercriminaliteit van de RAC gehouden enquête. Want ook het af luisteren van gesprekken via de twee oudere autonetten wordt door de beheerder ervan gedwarsboomd.

Van Gulik: 'Bij autonet 1 worden verzoeken tot af luisteren door de PTT afgewezen, omdat het bij dit systeem niet mogelijk is om één gesprek van de massa te scheiden. Afluisteren zou in die gevallen de belangen van de overige gebruikers schaden, luidt het argument.' Bij autonet 2 is het wel mogelijk om individuele gesprekken af te tappen. Dat kan met behulp van de zogeheten testoptie. Dat is een voorziening die in het systeem is ingebouwd om de werking van het net te kunnen controleren. Toch weigert de PTT ook bij autonet 2 alle medewerking, omdat het gebruik van de testoptie de optimale werking van het totale net in gevaar zou brengen. Al is de geldigheid van dit argument overigens relatief gebleken, aldus de Nijmeegse politiemanager. In de zaak-Heijn heeft de PTT een uit-

Overzicht van het af luisteren en opnemen van telefoongesprekken t.b.v. de strafvordering (toepassing van art. 129 g van het Wetboek van Strafvordering).
Bron: Ministerie van Justitie

	1985	1986	1987
Opiumwet	405	444	501
Vuurwapenwet	53	52	48
Valsheidsdelicten	87	100	189
Vermogensdelicten	248	256	344
Gewelds- en levensdelicten	199	139	238
Brandstichting	57	73	38
Diversen	38	24	64
totaal	1087	1088	1422

zondering gemaakt. Toen was de af luisterprioriteit kennelijk zo groot dat er een blik met zestig PTT'ers is opengetrokken die overal in het land strategische posten in autotelefooncentrales hebben ingenomen in de hoop via de testoptie dat ene signaalje eruit te halen.

Maar bij het begin dit jaar door de PTT in gebruik genomen autonet 3 is zelfs dat niet meer mogelijk. Met de komst van dit derde systeem werd de capaciteit van het net in één klap uitgebreid van 30.000 naar 150.000 aansluitingen. Maar wat de autotelefonie betreft heeft justitie volgens Van Gulik voor de eerstkomende tien jaar de doot gemist. 'Het bestaande software-pakket kan wel worden opgebroken, maar dat gaat tussen de vijftig en honderd miljoen gulden kosten. Dat geld is er niet bij justitie.'

Volgens Van Gulik zijn de budgetten voor het af luisteren van telefoongesprekken nu al veel te krap. 'Dat geld is meestal binnen twee maanden op.' En dat terwijl de telefoontap bij het opsporen van strafbare feiten een steeds belangrijker middel wordt, zeker als het gaat om drugs- en fraudezaken. Dat blijkt ook uit de door het ministerie van Justitie verstrekte cijfers. In 1985 verleende de rechter-commissaris in 1087 gevallen toestemming voor het af luisteren van een telefoon. In 1987 gebeurde dit al ruim 1400 keer (zie ook overzichtstaatje). De Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD) liet weten geen gekwantificeerde gegevens over af luisteren te willen verstrekken, omdat 'operationele' informatie per definitie geheim is. Over eventuele problemen met de PTT wilde de ge-

heime dienst ook niets kwijt, maar volgens Van Gulik kampt de BVD - dat kan haast niet anders - met dezelfde technische hindernissen als de politie.

Steeds vaker worden misdrijven gepleegd met behulp van moderne informatietechnieken zoals fax en computer. Dus loopt de politie in toenemende mate tegen de wettelijke beperking van haar af luisterbevoegdheden aan. De commissie-Franken, die de minister twee jaar geleden adviseerde over de bestrijding van computercriminaliteit, stelde daarom voor de wet te wijzigen door het verouderde begrip telefonie te vervangen door telecommunicatie.

De Recherche Adviescommissie heeft die term - in navolging van de Internationale Telecommunicatieconventie van 1983 - zo breed mogelijk ingevuld in haar recente advies aan Korthals Altes. Het staat er zo: 'Iedere overdracht, uitzending of ontvangst van seinen, signalen, teksten, beeld en geluid, voorstelling of inlichtingen van welke aard dan ook door middel van geleidingen (radioelektronische, optische en andere elektromagnetische systemen).'

Volgens Van Gulik heeft een wettelijke uitbreiding van de af luisterbevoegdheden alleen zin als de ministeries van Justitie (rijkspolitie) en Binnenlandse Zaken (gemeentepolitie) ook voldoende geld beschikbaar stellen voor technische voorzieningen en hoog gekwalificeerd personeel. Anders blijft justitie achter de ontwikkelingen aanhollen.

De Binnenlandse Veiligheidsdienst is er om inlichtingen te verzamelen. Daar hebben maar weinigen echt moeite mee. Iets anders wordt het wanneer je er achter komt dat de BVD jou moet hebben. Je zult er nooit achter komen waarom. Alle instanties, tot en met de minister, moeten hun mond houden.

TR 8-4-89

DE BVD laat zich niet controleren

door Chris Bruynius

Een toevallige ontmoeting met een vroegere buurman op een tentoonstelling in de Grote Kerk. Zijn openingszet is overrompend: „Weet jij dat ik ruim een jaar geleden een BVD-ambtenaar op bezoek heb gekregen, die naar jou informeerde?”

Wat?

„Ja, hij vroeg wat voor persoon je was, of je wel eens bezoek kreeg en wie dat dan waren. En hoe je je in 't algemeen gedroeg ook...”

En, wat heb je geantwoord?

„Dat ik je niet goed kende. Ik voelde me ook overvallen. Nee, hij zei niet waar het om ging. Ik moest wel beloven dat ik jou niets zou vertellen. Trouwens, hij was eerst nog bij een andere buurman van je geweest, een collega van me. Maar die wist alleen dat je af en toe je hond uitliet.”

De volgende dag dringt het gesprek pas goed tot je door. Achtervolgd door de Binnenlandse Veiligheidsdienst, wat een lachertje. Maar, waaraan heb je dat verdiend? Na ampel zelfonderzoek blijft er één mogelijkheid over: drie jaar geleden ben je naast het PLO-kantoor in Den Haag gaan wonen. Zou de Nederlandse veiligheidsdienst onderzoeken of je iets tegen Palestijnen hebt? Maar toen de 'geheim agent' bij je ex-buren aanklopte, woonde je toch al anderhalf jaar op je nieuwe adres...

Bewust gaan wonen daar, dat wel. Niet uit sympathie of antipathie, maar omdat het pand opvallend lang leeg bleef staan. En de prijs navenant

zakte. Kennelijk toch afschrikwekkend, 'terroristen' praktisch in de keuken. Pikant detail: vanuit de tuin zijn de antennes van het hoofdkantoor van de BVD zichtbaar.

Telefoonboek

'Binnenlandse veiligheidsdienst, Pres. Kennedylaan 25... 609940.' Het staat gewoon in de Haagse telefoongids. Niet erg geheim. Misschien zeggen ze ook wel waarom er navraag naar iemand wordt gedaan.

„Wilt u de persvoorlichter van de BVD hebben?” vraagt de telefoniste. De BVD een persvoorlichter? Ja, graag.

„Met Capelle...”

Bent u de persvoorlichter?

„Nee wij hebben geen persvoorlichter, maar ik sta wel de pers te woord.”

Dus ik kan u iets vragen?

„Inderdaad, maar het is wel de vraag of ik uw vraag wil beantwoorden.”

Dit begint al aardig op een discussie met een BVD-ambtenaar te lijken. Nu de brandende vraag: Vanwaar de interesse?

Capelle: „U wilt dus een klacht indienen?”

Eh, als u het zo noemen wilt...

„Dan bel ik u morgen even terug.”

Een dag later. Capelle: „Zoals ik al wist, kan ik u geen informatie verstrekken. Na uw telefoontje heb ik uw vraag wel uitgezocht, maar dat had eigenlijk geen zin. Het lijkt ons om verschillende redenen niet verstandig u informatie te geven.

VERVOLG TR 8-4-82

Wij verstrekken trouwens nooit informatie, geen positieve en geen negatieve. Is er iets aan de hand dan vertellen we het niet, is er niets aan de hand dan vertellen we het ook niet. U zette mij even op het verkeerde been met de mededeling dat u journalist bent. Als u meent een klachtwaardige zaak te hebben, kunt u zich wenden tot de Nationale Ombudsman of de vaste Tweede Kamercommissie voor de inlichtingen en vergelijkbare diensten. Nee, dat zijn niet onze voorlichters, maar juist onze controleurs."

Ontoelaatbare inbreuk

Controleurs van de BVD. Leve de democratie. Direct dan maar een klacht naar de ombudsman, onze laatste hoop in de jungle der overheidsbeslissingen. Een ontoelaatbare inbreuk op de privacy, dat lijkt een aardige slogan om inzage in je dossier mee te eisen.

Binnen vier weken antwoord. De bevoegdheid van de ombudsman blijkt enige beperkingen te hebben. Voor inzage van een BVD-dossier dient men een beroep te doen op de Wet Openbaarheid van bestuur, schrijft mr. drs. M. Oosting. Je had het kunnen weten.

Maar, hoe attent, de ombudsman meldt er direct bij dat een dergelijk beroep wordt afgewezen. Gelukkig kan de afwijzing dan voorgelegd worden aan de Afdeling rechtspraak van de Raad van State, lees je in de volgende zin. Maar ook dat zal, vervolgt de ombudsman, 'weinig baat bieden'. Dat hebben vorige zaken wel uitgewezen.

Met andere woorden: de ombudsman kan verder niets doen omdat er ambtelijke instanties van beroep bestaan, ook al weet hij dat het benaderen van deze instanties zinloos is. Kafka sluipt binnen.

Contact gezocht met de voorlichter van de ombudsman. Waar zit onze nationale raadsman dan eigenlijk voor? De voorlichter, vertrouwelijk: „De klacht is verkeerd geformuleerd. De burger moet zich beklagen dat hij voorwerp van onderzoek is geweest, dan pas kan de ombudsman aan de slag.”

'Is er iets aan de hand dan vertellen we het niet, is er niets aan de hand dan vertellen we het ook niet.'

Hij legt de procedure uit. Met een juist geformuleerde klacht gaat de ombudsman naar de BVD en krijgt daar te horen waarom het onderzoek tegen de burger is ingesteld. De ombudsman toetst vervolgens of de BVD terecht (overeenkomstig de Wet op de veiligheid) haar mensen achter een burger heeft aangestuurd.

Vindt de ombudsman de handelwijze van de BVD niet op zijn plaats, dan kan hij de dienst op de vingers tikken. Dit zou tot gevolg kunnen hebben dat de BVD het onderzoek staakt. Maar of de ombudsman het onderzoek nu terecht vindt of niet, de kans dat de burger ooit te weten komt waarom het onderzoek is gestart, is niet groot. De ombudsman kampt met een geheimhoudingsplicht. Dit is ook het geval met de Kamercommissie voor de veiligheidsdiensten, de andere 'controleur' van de BVD. Een beroep bij die commissie brengt de burger dus niet verder dan een klacht bij de ombudsman.

Het relaas van de voorlichter komt erop neer dat

je als klager een blindelings vertrouwen moet hebben in de ombudsman. Maar je vertrouwen is al een beetje aangetast. Want waarom vermeldde Oosting zelf in zijn brief niet zijn werkelijke bevoegdheden en de juiste formulering van de klacht? Hoeveel burgers zouden er niet gelijk afhaken bij zo'n antwoordbrief? Misschien heeft onze ombudsman niet veel trek in BVD-zaakjes.

Zeven klachten

Volgens de zagsman heeft de nationale ombudsman in de zeven jaar van zijn bestaan tot nu toe zeven klachten van burgers over de BVD ontvangen. De klachten gingen voornamelijk over het noteren, door marechaussees aan de grens, van gegevens uit paspoorten van mensen die opvallend vaak naar het Oostblok reisden. Slechts één klacht werd door de ombudsman gegrond geacht; die van een man wiens papieren in een tas aan de grens door de marechaussee werden gekopieerd. De marechaussee, zo oordeelde de ombudsman, had slechts een lijst van boeken of papieren mogen maken. De opmerkelijkste klacht kwam van iemand die benaderd was door de BVD om te infiltreren bij het krakersblad Bluf. Ook die klacht werd ongegrond verklaard, want de BVD mag in principe iedereen benaderen. Een week later twee nieuwe brieven verstuurd. Eén aan de minister van binnenlandse zaken, uiteindelijk de hoogste chef van de BVD. Je kunt je ten slotte niet zomaar neerleggen bij het feit dat de BVD kennelijk alleen informatie inwint en nooit verstrekt. En weer een brief, ditmaal in de juiste woorden gegoten, aan de ombudsman.

'Stille'

De laatste antwoordt supersnel. Hij wil de twee gewezen bureaus die de BVD-agent op bezoek kregen, spreken. Knap vervelend natuurlijk, moet je die mensen weer lastigvallen. Maar na een avondje praten, blijken ze cooperatief. Nog eens gevraagd hoe het gesprek met de BVD'er nu precies was verlopen. Hij zag er volgens de ex-bureaus uit als een 'stille' van een jaar of 55 en weigerde te zeggen waarom hij navraag deed. Na lang aandringen mompelde hij iets van 'staatsgevaarlijk'. Tjonge, staatsgevaarlijk.

Na een maand een antwoord van minister Van

Dijk. In het dossier kijken is er niet bij, lees je al snel. De minister verwijst naar artikel 16 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Daarin staat dat een betrokkene geen recht heeft op kennisgeving van bij de BVD over hem geregistreerde persoonsgegevens. Sterker nog, de burger mag niet eens weten of de BVD dergelijke gegevens heeft. De reden hiervan, aldus de minister, is dat de BVD alleen dan effectief kan functioneren 'indien met name zijn werkwijze en kennisniveau onbekend blijven.'

Ook de minister wijst erop dat de hoop van de burger op de Wet openbaarheid van bestuur in BVD-zaken ijdel is. En de hoogste beroepsinstantie, de Raad van State, meldt Van Dijk, heeft onlangs naar aanleiding van een soortgelijk informatieverzoek eveneens geoordeeld dat alleen al door de mededeling of de BVD over gegevens beschikt, de veiligheid van de Staat zou kunnen worden geschaad. Voor de volledigheid geeft de minister nog wel het adres van de Raad van State waar à raison van 150 gulden beroep tegen zijn beslissing kan worden ingediend. Maar geen gebruik van gemaakt.

Geen zorgen

Alle hoop dus toch gevestigd op de ombudsman, die inmiddels officieel heeft laten weten met een onderzoek te zijn begonnen. Anderhalve maand later valt een brief van de substituut-ombudsman, mr. N.A.M. Schipper op de mat. Hij heeft over je zaak gepraat met het hoofd van de BVD. Deze verzocht hem wel de informatie geheim te houden. Ook de minister, meldt Schipper, heeft hem nog eens schriftelijk verzocht de gegevens in deze zaak niet aan jou door te brieven. De ombudsman zal nu overgaan tot het opstellen van 'een verslag van bevindingen', maar is gaarne bereid zijn ervaringen reeds in een persoonlijk gesprek toe te lichten.

Schipper is uiterst vriendelijk. Hij vertelt het resultaat van zijn gesprek met het hoofd BVD. De veiligheidsdienst, is zijn conclusie, heeft behoorlijk gehandeld. Heeft dus niet ten onrechte een onderzoek ingesteld. Helaas mag hij over het hoe en waarom geen uitsluitel geven. „Maar”, zegt Schipper, „ik kan wel zeggen, dat u

zich geen zorgen hoeft te maken. U zult ook in de toekomst niet geconfronteerd worden met negatieve aantekeningen van de BVD.” En iets vertrouwelijker: „Ik zou u zo graag geruststellen, maar helaas, ik mag niet. Ik begrijp dat dit onbevredigend voor u is. Maar de BVD geeft ons alleen maar gegevens, als we beloven ze geheim te houden. Daar wijken we niet van af. Als ik u nu meer zou vertellen, krijg ik de volgende keer geen inlichtingen meer. En ik ben het trouwens ook eens met de BVD-opvatting. Het is toch zo dat een inlichtingendienst niet meer kan werken, als je de werkwijze verraadt.”

Maar als iemand zich nu wel zorgen dient te maken, deelt de ombudsman dat dan ook mee? Schipper: „Tja, dat heb ik nog nooit meegeemaakt. Ik denk het niet. Maar als iemand zich zorgen moet maken over het resultaat van een BVD-onderzoek, zal hij dat zelf wel weten. En waarschijnlijk bij ons geen klacht indienen.” De substituut-ombudsman trekt even het boetekleed aan. Het was niet nodig geweest de ex-bureaus weer te benaderen. Hij heeft ze ook niet voor een gesprek uitgenodigd, maar is rechtstreeks met het hoofd-BVD gaan praten.

Dossier

Na afloop van het gesprek constateer je dat je na een half jaar navragen niets te weten bent gekomen. Niet waarom er informatie is ingewonnen, niet of het nog steeds gebeurt, niet of je telefoon wellicht ook is afgetapt, niet of je dossier er nog is. Je weet slechts dat de ombudsman het terecht vindt dat de BVD een onderzoek naar je heeft ingesteld en dat alle hoge gezagsdragers zich persoonlijk lijken in te zetten om de achtergrond geheim te houden. Je hoeft je geen zorgen te maken, maar over wat niet? Zou het wel iets met de PLO te maken hebben?

Over de vraag of je BVD-dossier nu vernietigd wordt (er was toch weinig aan de hand?) nog even met Schipper gebeld. Zijn antwoord is illustratief voor de antwoorden die een door de BVD verdachte burger krijgt op zijn speurtocht naar het waarom. „U gaat ervanuit dat er een dossier bestaat, dat hoeft helemaal niet. Maar ik ga hier verder niet op in. Als ik uw vraag beantwoord, dan geef ik me alweer teveel bloot.”

BRIEVEN

Kindertoneel NRC 28-4

„In ieder land ter wereld loopt wel een aantal gekken in vrijheid rond. Dat kan soms complicaties veroorzaken, maar het is grosso modo de meest humane oplossing. Het bijzondere van Nederland is dat sommige van hen een zekere machtspositie hebben weten te veroveren die hen in staat stelt ongestraft weerloze mensen te terroriseren. Met subsidie. Maar het ergerlijkste is dat zij worden losgelaten op kinderen.”

Zo opent Rudy Kousbroek zijn commentaar (CS 31/3) Fleur Bleue op het artikel van Els Flipsen 'Kindertoneel tegen seksueel misbruik'. Uit het vervolg van zijn artikel wordt duidelijk dat hij met deze 'gekken in vrijheid' geen vooraanstaande journalist of redacteur van NRC Handelsblad bedoelt maar Riagg-medewerkers die dit kindertoneel tegen seksueel misbruik levensvatbaar hebben gemaakt. Inderdaad, met subsidie. We willen hier de volgende vraag aan de orde stellen: Is er met dit kindertoneel sprake van terreur of van anti-terreur, c.q. weerbaarheid tegen terreur?

In zijn commentaar gaat Kousbroek tamelijk ver: „onder het mom van 'seksueel misbruik voorkomen' bedrijven ze het zelf" en „die 'vrolijke toneelschetsen' zijn in mijn ogen een verschrikking, niet alleen echt Hollands onbehouwen maar au fond ook vergiftigend". Inderdaad voeren de drie Riaggs in de provincie Utrecht een preventieproject uit dat beoogt seksueel misbruik te voorkomen. Dit kindertoneel is een van de ontplooide activiteiten. Kousbroek motiveert zijn uitspraak: „Die mensen spelen letterlijk zelf de rol van exhibitionisten.” (cursivering RK).

Goddank spelen de toneelspelers de rol van exhibitionisten. En niet zomaar en al helemaal niet om zelf verdrongen impulsen uit te leven, zoals Kousbroek suggereert. Wel om kinderen in de klas de gelegenheid te geven zich te leren verweren tegen onder andere exhibitionisten en kinderlokken. Kousbroek noemt deze toneelschetsen in wezen vergiftigend. Hij staft dit door aan te geven dat onvergelykbare zaken in een adem worden genoemd. Exhibitionisten, kinderlokken en vaders.

Van exhibitionisten bestaan wellicht geen 'niet-enge versies', maar dat geldt niet voor vaders. Vaders zijn niet inherent eng van zichzelf, aldus Kousbroek. Tot zover juist. Maar dan: „Er bestaan er wel maar dat zijn pathologische uitzonderingen." Onjuist, en helaas onwaar. Van de omvang van seksueel misbruik, met name binnen het gezin is onlangs meer bekend geworden, hetgeen uitgebreid in het NRC aan de orde is geweest. Maar belang-

rijker lijkt dat wat bekend is over plegers van incest en seksueel geweld in het algemeen, nl. dat bij deze plegers nauwelijks sprake is van pathologie, wat opvalt is dat opvallend 'normale' mannen zijn. M.a.w.: weinig uitzonderlijk en weinig pathologisch.

Nog verwonderlijker is de symmetrie die Kousbroek veronderstelt tussen vaders en moeders en het verwijt dat er met de „ambulante geestelijke volksgezondheid van de samenstellers zelf iets mis is (-) er wordt niet gerept over enge moeders waarvan er, tenzij er met vaders iets inherent engs is, toch evenveel zouden moeten zijn (-) Wat Van Wanten en de 3 Riaggs die kindertjes in feite vertellen is dat vaders eng zijn (en moeders niet)".

Over Kousbroeks veronderstelde symmetrie tussen vaders en moeders alleereerst: geen kind en geen volwassene heeft hetzelfde beeld van een vader en een moeder. Vaders en moeders roepen volstrekt verschillende beelden op. Ten tweede — en daar gaat het hier eigenlijk om — zijn het bijna uitsluitend mannen die seksuele dwang uitoefenen en seksueel geweld plegen. Vrouwen doen dit vrijwel niet. Ook hier zou de symmetrie tussen de sexen de werkelijkheid geweld aandoen. Wellicht pijnlijk maar wel realistisch. 'n Geval van wishful thinking.

Ten derde is het frappant dat Kousbroek zich hierover opwindt daar Els Flipsen — op wie hij zich baseert — zich daar in haar artikel niet over uitslaat. Subtieler, maar niet minder wezenlijk misleidend in dit verband is het commentaar van Kousbroek nadat hij Els Flipsen citeert. „Een ander meisje, in leeftijd beduidend jonger dan de doelgroep had het moeilijker. Ze moest enig verzet leveren tegen de knuffels van een vreemde meneer. Dat mislukte. Het kind vond het enig en bleef tevreden lachen naar die aardige man.”

Kousbroek: „Goddank, tenminste nog één blauw bloempje tussen al die door-gewinterde blij-van-me-affers, één schatje dat later nog echt verliefd kan worden (-). Maar dat geluk zal ze niet lang meer beschoren zijn als toneelgroep van Wanten en de 3 Riaggs hun zin krijgen. Ook van dit lieve kind moet zo'n harde egotst worden gemaakt, zo een die aanraken en knuffelen eng vindt (-).”

Als de toneelgroep van Wanten en Riaggs hun zin krijgen zal dit meisje aanraken en knuffelen naar hartelust. Iets dat ook regelmatig gebeurt in de sketches. Maar wel op haar voorwaarde: dat wil zeggen, als zij het ook wil en op haar manier. Ze zal vast nog wel eens verschrikkelijk verliefd worden maar daar gaat dit stuk niet over. Ons gaat het erom dat ze niet seksueel misbruikt zal worden omdat wij nu al weten hoe vernietigend de gevolgen daarvan zijn. We weten ook dat kinderen enig vermogen in zich hebben om on-

gewenste intimiteiten en seksueel misbruik af te weren. Dat vermogen boren we aan en helpen we verder te ontwikkelen. Als Kousbroek een meisje dat hierover beschikt een 'harde egotst' wil noemen dan suggereert dat een persoon met onwenselijke en ongewenste eigenschappen. Wij vinden die eigenschappen zeer gewenst, niet alleen uit een ogpunt van geestelijke volksgezondheid.

Zo'n meisje kan naar hartelust verliefd zijn juist omdat ze weet dat ze in staat is zich adequaat te verweren, reële informatie over seksueel misbruik heeft en in een veilige situatie geïmagineerd heeft. Als wij onze zin krijgen. Met subsidie.

Kousbroek is wat aanmatigend, hij lijkt te reageren op een artikel van collega Els Flipsen maar reageert feitelijk op kindertoneel tegen seksueel misbruik. Het is een vreemde reactie voor diegenen die de sketches van het toneelstuk kennen omdat het daar niet over gaat. Hij heeft het beknopte maar goede verslag van Els Flipsen gelezen en interpreteert, interpreteert, interpreteert. Een uitnodiging om eens te komen kijken naar een voorstelling bieden we bij deze graag aan, want een Fleur Bleue is gauw gepakt en geknakt maar een roos heeft doornen, soms zijn die nodig. „Wat is er tegen te doen?" besluit Kousbroek. Hij bedoelt hier niet seksueel misbruik maar het kindertoneel tegen seksueel misbruik. „Je kind onmiddellijk van zo'n school afnemen.”

Wij zouden suggereren: naar zo'n

Theatergroep van Wanten (foto Chris de Jongh)

school laten gaan. „Blijf van me af, blijf van m'n kinderen af" is zijn laatste hartekreet.

Daar zit wat in. CEES HOEFNAGELS, Jeugdzorg van de Riagg Stad, Utrecht

Naschrift Rudy Kousbroek

Nee meneer Hoefnagels, mijn artikel was helemaal niet een commentaar 'op het artikel van Els Flipsen', — alleen al aan zo'n detail is te zien hoe gewend die mensen zijn zich achter an-

deren te verschuilen — het was een commentaar op de handelingen van Toneelgroep Van Wanten en 'de 3 Riaggs', en sloeg in de eerste plaats op het tafereel (niks 'interpreteert, interpreteert') dat op foto's te zien was en ook door Flipsen werd beschreven: een vrouw die ten overstaan van een aantal schoolkindertjes 'een blote en behaarde rubberen mannebuik had voorgebonden, waaronder een mannelijk geslachtsorgaan van forse afmetingen bungelt'.

Wanneer ouders het in hun hoofd zouden halen zo iets te doen zou hun dat ogenblikkelijk in de grootste moeilijkheden brengen. De omschrijving loslopende gekken schiet te kort: om het perspectief wat te herstellen hoef je je maar voor te stellen wat er zou gebeuren als een vader een beetje voor zijn kinderen (laat staan die van een ander) ging paraderen met zo'n van primaire geslachtskenmerken voorzien rubberen schort voor, 'om ze gelegenheid te geven zich te leren verweren tegen onder andere exhibitionisten en kinderlokken'.

Zo'n vader zou onmiddellijk drie of meer Riaggs en de Kinderbescherming over zich heen krijgen, als hij niet eerst door de gezamenlijke Feministische Werkgroepen Voorlichting rond Incest werd gelycht. En hier gebeurt het op school!

Waar je wanhopig van wordt is de blijmoedige zelfvoldaanheid van deze mensen. Ze denken dat zo iets niet traumatiserend is wanneer zij het doen: zij vertegenwoordigen immers het goede, zij komen immers op voor de kinderen? Die beschermen zij tegen het kwaad (d.w.z. de mannen). Zij leren de kindertjes zich te verdedigen tegen 'onder andere exhibitionisten en kinderlokken'.

Maar waar baseren zij eigenlijk op dat zo'n vertoning — een vrouw uitgerust met gedrochtelijk voorgestelde mannelijke geslachtsorganen, — daar tegen helpt? In de koppen van die prutsers heeft dat, vermoed ik, de primitieve gedaante van een soort vaccinatie, een inenting, maar voor de juistheid van die analogie ontbreekt iedere aanwijzing. Het enige dat erdoor aan het licht komt is de intense, consternerende, afstotelijke *lelijkheid* die deze dingen in hun gevoelswereld hebben.

De hele mannelijke seksualiteit is hun ogen iets lelijks, en dat is mijn bezwaar tegen het verschijnsel waar dit een onderdeel van is.

Een *modeverschijnsel*. Vandaar dat ik niet bovenmatig onder de indruk ben van die recente ontdekkingen over de omvang van seksueel misbruik, 'met name' binnen het gezin. Wanneer kijken naar een kind in het bad al als incest wordt aangemerkt kom je gemakkelijk tot hoge cijfers, en er is nog veel meer en veel fundamenteeler kritiek.

Maar al was het allemaal waar, dan nog zou dat irrelevant zijn met betrekking tot wat ik beweet. Uitspraken als 'Aardige mannen zijn zeldzamer dan vissen op fietsen', of 'Elke vader-dochter relatie is bij voorbaat beschadigend' (titel in *Opzij*), zeggen niets over mannen, het zijn slagzinnen die alleen iets zeggen over een heersende mode en over degene die ze formuleert. Vaders zijn niet 'enger' dan moeders; dat heeft niets te maken met percentages, zoals het feit dat acht procent van de hulpverleners geslachtsgemeenschap heeft met cliënten of patiënten niet betekent dat alle hulpverleners 'eng' zijn en elk contact met hen bij voorbaat beschadigend is; ook een hoog percentage kanariepieten met één poot verandert niets aan het feit dat een kanarie een vogel met twee poten is. Cees Hoefnagels laat de helft weg als hij mij citeert en blijkt er over de tegenstelling normaal/pathologisch de wonderlijkste opvattingen op na te houden; maar dat staat het uitoefenen van een paramedisch beroep blijkbaar niet in de weg.

Jongens komen knuffels te kort

LAD 23

EIDEN — Jongens moeten door hun ouders meer worden geknuffeld. Dat is, populair uitgedrukt, de boodschap die pedagoog dr. Louis Tavecchio uitdraagt. Daarmee kunnen een heleboel problemen worden voorkomen. Tenminste, daar zijn sterke aanwijzingen voor, al houdt de hoofddocent aan de Leidse universiteit uiteraard de academische slag om de arm dat er nog heel wat onderzoek moet worden gedaan.

Het onweerlegbare feit dat dochters door hun ouders meer en vooral ook gedurende een langere periode worden geknuffeld en gekoesterd dan zoons, zou vooral zijn weerslag hebben in de latere schoolcarrière.

Op scholen voor kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden (Lom) treffen we ruim drie keer zoveel jongens aan als meisjes. En als we naar scholen voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen (ZMOK) kijken is het verschil nog groter, slechts een op de vier leerlingen is daar een meisje.

De Leidse wetenschapper: „Een veilige basis is enorm belangrijk voor kinderen. Heb je die niet, dan voel je je onzeker. Je hebt twijfels over je eigen capaciteiten. Kan ik dat wel, is de vraag waar je voortdurend tegenaan loopt. En die veilige basis krijg je door kinderen liefde te geven, bij je te nemen, aan je te hechten, te knuffelen...”

VERSCHIL

De meeste ouders springen anders om met jongens dan met meisjes, eigenlijk al van de geboorte af. Dr. Tavecchio: „De koestering, de liefkozing gaat bij dochtertjes langer door. Daar is

vanzelfsprekend geen scherpe grens voor te trekken. Maar als kinderen zo'n jaar of anderhalf zijn, zie je duidelijke verschillen.

„Het dochtertje wordt door de moeder lekker tegen zich aangedrukt, het hoofdje naar de moeder toegedraaid. Bij een jongen gooien we een bal de tuin in, draaien het hoofdje in de richting van die bal en zeggen...ga hem eens pakken. Het is natuurlijk een voorbeeld, maar je kunt er goed mee duidelijk maken dat we een ander verwachtingspatroon hebben van meisjes dan van jongens.

„Een jongen moet de wereld gaan verkennen, erop uit. Moet de omgeving gaan exploreren, om het in vaktaal te zeggen. Een meisje hoeft er lang zo snel niet op uit.”

De Amerikaanse onderzoeker John Bowlby spreekt van een zogenaamde gehechtheids-exploratiebalans. Dr. Tavecchio legt uit wat daarmee bedoeld wordt. „Het is een wankel evenwicht, als het erom gaat wanneer een kind erop uit kan om de omgeving te verkennen, te exploreren. Daarvoor moet dat kind eerst een veilig vertrekpunt hebben, en de zekerheid dat het weer naar die veilige basis kan terugkeren. Maar wanneer ben

je veilig gehecht, zoals we dat noemen. Dat is niet zomaar te beantwoorden.”

MACHO

Voor die veilige hechting is knuffelen, liefkozen, van essentieel belang. Maar in onze cultuur zijn we al gauw geneigd om juist jongetjes dat te onthouden.

Dr. Tavecchio: „Jongentjes die maar steeds op schoot willen zitten, geven we een zetje. Vooral de vaders letten erop dat hun zoon ook echt mannelijk gedrag laat zien. Er wordt toch een bepaald macho-gedrag verwacht.

„Veel vaders hebben er ook moeite mee hun zoon te omhelzen na een bepaalde leeftijd. Ja, een enkele keer bij een speciale gelegenheid. Maar een knuffelende

vader hoeft geen softy te zijn. Dat taboe mag nu toch wel eens worden doorbroken. We praten over de emancipatie van vrouwen, maar dat kan alleen als ook mannen emanciperen. Dus ook bepaalde stereotiepe rollen durven te doorbreken.”

Het vermoeden bestaat dat door die andere benadering veel meer jongens dan meisjes in feite onveilig in plaats van veilig gehecht zouden zijn. En verder zijn er nog andere feiten. Zo blijken jongens veel kwetsbaarder te zijn voor allerlei vormen van lichamelijke risico's. Er komen vaker afwijkingen voor in de maanden van de zwangerschap van de moeder, en jongens hebben ook vaker kinderziekten.

Het is voorts opvallend dat jongens veel gevoeliger zijn voor allerlei situaties die stress opleveren, zoals conflicten tussen de ouders en echtscheiding, werkloosheid van de vader of problemen op het werk die thuis tot uiting komen. Hun stressbestendigheid is duidelijk minder dan die van meisjes.

ROLPATROON

Dr. Tavecchio: „Jongens hebben het dus moeilijker dan meisjes. Daardoor kun je al enigszins verklaren waarom er meer jongens dan meisjes in het speciaal onderwijs terecht komen. Daar komt dan ook nog dat rolpatroon bij, het veel meer stoer omspringen met jongetjes, ze als het ware de wereld in te duwen in plaats van hen lekker op schoot te trekken als ze daar behoefte aan hebben en even te knuffelen.”

Jongens geven overduidelijke signalen als ze aan warmte en koestering behoefte hebben. Dr. Tavecchio: „Iedere ouder weet uit

ervaring hoe kinderen dat laten merken. Ze komen bij je hangen, willen op schoot kruipen, kun je dat knoopje voor me vastmaken.

„Je maakt er heus geen kneusjes van als je dat beantwoordt. In tegendeel zelfs. Het gaat om die ballen. Je moet goed weten of een kind het aankan om erop uit te trekken. Of dat je juist die veilige basis moet aanbieden. Moeders willen nogal eens ingaan op die vraag om warmte, vaders zijn veel eerder geneigd om het kind een extra duwtje in de richting van de wereld te geven.”

SUBSIDIE

Bij het Nederlands Comité Kinderpostzegels en het Preventiefonds ligt inmiddels een centimeters dikke subsidie-aanvraag voor een groot onderzoek naar de invloed van de manier waarop ouders hun kinderen koesteren en het aantal jongens in het Lom- en ZMOK-onderwijs. Het gaat om een nauw samenwerkingsverband van de Rijksuniversiteit Leiden, de Universiteit van Amsterdam en het Pedologisch Instituut Rotterdam.

Dr. Tavecchio: „Het is een zeer ingewikkeld gebied, waarin je nu bepaalde lijnen ziet. Het is van groot belang die te ontwarren. Het gaat tenslotte om tienduizenden kinderen die in problemen komen. Zij hebben recht op hulp.”

Kwartje extra voor de Kindertelefoon

Jongens zijn geïnteresseerd in de techniek: hoe moet het? Meisjes zijn emotioneler. Jaarlijks wordt de Kindertelefoon ruim 60.000 keer gebeld, met veelal vragen over seksualiteit. De organisatie viert deze week haar tienjarig bestaan. Coördinator Wieger Fortuin van het Landelijk Overleg Kindertelefoons (LOK) haalt diep adem: „We zijn best tevreden, ja, met het netwerk van organisaties dat tot stand is gekomen, met de groei, de verdieping, de uitbreiding van de functie.”

Maar het had beter gekund. De Kindertelefoon is bereikbaar in 22 Nederlandse steden, bij de organisatie werken in totaal zo'n zeshonderd vrijwilligers en tien vaste, betaalde krachten. Tien op zeshonderd, dit vindt Fortuin wel erg weinig. Met een verdubbeling van het aantal beroepskrachten zou Fortuin al tevreden zijn, maar voornamelijk ontbreken de middelen. Het LOK ontvangt 1,5 miljoen gulden per jaar van rijk, gemeenten, en uit fondsen. „Als je weet dat personeel de grootste kostenpost is, zul je begrijpen dat een verdubbeling ervan niet makkelijk is te realiseren”, zegt Fortuin.

Het stoort hem ook dat deze hulpverlening een kind geld kost, en dat die hulp ophoudt als het kind te weinig geld bij zich heeft. De organisatie zou graag zien dat kinderen gratis konden bellen. „Een op de zes keer wordt er vanuit een telefooncel gebeld. Zo'n gesprek moet soms worden afgebroken omdat het kind geen kwartjes meer heeft. Veel kinderen bellen immers van buiten de stad, we zitten lang niet in iedere gemeente, dus dat kost al gauw

ze naar bed wil en dat ze niet weten wat ze moeten doen” Op die laatste vraag wordt dan niet geantwoord: haal zo snel mogelijk de pil bij de Rutgerstichting. „De basishouding is dat je luistert, het probleem serieus neemt, en niet al te oplossingsgericht bent.”

Vooral dit laatste is moeilijk, zeggen de vrijwilligers, want kinderen verwachten vaak wel dat je

met een oplossing komt. „Maar wij proberen het gesprek dan zo te leiden dat ze zich bewust worden van wat ze zelf willen, zodat ze zelf een keuze kunnen maken. Als een kind zegt: nou ja, okee, dat doe ik dan wel, dan is het gesprek eigenlijk mislukt.”

Een aparte categorie vormen de telefoontjes van hijgers en masturbanten. Evelien en Simone: „In principe reageer je overal serieus

op. Je geeft iemand het voordeel van de twijfel. Is iemand ouder dan 18? Dat weet je niet. Is de vraag wat pijpen is serieus? Het is wel vervelend om er achter te komen dat het een hijger is. Gelukkig merk je dat doorgaans snel. Zo iemand wil steeds bepaalde details weten, waar een serieus iemand niet naar zou vragen.”

KES BEEKMANS

VK 13/05

wat kwartjes.” Over 06-nummers is serieus nagedacht, maar WVC vond het te duur.

De kindertelefoon is er voor 8 tot 18-jarigen. De kracht en tevens de zwakte van de instantie is de anonimiteit van zowel het kind als de hulpverlener. Kinderen hoeven hun naam niet noemen, hulpverleners geven alleen hun voornaam. Dit houdt de lijn „laagdremelig” en dat is de kracht van het systeem. De zwakte is dat de hulpverlener zelf niet kan ingrijpen wanneer bijvoorbeeld geklaagd wordt over mishandeling. Hij geeft alleen praktische informatie.

Het LOK wil overigens af van het idee dat de Kindertelefoon er alleen voor problemen zou zijn. In het hele land hangen nu affiches met de tekst: „De Kindertelefoon, die bel je gewoon.” De bedoeling is de drempel nog lager te maken. Fortuin: „Elke handeling die een kind buiten zijn vertrouwde omgeving moet uitvoeren, of die hem buiten die omgeving leidt, kost hem moeite. Hij moet iets overwinnen.” Het is overigens niet de bedoeling van de slagzin dat kinderen het wel geinig vinden om voor wisselwasjes te gaan bellen. „De lijn moet zijn maatschappelijke functie blijven vervullen. Tien tot vijftien procent mag niet-serieus zijn.”

Er wordt jaarlijks ruim 60.000 keer gebeld. Veel vragen zijn er over seksualiteit, waarbij jongens „technischer” ingesteld blijken te zijn, en meisjes emotioneler. Evelien en Simone, vrijwilligers van de Amsterdamse afdeling: „Jongens willen weten hoe het moet, meisjes komen eerder met het probleem dat hun vriend met

SANDY

EN DE KENNERS VAN DE KINDERZIEL

Nog geen vijf jaar en ze heeft al een compleet leger psychologen, kinderpsychiaters, maatschappelijk werksters en therapeuten om zich heen gehad. Uit huis geplaatst omdat ze was mishandeld, werd ze het slachtoffer van een stellingenoorlog in welzijnsland. Waarom mocht ze vooral niet in een rustig pleeggezin worden grootgebracht? En waarom moest ze vertellen hoe je een piemel moet tekenen? Sandy, een treurigmakende casus uit de wereld van welzijn en geluk.

door Jeroen Trommelen/illustratie Yvonne Kroese

Als klein kind werd ze geschopt, geslagen en verwaarloosd door haar moeder, die haar eigenlijk niet had willen hebben. Als dat de eerste pech is in je leven, volgt er meestal meer. Zo ook bij Sandy Crombach, een vrolijk lachend blond meisje op een skelter: zo staat ze op de foto die ik van haar heb gezien. Behalve die foto is er een dossier van meer dan honderd bladzijden, vol met deskundigen die het over haar geval helaas niet eens konden worden. Rechtszaken, ruzie en prestigeslagen; dat was de tweede grote pech in Sandy's leven.

Er zullen weinig mishandelde kinderen zijn die de aandacht hebben gekregen van een kleine twintig psychologen, kinderpsychiaters, maatschappelijk werksters en andere therapeuten, en dat allemaal in de afgelopen twee jaar. Die aandacht maakt haar zaak volgens de betrokkenen in elk geval *bijzonder*, maar dat blijft een van de weinige conclusies waarover ze niet van mening verschillen.

Sandy's zaak is daardoor vooral een voorbeeld van hoe een gewone uithuisplaatsing kan uitlopen op een loopgravenoorlog tussen gepikeerde hulpverleners die op hun strepen blijven staan, en pleegouders die zich gepasseerd voelen en zich zelfstandiger gaan gedragen dan de hulpverlening lief is. Voeg daarbij de eindeloze reeks elkaar tegensprekende deskundigen; een gezinsvoogdij die drie keer de politie op een pleeggezin afstuurt plus de tegenwoordig onvermijdelijke, later loos gebleken beschuldiging van *incest* - en we hebben in de zaak Sandy een treurigmakende *casus* uit de wonderlijke wereld van welzijn en geluk.

Een affaire ook die volgens de Centrale voor Pleegzorg, een van de weinige neutrale toeschouwers aan de zijlijn van de zaak, niet als een incident kan worden afgedaan. In de pleegzorg gaan veel vaker dingen fout, hoewel directeur Poppelaars van de centrale in Amsterdam het vanwege de beeldvorming bij de potentiële ouders liever omdraait. „In 60 tot 70 procent van de gevallen gaat alles goed tot redelijk. Daar hameren we dus maar op. Maar alles bij elkaar is het misschien nog wonderlijk dat we dat bereiken.”

In Nederland zijn 20 duizend kinderen om diverse redenen uit huis geplaatst. De helft van hen is ondergebracht in een pleeggezin. Dat is niet alleen goedkoper dan een tehuis, maar biedt meestal ook meer stabiliteit en rust.

Dat er met de opvang van die 10 duizend pleegkinderen structureel iets mis is, heeft de centrale een maand geleden uitgelegd in een brief aan de commissie voor het jeugdwelzijnsbeleid van de Tweede Kamer. Het wordt steeds moeilijker om goede pleeggezinnen te vinden, hoewel het idee veel mensen nog steeds enthousiast maakt. Dat moet vooral zo blijven. „Wat moet veranderen, is dat gezinnen weer afhaken

omdat de begeleiding door personeelstekort tekort schiet; dat de toch al minimale financiële vergoeding vijf jaar niet meer is verhoogd en dat er een ontstellend gebrek is aan deskundigheid binnen de jeugdhulpverlening”.

Waarvan deze zaak volgens hen een schrijnend voorbeeld is.

In februari 1987 is Sandy tweeënehalf jaar en vindt de Raad voor de Kinderbescherming dat de situatie in het gezin Crombach te riskant wordt. De moeder is net bevallen van een tweede kind en de mishandeling wordt erger. Bij een artsenechtpaar in het Gooi rinkelt de telefoon. Zij hebben tot volle tevredenheid van de kinderbescherming al een tiental pleegkinderen opgevangen, soms jarenlang. Zelf hebben ze twee kinderen. Kunnen ze

een spoedgeval in huis opnemen?

Het kind dat die dag arriveert is een zwijgzame, wantrouwe peuter die erbarmelijk begint te huilen als ze op een potje wordt gezet. Ze loopt raar en heeft ook nog een spraakachterstand. Het enige wat de pleegouders daar tegenover kunnen stellen is geduld, liefde en een omgeving met huisdieren en kinderen die eens per week - ook als opvang - komen spelen. Overdag gaat Sandy naar een medisch kinderdagverblijf in Amsterdam.

Er gaan vijf maanden voorbij waarin niets gebeurt. Eens in de acht weken komt er een maatschappelijk werkster van de gezinsvoogdij, maar die heeft zo lang alles goed gaat weinig te bespreken. Met Sandy gaat het beter. Ze praat en speelt volop, huilt al lang niet meer als ze op het potje moet en raakt gehecht aan haar nieuwe

moeder die ze, in navolging van de andere kinderen „mama” noemt. Dat zal haar later nog duur komen staan.

Een enkele keer komt het verleden boven. Over haar eigen moeder wil Sandy niet praten. Bij spelletjes is ze zelf altijd de lieve papa. Een keer, op schoot bij de pleegmoeder, pakt ze haar nieuwe moeder angstig lachend bij de keel. Een oude wond, die de pleegouders met liefde, warmte en stabiliteit proberen te helen. Zoals ze het altijd hebben gedaan.

Maar dat blijkt niet het recept dat de hulpverleners inmiddels voor het kind hebben bedacht. Na vijf maanden stilte oppert het medisch kinderdagverblijf dat het beter is wanneer het meisje ook van haar tweede moeder wordt gescheiden om in een „residentiële setting”, een tehuis, te worden opgenomen voor langdurige psychotherapie.

De gezinsvoogdij sluit zich daarbij aan. De pleegouders reageren eerst verbaasd en dan afwijzend. Dat is het begin van een lang conflict.

De gedachte achter het advies om het meisje in een tehuis te laten opnemen is een bijzondere - of in elk geval een theorie die later door weinig andere deskundigen blijkt te worden onderschreven. Volgens het kinderdagverblijf en de maatschappelijk werkster moet het mishandelde kind vooral *niet* in een rustig pleeggezin worden grootgebracht, maar via intensieve therapeutische behandeling worden „afgebroken en weer opgebouwd”. Alleen zo kan de gekneusde kinderziel adequaat worden behandeld.

Afscheid nemen van een pleegkind is één; het naar een tehuis sturen voor een onzekere

afbrek- en opbouwprocedure is weer wat anders. De pleegouders vragen de mening van de behandelend kinderpsychiater. Die wijst het idee af. Een tweede vakgenoot is het met hem eens en een derde ook. Zo volgen nog een tiental negatieve adviezen, weliswaar afkomstig van collega-medici, maar grotendeels van deskundigen die het echtpaar nog nooit eerder heeft ontmoet. Wat nu?

In januari 1988, bijna een jaar nadat Sandy voor een tijdelijke opvang in huis is gekomen, worden de pleegouders door de kinderrechtter gehoord. Nu er zoveel vertraging is ontstaan, komt er een ander belangrijk probleem bij: een kind van drie dat zich volledig aan haar nieuwe moeder heeft gehecht. Zo'n kind alsnog naar een inrichting sturen lijkt ook de kinderrechtter ongewenst. Na nog eens vijf maanden volgt

Vooral de kinderen van gescheiden ouders weten hun eigen rechtswinkel te vinden

Ook de Rotterdamse kinderrechtswinkel gaat vandaag de straat op om aandacht te vragen voor meest voorkomende juridische problemen van minderjarigen

Door Annemiek van Oosten
ROTTERDAM — Slingers, skippyballen, trapskelers en schmink. Het zijn nu niet bepaald attributen waarbij je onmiddellijk aan de Stichting Rechtswinkel Rotterdam denkt. Toch presenteren de (aankomende) juristen van de inmiddels vertrouwde vrijwilligersorganisatie zich daarmee vanmiddag tegenover warenhuis Termeulen. En terecht, want zij runnen ook een kinderrechtswinkel.

De reden voor de ongebruikelijke happening rond een marktkraam op het Binnenwegplein? Woordvoersters Marijke Zennipman en Annette van der Loo uit Rotterdam zijn daar kort over. „Het is vandaag voor alle kinderrechtswinkels in Nederland actiedag. Wij gaan ook in Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Alkmaar en Hengelo de straat op om meer bekendheid te krijgen. De rechtspositie van minderjarigen laat immers nog veel te wensen over.”

De medewerksters van de drie jaar oude 'denpendence' van de Rechtswinkel Rotterdam, waar gemiddeld tussen de 120 en 150 jongeren per jaar aankloppen, vertellen enthousiast over hun 'doorde-weekse' activiteiten. De kinderrechtswinkel houdt niet alleen elke woensdagmiddag van 15 tot 17 uur spreekuur in de Kralingse Sionstraat, waar jongeren dan ook telefonisch via nummer 010-413.00.92 terecht kunnen. „Wij bieden lagere scholen lessen aan, waarin wij het familierecht en/of strafrecht op een voor kinderen begrijpelijke manier uit de doeken doen. En wij produceren artikelen over bijvoorbeeld het minimumloon of vakantiewerk voor de kranten van middelbare scholen. Wij willen minderjarigen adviseren en informeren,” zegt Marijke.

De vragen waarmee jongeren op het speciale spreekuur van de rechtswinkel verschijnen, geven volgens Annette een aardig beeld van wat er er nog schort aan de rechtspositie van minderjarigen. „De meeste problemen hebben te maken met het familierecht. Dat is echt de topper. Het arbeidsrecht staat op de tweede plaats, daarna volgt het strafrecht.”

„Veel jonge mensen willen weten hoe zij de naam van hun moeder kunnen krijgen, hoe het precies zit met het omgangsrecht of voogdij,” licht zij toe. „Het komt

ook vaak voor dat een jongen of meisje wil weten hoe hij/zij het voor elkaar kan krijgen om bij zijn/haar vader of moeder te gaan wonen.”

Het ontbreken van een eigen rechtsingang voor kinderen is volgens Marijke en Anette dan ook het grootste juridische struikelblok voor minderjarigen in Nederland. „Een kind kan niet zelf naar de rechter stappen, maar is bijvoorbeeld voor het vragen van een omgangsregeling nog altijd afhankelijk van de ouders of voogd. Er wordt al aan de wetgeving gesleuteld en het is wel zo dat rechters de mening van kinderen zorgvuldig moeten wegen, maar toch...

Het kind kan niet zelf het initiatief daartoe nemen,” zet Marijke uiteen.

De vragen van jongeren inzake arbeidsrecht blijken veelal betrekking te hebben op het minimumloon of ontslag op staande voet. Verder worstelen heel wat minder- en meerderjarigen met hun zeer beperkte financiële mogelijkheden om op eigen benen te gaan staan. „Het is ook vreemd geregeld in Nederland. Je bent op je 18de volwassen, maar je hebt pas op de 21ste recht op een uitkering. Wij schakelen in een aantal gevallen het maatschappelijk werk in om te bekijken of jongeren voldoen aan de criteria van de Sociale Dienst om toch in aanmerking te komen voor een eigen inkomen.”

De vraag naar informatie over zaken die te maken hebben met het strafrecht laat zich vrij gemakkelijk raden. Annette: „Het varieert natuurlijk, maar het wisselt van 'hoe lang mag de politie je vasthouden voor een verhoor' tot 'wat doe ik met een bekeuring voor het rijden op een opgevoerde brommer' tot 'wat is een daarvaarding precies'. Wij beantwoorden allerlei soorten vragen, ook op dit gebied.”

„Het is trouwens verschrikkelijk leuk om op basisscholen een lesje strafrecht te geven,” zeggen de twee medewerksters spontaan. „Sommige scholen hebben wat moeite met ons aanbod. Vooral het familierecht, dat vinden sommige scholen toch maar een heikel onderwerp. Wij realiseren ons ook dat het voor kinderen heel pijnlijk kan zijn om in de klas over omgangsrecht of iets dergelijks te praten en hebben daarom ook een

VERVOLG PAG 5

ders loopt nog steeds tot 21 jaar door. Dat betekent dat die jongeren nog steeds geen recht hebben op eigen geld. Dus ja, wat houdt dat nu eigenlijk in, je kan nu met achttien jaar naar de rechter. Maar verder... We zouden er wel meer invloed op uit willen oefenen, maar hoe moet je dat doen? Je kan brieven schrijven naar de Tweede Kamer, het in de openheid brengen. Maar dat is moeilijk.”

De Kinderrechtswinkel houdt iedere woensdag jeugdspreekuur van 15.00 tot 17.00 uur in de Sionstraat 45 in Kralingen. Je kunt ze dan ook bellen. Het telefoonnummer is 4130092.

Jurgen Dorrenboom

speciaal programmaatje in elkaar gezet, waarbij we rekening houden met persoonlijke emoties.”

„Het strafrecht ligt gemakkelijker,” grapt Anette. „Heel wat leraren van basisscholen vinden het nuttig als kinderen daar iets meer over horen. Het komt natuurlijk ook door het feit dat veel leerlingen omdat ze veel televisie kijken, denken dat ze daar al veel over weten. De Nederlandse televisiekijker ziet echter vooral hoe het er in het buitenland aan toe zou gaan.”

Marijke: „Wij vertellen eerst iets te vertellen over de rechter, de officier van justitie, de advocaat en de verdachte. En over gewone en alternatieve straffen. Daarna delen we een klas in vier groepen om zich over de zaak te buigen van een jongetje of meisje dat iets uit een wionkel heeft gestolen. De ene groep is rechter, de andere officier, de derde advocaat en een ploegje speelt te verdachte.”

„Het gebeurt meestal, en dat is heel grappig,” zegt Annette. „De meeste kinderen vinden voor we met het rollenspel beginnen dat de dief zwaar moet worden gestraft. Het resultaat valt meestal mee. Het voornemen om de verdachte tot honderd gulden boete te veroordelen, struikelt al gauw. Honderd gulden, zo'n klas heeft al gauw door dat betrokkene zo'n onmogelijk hoog bedrag nooit bij elkaar kan krijgen. De keus voor het vonnis gaat uiteindelijk meestal tussen tien gulden boete of drie maanden helpen in een bejaardenhuis.”

In een bejaardenhuis?

Marijke: „Ja, een bejaardenhuis! Kinderen hebben vrijwel geen idee wat voor werk daar wordt verzet, maar zo'n vonnis van voor je opa of oma zorgen gaat er in als koek. Vinden ze een goede zaak.”

HUISKAMER WERKT!

Aanranding, verkrachting, incest, misdrijven die nog steeds (te) veel voorkomen. Politie en de slachtoffers weten daar over mee te praten! Gelukkig is het taboe een beetje doorbroken; in tijdschriften wordt er veel aandacht aan besteed, men spreekt er gemakkelijker over en de aangifte-bereidheid van de slachtoffers is beslist groter geworden. Slachtoffers durfden in het verleden vaak niet naar de politie. Of wachtten daar (te) lang mee. Een aangifte doen van een zedenzaak is ook niet zó maar iets. De jeugd- en zedenafdelingen van de diverse politiebureau's hebben dat onderkend en menig politiebureau heeft een aparte ruimte gecreëerd voor het aangeven of praten over dergelijke zaken. Ook het jeugd- en zedenteam van de Gemeente Politie Hengelo heeft sinds kort de beschikking over een zogeheten Huiskamer. Wat is dat precies en hoe gaan de politiemensen om met en in deze 'gezellig ingerichte' speciale ruimte? Een indruk.

JEUGD- EN ZEDENPOLITIE:

Oók een stuk hulpverlening

T.C. 25

Het jeugd- en zedenteam van de Hengelose Politie, dat bestaat uit Toon Sniijders, Juul Huiskes en Joop van der Laan, mannen van de recherche met gewoon een generale taak maar met als 'specialiteit' de jeugd- en zedenzaken, spreekt uiteraard uit pure ervaring. De woordvoerder van de unit, Toon Sniijders, vat het even kort als helder samen: "In plaats dat wij (politie, FK), vragen, aanhoren, de aangifte op papier zetten, uittikken en eventueel onmiddellijk achter de dader aangaan, want zo was het vroeger, zijn we veranderd in hulpverleners. Veel en veel meer slachtoffer gericht".

Tekst: Froukje Kempers

In het team in Hengelo zit geen vrouw. Bij een eerste opvang is wel vaak een vrouwelijke collega, maar de gesprekken en verhoren worden gedaan door genoemd drietal. En dan komen we meteen op die veranderingen.

Huiskes: "Het is meer luisteren, laten vertellen. Het is bepaald geen uitzondering dat een slachtoffer na uren praten van een aangifte afziet of daar nog even over na wil denken. Vergeet niet dat een aanranding of verkrachting lang niet zelden door een bekende van het slachtoffer wordt gepleegd. Tuurlijk, ze zijn overstuur, totaal, maar willen ze echt wel dat hun vader, vriend, man, collega of buurman achter de tralies gaat? Hebben die mannen niet meer aan medische, maatschappelijke of geestelijke hulp. Moet je een verkrachter meteen achter de tralies zetten? Dan is er na drie jaar hoogstwaarschijnlijk een nieuw slachtoffer. En in vele gevallen is met de juiste hulpverlening de dader weer op de rails te krijgen".

Vrouwen en meisjes die het slachtoffer zijn van een seksueel misdrijf kunnen er van op aan, dat hun gang naar het politiebureau niet synoniem is met een kille bedoening waar alles wat er gebeurd is op papier wordt gezet. Dat denken teveel vrouwen helaas nog: de politie was (is?) zo vaak 'de laatste waar ze naar toe willen', omdat dan alles op papier komt. "Fout dus", benadrukt Huiskes nog maar eens weer. "En jammer".

Schemerlampje

We voeren dit gesprek in de zogeheten HUISKAMER van het Hengelose politiebureau. Nee, geen veredelde kantine voor de politiemensen, maar -sinds begin van dit jaar- de ontvangstruimte voor slachtoffers van een zedenmisdrijf. Geen bureau, geen typemachine, geen glad, kil vinyl of zeil op de vloer of werkroosters aan de muur. Wel: een kast met schemerlampjes, comfortabele stoelen, warme vloerbedekking, een asbak op de lage tafel en schaaltes met

suiker en koffiemelk. Schilderijtjes aan de wand, heel aardige gordijnen en twee speelhoekjes met blokken, poppen en tekenmateriaal.

Aan het plafond hangen twee korte dunne draadjes: juist ja, een microfoon.

Sniijders: "Het is heel prettig slachtoffers van seksuele misdrijven zó op te kunnen vangen; we vragen altijd of er bezwaar is tegen de opname van wat er besproken gaat worden. Niets geheimzinnigs, in de kast staat de apparatuur, maar het is een groot verschil of je over hun toeren geraakte meisjes en vrouwen ongestoord kunt laten praten, vanuit een gemakkelijke stoel tegen en/of samen met de politiemans of dat ze hun relaas moeten doen tegen een tikkende politiemans aan een bureau. Bij zo iets horen geen typemachine en ritselend papier.

We hebben inmiddels ervaren dat slachtoffers blij zijn met deze opvang. We vragen ook of ze misschien liever met een vrouw praten. Is dat zo, prima, dan gebeurt dat ook. Onze manier van benaderen is niet nieuw, de Huiskamer wel en met die ruimte zijn we heel erg blij". Van der Laan: "Laat ik er niet om heen draaien; in een gesprek met een slachtoffer komen 'vieze' woorden op tafel. Ook daar wordt van te voren op gewezen. Noem het kind maar bij de naam. We werken in een zeer vertrouwelijke sfeer. En de ervaringen zijn goed".

Hulpverlening dus verreweg nummer één in plaats van het zo be-

langrijke proces verbaal; de feiten feilloos op papier. Sniijders: "We willen graag dat meisjes en vrouwen beseffen dat zij bepalen wat er gebeurt. De klant is koning, zegt het gezegde, bij ons is dat het slachtoffer.

Ze wordt door ons volkomen in bescherming genomen. We hebben vrouwen gehad, die blij waren dat wij ervoor zorgden dat de vriend of kennis die hen seksueel mishandelde bij de officiële hulpverlenende instantie terecht kwam".

Een meisje van 21 werd enige tijd geleden in Hengelo verkracht. Ze heeft vrij lang geaarzeld om er mee naar de politie te gaan. Toen ze eenmaal in de HUISKAMER zat duurde haar relaas van half zes tot half tien. Ze at samen met de dienstdoende rechercheur een broodje en dronk koffie. De volgende dag was er een follow up. Aan het eind van die anderhalve dag zei ze *ik wou dat ik eerder was gekomen, ik verwachtte hier een*

starre houding, maar wat was dit ontspannen. Ik ben zó blij dat ik gekomen ben...

Van der Laan: "Het klinkt een beetje gek, zo bedoel ik het dus niet, maar zo iets is toch heerlijk. 't Is bij ons een kwestie van spreek je maar uit. Willen ze alleen 't verhaal kwijt en beslist geen aangifte? Prima. Wij merken gauw genoeg welke hulp het slachtoffer nodig heeft. Alleen maar informatie in zo'n eerste gesprek? Mag ook".

Om misvattingen te voorkomen; het is natuurlijk niet zo dat op de dader nooit iets wordt uit gedaan. Sniijders: "Maar medische hulp is vaak meer gewenst dan meteen naar 'Almelo', uitsluitend achter de tralies. Bovendien is en blijft een zedenzaak zeer moeilijk te bewijzen. Bij Justitie is trouwens ook veel ten goede veranderd. Enkele weken geleden nog bij een zaak: na een veroordeling ging de Officier van Justitie toch nog even apart praten met het slachtoffer om haar persoonlijk uit te leggen waarom hij zo en niet zus moest eisen. Ze begreep het. Misschien niet helemaal van harte, maar die extra aandacht gaf haar voor de zoveelste maal het gevoel, dat zij als slachtoffer niet in de steek was gelaten. En dat is ook wel eens anders geweest".

Sniijders tenslotte: "Laat nog maar eens goed uitkomen dat meisjes en vrouwen niet moeten schromen om bij ons te komen. Houd 't niet voor je. We krijgen namelijk nog te vaak vrouwen die

tien, vijftien jaar geleden werden verkracht, aangerand of mishandeld. De zaak is zo goed als verjaard, maar ze zitten er nog steeds mee. Een gesprek in de Huiskamer kost niets maar 't helpt wel".

Advocaat pleit voor terughoudendheid bij rechter

'Visie op incest zal gaan veranderen'

Van onze justitieverslaggever
LEEUWARDEN - Over tien jaar zal er heel anders tegen incest worden aangekeken en zal de hulpverlening aan daders belangrijker zijn dan een strafrechtelijke aanpak. Deze verwachting sprak de Emmer advocaat mr. H. E. van Delden gisteren uit voor het gerechtshof in Leeuwarden.

Van Delden, de raadsman van een Emmenaar die onder meer terechtstond wegens incest met twee dochters, herinnerde het hof eraan dat de strafrechtelijke visie op bijvoorbeeld pedofilie in de afgelopen jaren ook sterk is veranderd. Herinneringen opdiepend uit zijn eigen praktijk zei Van Delden zich een zaak te herinneren van een pedofiel die twee jaar gevangenisstraf kreeg omdat hij een jongetje over diens dijbeen had gestreken. Zo'n straf zou nu ondenkbaar zijn.

Van Delden verwacht een soortgelijke ontwikkeling waar het incest betreft. Volgens de Emmer advocaat is er wetenschappelijk nog te weinig bekend over de oorzaken van incest. De strafrechter moet zich daarom terughoudend opstellen, vindt hij.

Procureur-generaal mr. R. D. E. Daverschot verwacht niet dat het de door Van Delden geschetste kant - dat incestplegers niet meer zullen worden vervolgd - zal opgaan. "Ik hoop die tijd niet mee te maken, maar ik geloof er ook geen snars van. De maatschappij zou dan in een staat van ontbinding zijn gekomen."

De 53-jarige H. O. stond terecht omdat hij jarenlang incest heeft gepleegd met zijn stiefdochter en dochter. Dat was al begonnen toen de meisjes nog jong waren. De oudste dochter die gisteren gisteren als getuige optrad, schetste een beeld van terreur dat haar vader in het gezin uitoefende. In het bijzijn van de moeder werden beide meisjes regelmatig misbruikt. De oudste dochter werd ook regelmatig gedwongen om gemeenschap te hebben met een collega van haar vader. Zelfs in de nacht voor haar huwelijk werd zij, in het bijzijn van haar moeder, tot gemeenschap gedwongen.

De procureur-generaal had het slachtoffer als getuige opgeroepen omdat de rechtbank in Assen de man vorig jaar vrijsprak van verkrachting. Mr. Daverschot vindt dat de verkrachting wel kan worden bewezen. Ook al omdat het slachtoffer gisteren op de zitting verklaarde dat haar vader haar regelmatig sloeg en een psychische terreur uitoefende. Daverschot eiste tegen de man gisteren een gevangenisstraf van vijf jaar, dezelfde straf die de Asser officier van justitie vorig jaar eiste.

Volgens Daverschot zijn in dit geval levens vernietigd en is er "een geestelijke moord gepleegd." "Het strafrecht kan het niet helen, maar het slachtoffer moet het gevoel hebben dan een straf geven het minste is wat we kunnen

doen," motiveerde hij zijn eis. De rechtbank in Assen veroordeelde O. eerder tot een vrijheidsstraf van vier jaar.

Evenals bij de rechtbank in Assen gaf de man wel toe dat hij met zijn beide dochters gemeenschap heeft gehad. Maar hij ontkende dat hij daarbij zou hebben gedreigd en geweld heeft gebruikt. Volgens hem werd hij door zijn dochters verleid. Deze opmerking van de man leidde tot een van de zeer emotionele reacties van zijn stiefdochter. "Hoe kan een dochter haar vader nu verleiden,? beet zij haar stiefvader toe.

Uitspraak op 12 juni.

Ontucht met nichtjes

Carnavalsprins vrijgesproken

Van een onzer verslaggevers

ASSEN - De rechtbank heeft woensdag de 53-jarige carnavalsprins M.K. uit Klazienaveen vrijgesproken van ontucht met zijn twee nichtjes van 13 en 16 jaar oud. De rechtbank achtte onvoldoende bewijs aanwezig voor een veroordeling.

K. werd ervan verdacht dat hij de afgelopen twee jaar ontuchtige handelingen had gepleegd met zijn minderjarige nichtjes. Daarnaast zou hij het 16-jarige meisje hebben verkracht. De officier van Justitie, mr. E.C. van der Vliert-de Koning, was van mening dat de feiten bewezen waren en eiste tegen de Klazienaveener een gevangenisstraf van twee jaar en zes maanden, waarvan zes maanden voorwaardelijk. K. heeft de ontucht steeds ontkend. Volgens zijn raadsman, mr. W.M. Bierens, was de carnavalsprins het slachtoffer van "een ordinaire dorpsruzie, waarin roddels een hoofdrol spelen."

UN 27/5

Officier eist jaar cel voor ontucht met zesjarig meisje

(Van een onzer verslaggevers)

UTRECHT - Officier van justitie mr. J.P. Wittop Koning heeft tegen de 25-jarige J.K. uit Utrecht wegens ontucht en gemeenschap een gevangenisstraf geëist van 18 maanden waarvan zes maanden voorwaardelijk. Als bijzondere voorwaarde heeft de officier gevorderd dat de man zich laat behandelen door een psychiater. De officier achtte bewezen dat K. in 1988 drie meisjes van zes jaar had misbruikt.

Hoewel de verdachte bij de politie had toegegeven met twee van de drie meisjes gemeenschap te hebben gehad, ontkende hij de gemeenschap weer op de zitting. Gelet op de verklaringen van de twee zes-jarige meisjes achtte mr. Wittop Koning de gemeenschap wel bewezen. Verder vond de officier het bewijs geleverd voor ontucht met een derde meisje in de maand november van het vorige jaar.

Mr. Wittop Koning had ook zo zijn twijfels over de conclusies van de rechtspsychiater die K. in verminderde mate toerekeningsvatbaar vond. "Ik zie in zijn jeugd niet zo'n emotionele kwelling dat je daaruit kunt verklaren dat hij tot deze feiten is

Zes maanden cel geëist voor ontucht met vier kinderen

(Van een onzer verslaggevers)

UTRECHT - Officier van justitie mr. J. van Hout heeft tegen de 63-jarige C.J. uit Arnhem en de 45-jarige H. van K. uit Scherpenzeel wegens ontucht met vier kleine kinderen uit hetzelfde gezin een voorwaardelijke gevangenisstraf geëist van zes maanden met een proeftijd van twee jaar. Daarnaast heeft de officier een boete van 1500 gulden gevorderd. De zaak tegen een derde verdachte, de 25-jarige R. van W. uit Utrecht, werd aangehouden.

De ontucht was boven water gekomen toen de vader van het Scherpenzeelse gezin was aangehouden op verdenking van incest. "Toen heeft hij op het politiebureau ons er in geluisd", zei J. op de zitting. Volgens hem hadden ze met de vader de afspraak gemaakt om over de ontucht te zwijgen.

J. gaf toe dat hij in de periode 1977-1979 ontucht had gepleegd met de in 1968 geboren dochter. J. bekende verder ontucht met een in '76 geboren zoon uit het gezin. Deze ontucht had in 1984 plaatsgevonden.

De officier had aan Van K. te laste gelegd dat hij in de periode 1984-1986 ontucht had gepleegd met twee meisjes die in 1975 en 1976 waren geboren. Van K. beweerde echter dat hij met het in 1976 geboren meisje nooit iets had gedaan.

Van W. werd verdacht van ontucht met dezelfde meisjes die Van K. had misbruikt. Op de zitting bleek echter dat Van W. momenteel een tbs uitzit die hem onlangs is opgelegd voor een brandstichting in Arnhem. De rechtbank besloot toen de zaak niet te behandelen maar eerst verdere rapportage af te wachten.

Voor J. was een reclasserings-

rapport opgemaakt. Hij zou een pedofiele geaardheid hebben en de reclasseringsambtenaar had de overweging gegeven om de zaak tegen J. voorwaardelijk te seponeren. De officier was daar echter niet op ingegaan. "Waarom niet? In deze zaak vind ik het belang van de minderjarigen groter dan het belang van meneer J.", lichte mr. Van Hout toe. De officier achtte alle zaken bewezen.

Raadvrouw mr. M. van Veenendaal verzocht de rechters om J. geen boete op te leggen en om de lengte van de proeftijd te beperken. Volgens de advocate hebben zijn pedofiele geaardheid en zijn kinderlijke geest J. verleid om seksueel contact met de kinderen te zoeken. J. had de kinderen leren kennen toen hij nog in Scherpenzeel woonde en veel omging met de oma van de kinderen. J. is inmiddels verhuisd naar Arnhem.

Advocate mr. A. van Hoolwerff pleitte in de eerste plaats voor vrijspraak omdat het bewijs voor de ontucht niet te leveren is. Op de tweede plaats vroeg zij ontslag van rechtsvervolgning vanwege de psychische gesteldheid van haar cliënt.

De rechtbank doet uitspraak op 9 juni.

Celstraf voor ontucht met 6-jarige meisjes

(Van een onzer verslaggevers)

UTRECHT - De Utrechtse rechtbank heeft de 25-jarige J.K. uit Utrecht wegens ontucht met twee meisjes van zes jaar veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijftien maanden waarvan vijf maanden voorwaardelijk. De man moet zich tijdens zijn proeftijd van twee jaar gedragen naar aanwijzingen van de reclassering. De rechtbank heeft de man vrijgesproken van gemeenschap met de twee meisjes.

K. had de meisjes ontmoet bij bezoeken aan vriendinnen. Hij had de meisjes meegevraagd, voor een wandeling of om ergens wat te gaan spelen. Twee weken geleden had de officier van justitie tegen de man een gevangenisstraf geëist van achttien maanden waarvan zes voorwaardelijk. De officier achtte bewezen dat K. met drie zes-jarige meisjes gemeenschap had gehad.

De rechtbank vond in alle drie de gevallen de gemeenschap niet bewijsbaar. In één zaak vond de rechtbank dat de officier K. niet kon vervolgen omdat er een fout in de dagvaarding was geslopen. Wel achtte het college de ontucht in de andere zaken bewezen.

De rechtbank vond dat K. het vertrouwen van de meisjes en het overwicht door zijn leeftijd had misbruikt. De seksuele contacten die K. heeft gehad, kunnen in de toekomst bij de meisjes nog leiden tot ernstige psychische klachten, aldus de rechtbank.

UN 17/5

X UN 2/5

Vrijspraak na twijfel ontucht met 9-jarig kind

UW 12/5

(Van een onzer verslaggevers)

UTRECHT — Politierechter mr. T. Rothuizen heeft de 51-jarige E.B. uit Utrecht vrijgesproken van ontucht met een 9-jarig meisje op het recreatieterrein De Maarsseveense Plassen. Evenals de officier en de advocate vond de politierechter dat het overtuigend bewijs niet kon worden geleverd.

B. had op 22 mei 1988 bij de Maarsseveense Plassen zitten wachten op kennissen toen hij door twee ouders werd beschuldigd van ontucht met hun negenjarig dochtertje. Het dochtertje had de ouders verteld dat ze door een oudere man op de wip was genomen. De man had daarbij zijn geslacht tevoorschijn gehaald en dat tussen haar benen gestoken. Het meisje had zich van hem losgemaakt en was huilend naar haar ouders gelopen. Op het politiebureau had het meisje B. herkend als de 'vieze man'.

B. ontkende de beschuldigingen. Hij was er vast van overtuigd dat het meisje de verkeerde man had aangewezen: „Ik ben niet die vieze man voor wie men mij houdt”. „Het moet toch buitengewoon frustrerend zijn om van zo iets beschuldigd te worden?“, vroeg officier van justitie mr. J.P. Wittop Koning de man. „Het is heel aangrijpend“, bevestigde B. Hij zei het erg moeilijk te hebben.

Mr. Wittop Koning zei dat hij misschien het bewijs wel wettig geleverd kon vinden maar dat hij moete had met de overtuiging dat B. de 'vieze man' is geweest. Omdat hij zoveel twijfel had vroeg de officier om vrijspraak. Raadvrouw mr. M. ten Hagen sloot zich bij het betoog van de officier aan. Ook de politierechter was het met de officier eens zodat vrijspraak volgde.

Incest met stiefdochter en zoon

MIDDELBURG — De 48-jarige A. G. uit Goes is vrijdag conform de eis door de Middelburgse rechtbank veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar met tbs en dwangverpleging. G. stond terecht op beschuldiging van seksueel misbruik van zijn stiefdochter tot 1987. Het meisje voelde zich toen mondig genoeg om haar stiefvader te dreigen erover te praten, waarna hij zijn seksuele behoefte botvierde op een eigen zoon.

Hagenaar bekent aanranding 22 kinderen

DEN HAAG — De 22-jarige Hagenaar die vorige week door de politie is opgepakt wegen aanranding van vier kinderen in de Scheveningse Bosjes, heeft inmiddels 22 aanrandingen bekend. Zelf verklaart hij vanaf medio 1986 actief te zijn geweest. Niet alleen in de Scheveningse Bosjes koos hij zijn slachtoffers, maar ook in het Zuiderpark en waarschijnlijk eveneens in de randgemeenten. Volgens de politie is het heel goed mogelijk dat de man nog meer kinderen en ook jonge vrouwen heeft aanrand.

Leidre Courant di 2-5-89

Leidenaar (37) verdacht van ontucht

68-5-8 my

LEIDEN - Een 37-jarige Leidenaar is zaterdagmiddag aangehouden op verdenking van ontucht. Hij wordt ervan verdacht vrijdagmiddag een 5-jarig meisje onzedelijk te hebben betast in een tuinhuisje op het volkstuincomplex Cronesteijn. Het meisje vertelde een en ander aan haar ouders die aangifte deden bij de Leidse politie.

Incestpleger straffeloos door wetswijziging

TR 19-5

Van onze correspondent DEN BOSCH - Tegen een 58-jarige inwoner van Roermond die van 1981 tot en met 1983 incest pleegde met zijn dochter, is gisteren voor het gerechtshof in Den Bosch ontslag van rechtsvervolgning geëist omdat in de tussentijd de meerderjarigheidswetgeving is veranderd.

In 1987, toen de oude wet nog gold, was de man veroordeeld tot zes maanden. Ten tijde van het eerste seksueel contact waartoe hij zijn dochter 'overhaalde' was zij met 18 jaar minderjarig. Vorig jaar werd echter de meerderjarigheidsgrens verlaagd tot 18 jaar, waarmee de man onder het huidige wettelijke regiem niet meer strafbaar is, althans, zo redeneerde gisteren de procureur-generaal bij het Bossche hof, mr. W. Smalburg. Toen de verdachte zijn daden beging, werkte hij als maatschappelijk werker bij de reclassering in Midden-Limburg. Uit hoofde van zijn functie had hij geregeld te maken met incestzaken. „Vanuit uw beroep moest u toch weten wat u uw dochter aandeed“, hield de procureur hem voor. Naar de letter van de wet zag mr. Smalburg zich genoodzaakt ontslag van rechtsvervolgning te eisen. Het scheelde overigens maar weinig of de wetswijziging had gisteren niet ter zake gedaan: de incest met de dochter begon amper tien dagen na haar achttiende verjaardag. Uitspraak 1 juni.

In Nederweert-Eind Dorp neemt wraak op verdachte van pedofilie

Van onze verslaggever

ROERMOND - Een van pedofilie verdachte inwoner uit Nederweert-Eind is slachtoffer geworden van diverse wraak- en boycotacties in zijn dorp.

Nadat zijn aanhouding medio vorig jaar bekend werd, schrapte de plaatselijke voetbalclub hem als lid. Toen hij daarop met zijn gezin vier weken lang elders onderdook om te ontkomen aan pesterijen, werd de schuur bij zijn huis in brand gestoken (schade: f18.000). Zijn kat kreeg een kogel door de kop, de omheining rond zijn huis werd stuk geknipt en andere zaken vernield. De daders bleven onbekend. De man hoorde gisteren voor de rechtbank in Roermond zes maanden voorwaardelijke gevangenisstraf eisen voor het plegen van ontuchtige handelingen met een achtjarig meisje.

Bejaarde man verdacht van ontucht

LD di 2-5-89

LEIDEN - In Leiden-noord is een 76-jarige man aangehouden die er van wordt verdacht ontuchtige handelingen te hebben gepleegd met een zestal buurtkinderen. Volgens de Leidse politie gingen al geruime tijd geruchten rond in de buurt dat de bejaarde Leidenaar een aantal kinderen zou hebben binnengelokt. Het zou gaan om zes jongens en meisjes in de leeftijd van 5 tot 10 jaar. De 76-jarige is gisteren door de Leidse politie aangehouden en zal over de kwestie worden verhoord.

Celstraf geëist voor plegen ontucht met tweeling

LD 68-5-71

DEN HAAG/NOORDWIJKERHOUT - Wegens ontucht met zijn tweelingdochters van vier jaar, is gisteren voor de Haagse rechtbank negen maanden, waarvan vier voorwaardelijk, geëist tegen een 38-jarige man uit Noordwijkerhout. Officier van justitie mr. I. Klopper achtte bewezen dat de man tenminste één keer ontuchtige handelingen met de kinderen had gepleegd. De verdachte ontkent. De moeder had aangifte gedaan nadat de kinderen tegenover haar en haar moeder verhalen hadden verteld die wezen in de richting van ontucht. Haar man had de vrouw, toen zij het hoorde in september 1987, direct de deur uitgezet. Door middel van de zogenaamde

'poppenmethode' was het bewijs tegen de verdachte rondgekomen. Als getuige-deskundige werd gisteren dr. Bullens gehoord, die de kinderen ook heeft onderzocht. Hij heeft onder meer de 'poppenmethode' gebruikt. Dr. Bullens stelde vast dat de poppen nooit als waarheids-serum kunnen worden gebruikt, maar ontkende dat er een suggestieve werking vanuit zou gaan.

Kinderen kunnen volgens hem over het algemeen goede getuigenverklaringen geven. In sommige gevallen beter dan volwassen. "Kinderen beschrijven wat het meest op de voorgrond staat". Daarom meende hij dat de meisjes hem de waarheid hadden verteld.

De officier van justitie vond het vervelend dat deze ontuchtzaak diende, nu de poppenmethode onbetrouwbaar wordt geacht. Zij meende dat Bullens tijdens het onderzoek heel verantwoordelijk en objectief te werk was gegaan en hij de 'hoogste graad van waarschijnlijkheid' dat er ontucht is gepleegd, had vastgesteld.

Volgens de officier was er geen enkele aanwijzing dat de moeder invloed op de kinderen had uitgeoefend.

Free Volk 16/05

Criminaliteit in Spijkenisse stijgt

SPIJKENISSE - De criminaliteit in Spijkenisse blijft stijgen. In 1988 werden in totaal 171 misdrijven méér geregistreerd dan het jaar daarvoor. Het percentage opgeloste zaken daalde bovendien met bijna vijf procent. In 1987 werd nog 20 procent van alle aangemelde misdrijven opgelost. Opvallend is dat in Spijkenisse het aantal zedenzaken waarbij sprake is van slachtoffertjes beneden de leeftijd van twaalf jaar, is toegenomen.

Tilburger voor ontucht gepakt

(Van onze verslaggever) EINDHOVEN - Een 27-jarige man uit Tilburg wordt ervan verdacht ontucht te hebben gepleegd met een 12-jarige jongen uit Eindhoven. Dat zou gebeurd zijn in de periode dat de man in het stadsdeel Tongelre in de kost was bij de ouders van de jongen. De Tilburger is door de Eindhovense politie aangehouden. Hij heeft bekend driemaal ontucht met de jongen te hebben gepleegd.

Limburger, 13-5-89

Officier veroordeelt wraakacties

Vervolg pagina 1

ROERMOND - Geheel over zijn toeren bekende de man het sexspelletje, dat bestond uit het laten betasten van zijn geslachtsdeel. Toen hij merkte dat het kind niet gediend was van zijn avances, maakte hij een einde aan de toenadering. Zijn kinderlijke behoefte aan sex kwam voort uit het strenge normen- en waardenpatroon dat het echtpaar in hun huwelijksleven hanteerde, zo bleek bij het psychiatrisch onderzoek. Hij bleek in ieder geval niet de keiharde pedofiel te zijn, zoals afgeschilderd in zijn dorp. Onder begeleiding van medische- en reclasserings-

hulp hoopt hij in de toekomst weer op een normale manier te kunnen deelnemen aan het sociale leven in zijn dorp. Zowel officier van justitie, mr. F. Oelmeijer, als verdediger mr. G. van Buuren had geen goed woord over voor de reacties in Nederweert-Eind. Van de andere kant hield de officier verdachte voor geen rekening te hebben gehouden met de mogelijk psychische schade die hij bij het kind had kunnen aanrichten. „Een kind kan niet in vrijheid kiezen en heeft een andere beleving van sexualiteit dan een volwassene“, aldus mr. Oelmeijer. Van Buuren vond de gevraagde straf te hoog omdat hij herhaling van het misdrijf uitsloot. „Verdachte is zo geschrokken van de reacties dat hij het nooit meer in zijn hoofd zal halen om kinderen te benaderen.“ Uitspraak op 23 mei.

AIDS SCARE

city

Link to child sex ring in

(S.A.) CAPE TIMES 10-5 VORPAGINA

By
PATRICK COLLINGS
A Cape
Times
exclusive

A MAN linked by police to a city child sex ring has died of Aids — with his young victims now facing the possibility of having contracted the fatal disease.

The dead man was one of 15 alleged

molesters who swopped at least 25 boys, aged between 12 and 17, among themselves.

Police have been investigating the ring — the largest uncovered in South Africa — for two months and have arrested 13 members since late March.

Two people connected with the ring, including the Aids victim, died before the police began their investigations.

A Cape Town medical expert last night warned that anyone who had come into sexual contact with someone linked to the ring could have contracted the deadly virus.

The expert said the number of boys and men who could have been infected could stretch into hundreds.

One suspect has an estimated 300 counts of sexual abuse against him spanning a 10-year period.

Most of the alleged offenders have already appeared in court but have not yet been asked to plead.

The 41-year-old Sea Point Aids victim, who died in Somerset Hospital in October last year, was positively identified in affidavits as a member of the sex network which operated throughout the Peninsula.

The death certificate revealed that he was a Mr Johannes Kivits.

Mr Kivits died of pneumonia with the contributing cause of death being listed as disorders involving the body's immune mechanism.

According to police, Mr Kivits had also had sex with people in the ring.

"Before his death the deceased had allegedly had sexual contact on several occasions with several persons, especially young boys, within the sex network," police said.

He lived in a luxury block of flats along the Sea Point beachfront. Neighbours told the Cape Times last night that he was not married and worked in the motor industry. Nothing further about his background could be ascertained.

Police said the boys were swopped among the ring's members, who subjected the youngsters to sodomy, indecent assault and indecent acts.

Cape Town's Medical Officer of Health, Dr Michael Popkiss, last night said his department would not inform those who had been in contact with the ring of their possible infection.

Sex network

"The police are best suited to inform possible victims of the risks as they knew who the people were and would be able to track them down," Dr Popkiss said.

Police confirmed that it was their usual practice to inform victims and members of a sex network if a member of the network was an Aids carrier.

But by late last night it was not known how many of the child victims had been alerted and tested for the Aids virus.

A member of the medical fraternity yesterday said the tracing of people who had come into contact with Aids victims was a matter to be taken up by the Department of National Health and Population Development.

The Minister of Health, Dr Willie van Niekerk, could not be reached for comment last night.

Eindelijk verdachte in zes jaar oude moord op Wendy ?

MEI 83
GVA

Zes jaar na de gruwelmoord op de 8-jarige Wendy Willems uit Stabroek is er eindelijk een spoor naar een mogelijke dader.

Verleden week werd in het Duitse Aken de 31-jarige Brusselse taxichauffeur F.D. gearresteerd na een mislukte poging tot ontvoering van een 9-jarig meisje. De man wordt verdacht van verscheidene aanrandingen op jonge meisjes, onder meer die op een 9-jarige uit Breda, die op 4 april werd verkracht. Hiervoor heeft de Nederlandse justitie zijn uitlevering al gevraagd.

Vermits de man lange tijd in de Belgisch-Nederlandse grensstreek rondzwierf, komt hij automatisch in aanmerking voor de moord op Wendy.

Er zijn verscheidene aandui-

dingen die in zijn richting kunnen wijzen. Getuigen van diverse aanrandingen zagen telkens een man wegrijden in een kleine lichtkleurige en roestige Suzuki. Bij nog onopgeloste verkrachtingen in Nederland en Frankrijk, bond de dader zijn slachtoffer eerst met koorden vast vooraleer geweld te plegen. Dit gebeurde ook met Wendy Willems. Hoewel in verband met de verkrachting in Breda, de bewijzen pertinent zijn, blijft de taxichauffeur ontkennen. Het Antwerpse gerecht is inmiddels begonnen met het vergelijken van alle gegevens die mogelijk in de richting van F.D. kunnen wijzen.

Wendy Willems werd op 4 april 1983 na een chirofeestje aan

de grens in Putte-Kapellen ontvoerd. Volgens getuigen werd ze aanbesproken door een man die haar een lift aanbood in een roestige, lichtkleurige auto.

Pas na 25 dagen, op 28 april, werd Wendy dood teruggevonden in het riviertje De Mark in Hoogstraten. Ze was met touwen vastgebonden. Tot de arrestatie van de 31-jarige taxichauffeur, was er nooit een verdachte voor de moord geweest. Het gerecht tastte jarenlang in het duister.

Tot F.D. vorige week in Aken trachtte toe te slaan. Hij sleurde een 9-jarig meisje mee in zijn auto. De vader van het kind zag het gebeuren, zette de achtervolging in en kon de man klemrijden en in bedwanghouden tot de politie arriveerde.

Filippino's aangeklaagd wegens kinderprostitutie

MEI 83
GVA

Acht Filippino's zijn in staat van beschuldiging gesteld wegens kinderprostitutie. Zij worden ervan verdacht dat zij Filipijnse meisjes van vier tot twaalf jaar ronselden, die zij rond de Amerikaanse marinebasis Subic Bay bij Manila aan buitenlanders aanboden als sex-partners. Dit heeft de openbare aanklager in Manila gezegd.

Voor de "diensten" van de meisjes moesten de klanten tussen de 500 en 1000 frank betalen.

Een van de verdachten zit in hechtenis, de andere zeven zijn nog op vrije voeten. Zij worden allen beschuldigd van misbruik van kinderen, waarvoor zij maximaal twaalf jaar gevangenisstraf kunnen krijgen.

Een van de verdachten werd aangebracht door een onderzoeker van de Amerikaanse marine, die zich voordeed als klant. De verdachte leverde hem vijf meisjes tussen de vier en twaalf jaar. Een woordvoerder van de Amerikaanse marine zei dat de marine informatie kreeg over de kinderprostitutie en de zaak overdroeg aan de Filipijnse autoriteiten.

**Twee minderjarigen
verkracht in
Herenthout** *MEI 83
GVA*

Twee minderjarige meisjes van respectievelijk 8 en 14 jaar werden woensdagavond omstreeks 19.30 u. het slachtoffer van een brutale verkrachting. De misdaad gebeurde in de bossen, gelegen achter de Lijsterbessstraat en de Elzenstraat, vlak naast Sportcentrum Kapelleke.

De dader, van wie aan de hand van getuigenissen een robotfoto werd gemaakt, wordt als volgt omschreven: 16 à 20 jaar oud, 1,70 à 1,75 m. groot, bruin haar met vooraan een lichtere strook en overeenstaande tanden. Hij sprak een streekdialect en had een sportieve lichaamsbouw. Hij was gekleed in een marineblauwe sportbroek en een witte T-shirt, waarop ter hoogte van de borst een niet-geïdentificeerde tekst stond.

**65-jarige pedofiel
randt meisjes aan
te Antwerpen** *MEI 83
GVA*

De Antwerpse onderzoeksrechter Snelders heeft gisteren de 65-jarige Henri B. uit Borgerhout onder aanhoudingsmandaat geplaatst nadat de man quasi op heterdaad was betrapt bij de aanranding van twee meisjes van vier en acht jaar.

De man had de meisjes in de Matigheidsstraat naar een verlaten renovatie-pand gelokt nadat hij hen op pralines had getraceerd. Op de eerste verdieping randde hij hen aan, zonder daarbij evenwel geweld te gebruiken. Het kwam niet tot verkrachting. Buren die de man met de kinderen hadden zien binnengaan, hadden direct de politie gealarmeerd.

**Een jaar wegens
aanslagen
op de goede zeden** *MEI 83
GVA*

De correctionele rechtbank van Verviers heeft de 34-jarige Serge P. tot een jaar gevangenisstraf, voor de helft met uitstel, veroordeeld. Hij werd schuldig bevonden aan aanslagen op de goede zeden met een negenjarige en met drie andere jongeren.

De feiten gebeurden in de loop van één jaar en veelal in het gemeentepark van Andrimont-Dison. De psychiater zei dat Serge P. laag intelligent is en psychologisch nagenoeg even oud als zijn negenjarig slachtoffer. De rechtbank beval dat de veroordeelde medisch-psychologisch zou gevolgd worden.

**Zevenjarig meisje
verkracht
in Varsenare** *MEI 83
GVA*

De gerechtelijke diensten van Brugge hebben zondagavond de 38-jarige Wilfried C. uit Sint-Andries-Brugge opgepakt. Hij wordt verdacht van verkrachting van een zevenjarig meisje. Het kind was zondagnamiddag met haar ouders gaan kijken naar een hengelwedstrijd op de vijver van het domein van de Witte Paters in Varsenare-Jabbeke. Het meisje werd meegelokt en verkracht.

Als gevolg van een vrij goede persoonsbeschrijving kon C. vrij snel gevat worden. Hij werd onder aanhoudingsmandaat geplaatst. Als blijkt dat de man zich werkelijk aan de feiten schuldig maakte, wacht hem een proces voor het Westvlaamse Assisenhof.

SAN FRANCISCO EXAMINER

Suspect's fantasy sex life revealed

**Alleged killer had
\$250 phone bills
from 976 numbers**

By Paul Avery and John Todd
OF THE EXAMINER STAFF

NOVATO — Church deacon Scot Williams fantasized bizarre sexual acts and called 976 dial-a-porn numbers dozens of times in the months before he allegedly raped and strangled 13-year-old Jennifer Moore, according to a friend and court documents.

Williams, 28, made the calls to telephone sex services from both his home and the Novato gas station-food mart he managed, the documents made public Tuesday report.

When his wife, Heather, late last year confronted Williams with one phone bill listing more than \$250 worth of 976 prefix charges, he told her they were calls he had made to "horoscope services," a Novato police detective said in an affidavit.

But when Heather Williams' brother dialed one of the 976 numbers after she told him about a subsequent \$250 phone bill, "(he) reached a telephone sex service involving 'boys talking to boys' about sexual matters," the affidavit states.

Heather Williams has left the state since her husband's arrest and reportedly is in seclusion at the home of relatives in the Midwest. Her brother Tuesday night declined to comment on anything he had discussed with investigators.

But a friend of the couple, who asked not to be identified, said Heather Williams had become very

upset regarding her husband's calls to the 976 numbers.

"The sad fact is that he (Scot Williams) had a sexual frustration, despite his marriage and his Christian lifestyle and his music," said the long-time friend, who said he had known of the constant dial-a-porn calls.

The affidavit filed Tuesday in Municipal Court, detailing how Williams came to be suspected and eventually charged in the case, was written to persuade a judge to allow police investigators to search Williams' home, office and three vehicles.

He tried to divert suspicion

It also details how Williams at first attempted to divert suspicion from himself by suggesting that a fellow member of Bethel Baptist Church was "cold enough" to have murdered Jennifer Moore.

But when an FBI agent the next day told Williams he had flunked a lie detector test, the affidavit states, he broke down and confessed that he had lured Moore into the church, where he sexually assaulted and then killed her.

Moore, an 8th-grade student at Sinaloa Middle School, vanished the evening of April 13 when she went out from her home to get some ice cream at a nearby shopping center.

Her nude and bound body, encased in a plastic garbage bag, was discovered four nights later dumped in a gully north of Novato.

A children's Sunday school book found in the bag was traced that same night to Bethel Baptist Church, where Williams served as a deacon, taught Sunday school and regularly sang and played guitar at worship services. A search turned

FILE PHOTO

Jennifer Moore was found dead four days after her abduction.

up bloodstains on a rug in the church library and a bloodied baseball bat hidden in a cabinet.

Investigators questioned numerous people, including Williams, who had been at the church around the time Moore disappeared.

Williams readily admitted being there, explaining he had been supervising a teen-age boy doing community service work at the church.

Suspect, victim knew each other

According to a classmate of the victim, Williams and the victim became acquainted when the two joined a Bethel ski trip to Donner Ski Ranch in 1988. Williams was one of the adult leaders, the classmate said.

According to Detective David Jeffries' affidavit, Williams at first flatly denied any knowledge of the murder. Asked whether he knew anyone connected with the church

who might have killed Moore, "Williams buried his head in his hands, took off his glasses" and then named another church member he thought "could be cold enough to do it."

By last Wednesday morning, the investigation had become focused on Williams, and he was asked to take a lie detector test that afternoon. When the examination was completed, FBI agent Ronald Hilley told Williams the polygraph machine showed him to be lying.

"Williams then admitted that he had killed Jennifer Anne Moore," Jeffries said.

Fantasized bondage scenes

During questioning about the crime, the affidavit states, Williams acknowledged he fantasized sexual acts that included "tying people up."

According to the affidavit, Williams said had he invited Jennifer into the church kitchen, where they talked. He tried to kiss the girl, he said, and when she resisted, he forced her into the church library, where he bound her with rope and then sexually assaulted her in various ways.

To prevent Jennifer from ever telling what had happened, Williams told detectives, he struck her with the baseball bat and then strangled her. Afterward, he placed her body in a church garbage can and carted it in his pickup truck to the spot where he disposed of the remains.

Williams is scheduled to appear in court Friday to enter a plea. Since his arrest, he has been undergoing psychiatric evaluation at Highland Hospital in Oakland.

Eric Brazil of The Examiner staff contributed to this report.

Public outrage vs. private rights

SEATTLE POST-INTELLIGENCER

By Joe Mooney
P-I Reporter 5/26/89

The public wants action. Criminal justice officials and politicians say the case of the 7-year-old Tacoma boy who was sexually attacked, mutilated and left for dead allegedly by a man with a long history of violent behavior has provoked enormous public outrage.

Roxanne Lieb, executive officer of the state Sentencing Guidelines Commission, said she has had calls "from people who indicated they never made a phone call on a matter of public policy in their lives."

They were upset that Earl K. Shriner, with a long record of assaults on children, was allowed to be at large. Shriner has been charged with first-degree rape, assault and attempted murder in the attack on the 7-year-old. Hundreds of callers, many urged

on by a Seattle radio station, have contacted Gov. Booth Gardner's office about the case.

The callers and the letter writers all want action, and public officials all want to deliver. But many wonder what can be done, and some fear that whatever is done in the rush for a quick solution will eventually be regretted.

Sen. Janice Niemi, D-Seattle, said: "I'm really worried about this rush to justice. As long as everyone is so concerned about it, I think we should be very thoughtful. We don't do things well when we do them in a hurry, and I hope we can do it in a studied and reasoned way."

A good deal of anger, for example, has been directed at the Sentencing Guidelines Commission. But Lieb pointed out that Shriner was not sentenced under the new guidelines. When the guidelines went into effect in

I'm really worried about this rush to justice. I hope we can do it in a studied and reasoned way.

— State Sen. Janice Niemi

1984, Shriner was already serving two five-year terms under the old parole-board system.

Shriner completed that sentence in 1987, and since that time, he has been sentenced for two new offenses under Tacoma's misdemeanor system.

Sen. Kent Pullen, R-Kent, chairman of the Law and Justice Committee, thinks there are some things that

can be done to protect the public from violent sex offenders.

He plans to hold hearings on the matter in Olympia on June 2.

In the meantime, he has prepared draft legislation that would make a slaying as a result of mayhem or as a result of the severing of a bodily part aggravated first-degree murder, the penalty for which is death, or life in prison without the possibility of parole.

Pullen's draft legislation would also provide for longer sentences for repeat, violent offenders.

The bill would further require that a sexual offender who got a life sentence, which is the current maximum permitted, would have to submit to periodic evaluation by mental-health professionals for life.

Pullen said he has researched the constitutionality of these measures and

See **OUTRAGE**, Page B7

From Page B1

is confident they meet the test.

Not all the remedies being proposed would meet that test, however. Niemi, a member of the Law and Justice Committee, reported that she has heard "mainstream people" suggest castration as a means of dealing with violent sex offenders.

And Gardner is reportedly considering a form of "civil commitment" that would let the state "confine people with a profile of violence and criminal activity."

But Bob Boruchowitz, a spokesman for the American Civil Liberties Union in Seattle, said, "Not in America."

Asked if the ACLU could suggest ways of assuring public safety without compromising civil liberties, Boruchowitz said: "There is no simple answer to a problem like this. I think it's wrong to look for one and it's wrong to expect politicians to come up with one."

"We have to simply accept the fact that there are going to be

tragedies that we can't protect against. We have to realize that that's life in an urban environment."

Boruchowitz continued: "The criminal justice system cannot be expected to solve society's problems. You can't pass a law that's going to improve society. It's not the function of law to solve the problems of inadequate parenting, inadequate schools and the like."

"And even if government passes certain laws, there will still be murders, there will still be rapes, there will still be other types of crime. All you would have done with the law is take away other people's rights."

Boruchowitz said one of the great dangers is that we will forget our day-in-day-out constitutional protections "because of attention . . . to the heart-rending aspects" of last weekend's attack.

David Fallen, research director for the Sentencing Guidelines Commission, agreed.

"The problem," he said, "is predicting dangerousness. There has been research done on that,

and basically, it's unpredictable. The rate of false positives is so high that in order to keep someone like (Shriner) locked up, you would have had to keep dozens of other people locked up, too."

On the matter of sentencing guidelines, Fallen explained that essentially they were meant to take discretion out of the hands of judges and parole boards. They were devised to ensure uniformity of sentences, regardless of a defendant's race or social class, and regardless of the judge.

Under the system it replaced, he said, a person who broke into a home and committed a rape theoretically could plea bargain down to a burglary charge. But upon conviction, the judge had the discretion of handing out a sentence consistent with the rape.

Under the current system, the charges and the plea-bargaining process are pivotal, as they were in Shriner's two most recent convictions. If a suspect is convicted only of burglary, he must be sentenced only as a burglar, even if the court knows he also raped.

Mother charged in sex abuse

Allegedly let men molest her son, 6

ASSOCIATED PRESS

OAKLAND — A mother has been arraigned for allegedly letting two men sexually abuse her 6-year-old son for \$20 apiece, which police believe she used to buy cocaine.

Joanne Brooks, 26, a convicted prostitute who told police she'd been using cocaine for five years, was charged Monday in Oakland Municipal Court with two counts of procuring a child for lewd and lascivious acts. She did not appear in court and was scheduled to enter a plea May 15.

Brooks was alleged to have allowed the men to commit oral copulation on the boy at his grandmother's house March 8 while the grandmother was out.

Police said the boy, the oldest of Brooks' three children, had described the sex acts and told them he still loved his mother, "but she did wrong, and I won't forgive her."

Brooks said her son was lying and that she would never do anything to harm him. She admitted talking on the phone with a "customer" but said the call was "just phone sex."

Oakland police officer Steve Mauser said the alleged assault had occurred when Brooks' 54-year-old mother, who has legal custody of the children, left the house for a few hours to allow Brooks to visit her children.

When the grandmother returned a few hours later, Mauser said, she began to play her voice-activated telephone answering machine and heard a conversation between her daughter and a man.

The man said on the tape that he was disappointed by what had happened earlier, Mauser said, and the man asked Brooks whether she could find him other children that he "could play with."

Brooks said she could get other children, including a 3-year-old deaf girl that the man "could do anything" he wanted to, according to police. When the man said he wanted children about 10 years old, Brooks reportedly responded, "No way, 10-year-olds can talk, and I'm not going to prison behind this."

Brooks expressed some remorse in the phone call, Mauser said, saying she felt ashamed about what had happened, but added, "I was only doing it for the money, and from now on I'm not doing it for \$20."

SF. EXAMINER 5/27/89

Kid porno: School bus driver held

By Jack Hopkins
P-I Reporter 5/26/89

A Bothell school bus driver, who is being investigated by federal authorities for possible ties to an international kiddie porn ring, was charged yesterday with three counts of dealing in child pornography and jailed.

The King County prosecuting attorney's office filed the felony counts against Roger David Smith, 54, of Bothell.

Police raided Smith's home last Friday and seized about 90 boxes of child pornography, Senior Deputy Prosecutor Rebecca Roe said in an affidavit filed with the charges.

Smith had movies, magazines and photos of children — many of them under the age of 10 — engaged in many different kinds of sex acts, Roe told the court.

Police seized correspondence that indicates Smith was trading sexually explicit child pornography with colleagues around the world, she said.

Roe said Smith became the target of an FBI investigation originating in Los Angeles when agents learned that sexually explicit material had been sent to Smith's home where he lives alone, from a company in Lisbon, Portugal. The foreign company was under investigation for child pornography, she said.

Correspondence between Smith and the owner of a warehouse in Texas also was obtained when authorities seized two tons of child pornography from the warehouse in raids several years ago, she said.

Smith had indicated in the Texas correspondence that he had been buying kiddie porn for five years and had an extensive collection. That information was used to obtain the search warrant used in the raid last week, Roe told the court.

Smith, a school bus driver in the Northshore School District, had school annuals in his residence with coding marked on some pictures, the deputy prosecutor said in the affidavit.

There are investigations into whether Smith sexually assaulted or produced child pornography with children here, Roe said. Federal charges also are expected, she told the court.

Smith is being held in King County Jail in lieu of \$350,000 bail.

My Son Was Kidnapped for Seven Years

A mother's story of her family's ordeal and the problems since the boy came home

By Kay Stayner as told to Jane Marion

On Dec. 4, 1972, as 7-year-old Steven Stayner walked home from school in Merced, Cal., he was abducted by two men claiming to be collecting money for a church. He was not to return to his family for seven years, living on the run with one of his kidnapers, Kenneth Parnell, who sexually abused him and convinced him that his family couldn't afford to care for him anymore. Steven was renamed "Dennis Parnell" and called Kenneth "Dad." In 1980, Parnell kidnapped 5-year-old Timmy White—whereupon Steven, with Timmy in tow, went to the police. Soon, both boys were reunited with their families. Parnell was convicted of kidnaping and conspiracy and spent five years in prison, less time than he had held Steven captive. Today, he is free. Steven's story is the subject of a TV-movie titled "I Know My First Name Is Steven," scheduled to air on NBC on Monday, May 22, and Tuesday, May 23, beginning both nights at 9 P.M. (ET). Luke Edwards

Above: Steven Stayner, 14, is reunited with parents Kay and Delbert in 1980

portrays the younger Steven, Corin "Corky" Nemeck plays Steven as a teenager; Cindy Pickett plays his mother, Kay, and John Ashton is his father, Delbert. Here is the Stayners' story as told by Kay to TV Guide's Jane Marion.

Living in a small rural community, we had no idea that such a thing actually could happen in a place like this. When it did, it took us weeks to realize that Steven wasn't coming home. I can remember sitting there one day thinking, "I don't think I can stand it. If he's missing for a week, I'm going to go crazy." At that point it had only been three days, and I could hardly take it. Then the week ended and he was still gone. And then when a month went by and he was still gone, I realized that this was something we were going to have to live with. After a month, I thought, "This can't go on any longer," and then after a year. . . . It was like the earth opened up, Steve fell into a

chasm, and the earth closed up with nothing different except Steve wasn't there.

We woke up with hope every morning because it was one more day that a body hadn't been found, and until they could produce a body, we refused to believe that he was dead. When the Jonestown [mass suicides] happened, we thought that maybe he had been taken by a cult.

Then someone confessed to killing Steve because he wanted to relieve our minds. I had said over and over again in the press, "If I only knew he was dead. . . . I want to know what the facts are." So a man who was a good bit deranged decided to put an end to our misery and confess to killing Steve and burying him out in the hills to the east of Merced.

While Steven was still missing, it changed our lives to the point where my husband, Del, and I could only project into the future by saying, "When Steve comes home and when we're a whole family again, we'll do this. . . ." The event pushed us apart.

We didn't do anything because we were always waiting for Steve to come home. We lived in a house that we had intended to live in only temporarily—we had intended to go to our ranch 20 miles out of town—but around 1974 we sold the ranch because Steve wasn't home yet. So we stayed where we were and continued our existence in a house none of us liked. It hurt my four other children because they felt that they didn't belong to a whole family.

My strength came from not showing any emotion because if I ever let down that wall I'd go to pieces. I always felt that if I ever let go, I'd never be able to pick myself up again.

On March 2, 1980, a local police officer knocked on the door and said he wanted to talk to us about our son. We assumed it was our oldest son, Cary, because he was up in Yosemite on a camping trip, and we were very worried about him—we

figured maybe he'd slipped off a cliff. It never even occurred to us that it could be about Steve. When the officer said, "No, this isn't about Cary—it's about Steve," it floored us. I thought, "Now it's time to brace ourselves for the worst."

The day he came home was a wild day not to be topped. Steven came back to us scared spitless. He was terrified. After all, he was returning to a family he had been told for seven years didn't want him. After he arrived that evening, he got his Christmas presents that had been sitting there from seven-plus years before. There was a G.I. Joe doll and other things that he had long since outgrown.

When he came back to us he was quiet; he had been out in the world and was used to doing things his own way. It took us months to get to know him. He had a tough time becoming part of a family again because for seven years he was an only child. He didn't appreciate having to be home by a certain time and having to tell us where he was going. He smoked cigarettes and drank pretty heavily. He smoked pot. He stayed up all night watching TV or running all over town. We didn't send him to therapy because he didn't want it. We fell into showering him with all kinds of attention and letting him have his own way. For a long time he would challenge us just to see how far we would let him go.

Now, Steven is 24 and has been married for four years. He has two children, a 2-year-old and a 3-year old. He's a fantastic father, very loving. He delivers pizza and would like to become a policeman.

I was not all for this story becoming a movie. I did not like the unpublished manuscript that sparked the project. It was sensationalistic and twisted things around. Steve wanted to do the movie. Maybe he instinctively knew they were going to do a good job, or maybe it was the money. He knew that we were against it.

How do I make sense of what has happened? I believe that we're only given a burden to bear no greater than what we can carry.

TV GUIDE MAY 20, 1989

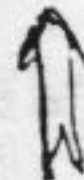
Based on the true story of a child's courage and survival.

He was abducted by a stranger and held captive for seven years.

I know my first name is **steven**

WORLD PREMIERE EVENT

Starring
Cindy Pickett
John Ashton
Ray Walston

WATERRATJES

• KATWIJK - In de filmzaal van het Katwijkse Museum zullen van 16 mei tot en met 24 juni afdrucken te zien zijn van een vijftigtal foto's die tussen 1876 en 1894 gemaakt werden door de Britse fotograaf Frank Meadow Sutcliffe. Vanaf 1876 werkte Sutcliffe vooral in het vissersstadje Whitby aan de kust van Yorkshire. Dit plaatsje is voor vele Katwijkse vissers een bekend punt, zij deden regelmatig de haven van Whitby aan. Uit de foto's spreekt een grote sympathie voor de afgebeelden, meestal eenvoudige mensen. Over de geheel wereld zijn de foto's van Sutcliffe bekroond. Hierbij de foto 'Waterratjes', die in 1886 in Londen werd bekroond. (foto pr)

N° 13-5-89

DR. EM.

KITS PAGINA VOOR JONGEREN KILLS

'Als je niet in het heteroseksuele hokje past'

verwachtingen zoals de maatschappij je die oplegt, voor jou niet meer gelden.
Over het zoeken naar oorzaken, het ervoor uitkomen, zowel voor jezelf als voor anderen en over re-acties van je ouders gaat deze brochure. Daarnaast geeft de schrijfster je een aantal adressen van homo- en lesbische organisaties. Ook wordt in de brochure enkele titels van boeken over homo-seksualiteit vermeld.
De brochure is uitgegeven door de Protestantse Stichting voor voorlichting en vorming omtrent relaties en seksualiteit en is te bestellen door 2,50 gulden te storten op giro 65 97 12 ten name van PS-VG, Den Haag onder vermelding van 'nummer 2'.

De opvattingen over seks vormen in zekere zin ook de basis voor allerlei verwachtingen over hoe het zal lopen in je leven. Op een gegeven moment kan blijken dat je niet in het heteroseksuele hokje past, of er niet in wilt passen. Als meisje merk je bijvoorbeeld dat je steeds verliefd wordt op een ander meisje en dat je vrij- en met een jongen helemaal niet leuk vindt. Je wilt een seksuele relatie met iemand van je eigen geslacht: je bent lesbisch of homo. Door jezelf te accepteren en te zeggen 'ik ben lesbisch/homo' maak je duidelijk dat de hetero-

Als je toevallig als meisje voor een jongen valt of als jongen voor een meisje valt, kan het soms lang duren eer je dat aan de mensen om je heen durft te vertellen. Je kunt je dan ook nog afvragen of je het wel móet vertellen. Wat maakt het tenslotte uit of je op een jongen of op een meisje verliefd wordt? Tja, was het allemaal maar zo simpel.
De schrijfster van de brochure, Anastasia Marneth, vertelt in de inleiding iets over de opvattingen die in de maatschappij bestaan ten aanzien van seksualiteit. Ideen en daarover kom je overal tegen: in films, boeken en reclamepotjes. Meestal gaan die over een jongen en een meisje, of over een man en vrouw. Heteroseksuali-

LEIDEN - Een meisje wordt verliefd op een jongen, een jongen gek op een meisje. Vlinders in je buik en verwarring, ontzettend leuk is het. En ongemakkelijk. Je weet je geen raad. Je vraagt je af of je wel normaal bent; angstvallig probeer je je gevoelens te onderdrukken.
Waarom gaan de meeste mensen er voetstoots van uit dat iedereen heteroseksueel is? Dat een meisje verliefd wordt op een jongen en andersom? Wat moet je doen wanneer jij ontdekt dat dit bij jou niet zo is? Dat je lesbisch of homo bent. Mocht je met dergelijke vragen rondlopen, dan kan de brochure 'Jongeren en homo-seksualiteit' misschien uitkomst bieden.

Artikel in GAY-krant wekt woede politie

GRONINGEN - Het anti-homosexuele geweld in de stad Groningen neemt toe. De Groninger gemeentepolitie reageert daar niet op en weigert zelfs aangiften op te nemen.

Deze ernstige kritiek wordt in het laatste nummer van de GAY-krant uitgestort over de Groninger politie. Een korps dat enkele jaren geleden nog landelijk de publiciteit haalde met een homo-project. Doel van dit project was de toenemende mishandeling en chantage van homoseksuelen aan banden te leggen. De cijfers van het homo-project zijn volgens het artikel in de GAY-krant nooit geëvalueerd en "momenteel onbereikbaar weggestopt in het archiefsysteem".

Politiewoordvoerder Arjan van der Leur reageert furieus op de aantijgingen in de GAY-krant. "Het artikel staat bol van onjuistheden en insinuaties. Het COC (belangenvereniging voor homoseksuelen) bewijst zichzelf met dit artikel geen goede dienst," zegt Van der Leur.

De GAY-krant laat een aantal slachtoffers van homo-terreur aan het woord die bij het doen van aangifte volgens eigen zeggen slecht zijn behandeld door de politie. De GAY-krant spreekt van een "onvriendelijke rol" van de politie.

Een woordvoerder van het COC in Groningen liet gisteren weten dat er volgens deze belangenvereniging inderdaad sprake is van toenemend geweld in de stad Groningen tegen homoseksuelen. "Ik heb wel gehoord over regelmatige incidenten. Of de politie slecht reageert bij het doen van aangifte is mij niet bekend. Ik heb mij laatst samen met een vriend na een geval van potenrammerij bij de politie gemeld en we zijn prima behandeld. Ik heb de indruk dat de GAY-krant met het artikel bezig is om te stoken," aldus de COC-woordvoerder.

Deze belangenvereniging wil op korte termijn met de politie over het artikel in de GAY-krant praten.

Een boze politiewoordvoerder Arjen van der Leur heeft weinig goede woorden over voor het in zijn ogen tendentieuze artikel. Van der Leur: "Door dit soort verhalen verhoog je de drempel voor homoseksuelen om in gevallen van potenrammerij aangifte te doen. Zowel wij als politie en Justitie in Groningen nemen dit soort zaken zeer serieus. Daaraan wordt hoge prioriteit gegeven. Het COC heeft zichzelf door dit verhaal geen goede dienst bewezen."

AC 315/89

Deens parlement wettigt huwelijk homoseksuelen

KOPENHAGEN (Reuter, DPA) - Het Deense parlement heeft vrijdag met 71 tegen 47 stemmen homoseksuele huwelijken wettelijk mogelijk gemaakt. De homoseksuele gemeenschap in Denemarken heeft hiervoor veertig jaar lang geijverd.

Homoseksuelen hebben nu in Denemarken min of meer dezelfde rechten als heteroseksuelen. Er bestaan echter nog wel verschillen. Homoseksuelen mogen geen kinderen adopteren en lesbische vrouwen mogen niet kunstmatig worden bevrucht.

Ook een kerkelijke inzegening mag officieel niet, maar in de praktijk komt het al lange tijd voor dat homofiele paren trouwen voor de Lutherse kerk.

Voorstanders van de wet hebben aangevoerd dat die stabiele relaties aanmoedigt en zodoende de verspreiding helpt tegengaan van Aids, de gevreesde virusziekte die vooral door wisselende seksuele contacten wordt overgebracht.

VVD-kamerlid: 'Hoeren mogen in parlement'

(Van onze verslaggever)

DEN HAAG - Als het aan de Roermondse VVD-parlementariër Jos van Rey ligt mogen 'hoeren toegang krijgen tot de Tweede Kamer' en gaat de maximumsnelheid van 120 kilometer per uur snel omhoog. De VVD in Limburg is 'geschokt' en 'verbijssterd' door de uitspraken van Van Rey (44) in Driemaster, het tijdschrift van de liberale jongerenvereniging JOVD.

Voorzitter Breukers van de VVD-Limburg reageerde gisteren ontzet: "Zo ken ik hem niet."

In het interview zegt Van Rey de maximumsnelheid van 120 kilometer per uur veel te laag te vinden. "We zijn als alle andere mensen; je rijdt te hard en doet andere dingen die niet deugen. Kamerleden mogen van mij ook naar de hoeren. Mij een zorg, breng ze maar het kamergebouw binnen. Zou in het kader van de aids-voorlichting niet gek zijn. Ik kom er eerlijk voor uit: ik rijd geregeld 160 kilometer per uur. Ik zeg dus gewoon: jongens, maak er 140 van. Daar wil ik me eventueel wel aan houden."

Breukers kondigde gisteren een onderzoek aan. Of de VVD-Limburg Van Rey nog op de vingers zal tikken, wilde hij niet zeggen.

Van Rey ontkende gisteren niet dat hij de uitspraken heeft gedaan. Maar volgens hem zijn ze 'vertekend' weergegeven.

VRIJDAG 5 MEI 1989

A-2.

'Kunstverniers zielig'

Van onze politieke redactie
DEN HAAG - De wet staat niet toe dat mensen die kunstvoorwerpen beschadigen of vernielen in voorlopige hechtenis worden genomen.

Minister Korthals Altes (Justitie) antwoordt dat op vragen van het Tweede-Kamerlid Korthals (VVD), naar aanle-

ding van de beschadiging van schilderijen in het Dordrechts Museum.

Zelfs al zou de wet daarin voorzien, dan zou de minister er niettemin weinig voor voelen om deze straf op te leggen, omdat het bij dit soort vergrijpen veelal gaat om mensen met psychische problemen, zo meent hij.

★ Korthals

Trouw WOENSDAG 3 MEI 1989

Katholieke homo-pastores vragen kerk om een zegen

Van een onzer verslaggevers
UTRECHT - In navolging van de remonstrantse broederschap moet in de r.-k. kerk aan hen die dat uitdrukkelijk willen de mogelijkheid geboden worden hun homoseksuele of lesbische levensverbintenissen te zegenen.

Het argument is dat de r.-k. kerk „over een rijke traditie beschikt wat betreft de zegening van mensen in uiteenlopende situaties, ja zelfs van dieren en dingen“. Dat schrijft het Werkverband van katholieke homo-pastores (WKHP) in een pastorale brief over geloof en homoseksualiteit 'Tot zegen geroepen' die vandaag in de bus ploft bij de besturen van alle r.-k. parochies in Nederland, de pastores en bij de bisschoppen van de rooms-katholieke en oud-katholieke kerk. Het WKHP, dat 106 pastores verenigt, wil met de pastorale brief het

gesprek over homoseksualiteit onder leken in de parochies op gang brengen. Daarom zal de brief zaterdag op de manifestatie van de Achmeibeweging in Den Bosch officieel aan het 'volk Gods' worden aangeboden. Directe aanleiding voor de brief is een brief die het WKHP vorig jaar ontving van de voorzitter van de Nederlandse bisschoppenconferentie, kardinaal Simonis. In 1987 had het werkverband via een eigen geloofsdoek en een kaart aandacht gevraagd voor de positie van homoseksuele priesters en pastorale werkers in de r.-k. kerk. Die actie had „bij bisschoppen en tal van gelovigen verwondering en afwijzing opgeroepen“, aldus de kardinaal. Verder noemde hij het „onaanvaardbaar dat pastores door hun uitingen, door hun levenswijze en in hun optreden er blijk van geven dat zij de leer van de kerk op een belangrijk punt veronachtzamen.“

In reactie op de brief ging de WKHP om de tafel zitten met de bisschoppen Möller en Nienhaus, die echter het gesprek afbraken toen de werkgemeenschap de bisschoppenconferentie voorstelde een „open gesprek“ in de parochies op te zetten over homoseksualiteit. Bovendien werden een aantal leden van het WKHP gepasseerd bij benoemingen, aldus WKHP-stuurgroep lid Jan van Hooydonk gisteren op een persconferentie. In de brief schrijft het WKHP verder „principeel van mening te zijn dat celibaat- en kuisheid aan homo- en heteroseksuelen dezelfde eisen stellen. En wanneer er thans binnen de kerk onduidelijkheid en discussie bestaat, wat daarvan precies de inhoud is, dan geldt die onduidelijkheid gelijkelijk voor hetero's en homo's.“ De term 'pastorale brief' is tot nu toe slechts gebruikt voor een bisschoppelijke brief. Het werkver-

band heeft doelbewust de naam geclaimd, omdat het vond dat eigenlijk de bisschoppen met een brief over geloof en homoseksualiteit hadden moeten komen, meldde Van Hooydonk. „Omdat we denken dat het begrip nodig eens verbreed moet worden, het is nodig om het gesprek op gang te brengen in de kerk, en in het nieuwe testament staan ook pastorale brieven van mensen die geen bisschop zijn. Het past in een kerk die zich beschouwt als het 'volk Gods' en onderling wil communiceren als 'volk Gods'.“ Hij is niet bang voor een 'bisschoppelijke ban' over de brief. „Hoe zou je mensen kunnen verbieden over iets te praten? Daar is toch niets op tegen?“

De pastorale brief over geloof en homoseksualiteit 'Tot zegen geroepen' is verkrijgbaar in de boekhandel of bij uitgeverij De Horstink, postbus 395, 3800 AJ Amersfoort, tel. 033 - 617958. Hij kost f 5,-.

door de woorden van Jezus bij de instelling van het avondmaal „dit is Mijn lichaam“ ernstig naar betekenis en inhoud te verminken, kan ik niet nalaten een protest te laten horen.

Ik vraag mij af hoe het mogelijk is dat een Gereformeerd theoloog een dergelijke exegese durft te geven. Want deze woorden van onze Heer raken het hart van het evangelie.

Maar, als ik het goed heb begrepen, worden ze hier op een grove wijze misbruikt om seksualiteit, in welke vorm dan ook, te propagieren.

Ik vraag mij af welke de inhoud is van de pastorale begeleiding van onze studerende kinderen, wanneer een studentenpastor het zich permitteert zulke onsmakelijke knoeierijen met bijbelwoorden ten beste te geven.

Daarlerveen M. Meijering

Banaal (3)

Ik moet een zeer heftig protest laten horen over hetgeen ds. Syb de Lange heeft geschreven en wat Trouw aan ons doorgaf. Ik vind het aller-schandelijkt. Op een dergelijke manier omgaan met het heilige.

Bunschoten L. Bos

'Verplicht celibaat schaadt'

'Zowat de helft' van alle seminaristen zou homoseksueel zijn

DEN HAAG (ANP) - Het verplichte celibaat voor rooms-katholieke priesters is een doodlopende weg. Het bedreigt het levensgeluk van priesters en blokkeert godsdienstige en kerkelijke vernieuwingen.

Dit is de stellige overtuiging van de schrijvers van de bundel 'Priesters en relaties', die echter geen van allen verwachten, dat de rooms-katholieke kerk het celibaat zal afschaffen.

Prof. dr. A. Layendecker, directeur van het Multidisciplinair centrum voor kerk en samenleving (MCKS), zoekt de oorzaak hiervoor in het 'luie monopolie' dat de kerk uitoefent over de loopbaanontwikkeling

van priesters. Ze zou de kwaliteit ervan moeten verbeteren, maar verliest liever personeel en klanten. Mannen die zich geroepen voelen tot het priesterambt, hebben de celibaatsverplichting altijd op de koop toe genomen, schrijft de redactie van de bundel. Ze bespeurden in hun diepste wezen geen roeping tot een leven zonder partner. Het gevolg is dat geestelijken - van hoog tot laag - er in het geheim een relatie op nahielden. 'Officieel heten priesters celibatair te leven, de praktijk echter leert vaak anders. Maar daarover praat men niet'. De auteurs van de bundel willen er wel over praten. Zo heeft Jan van Hooydonk, lid van het Werkverband

van katholieke homo-pastores van een ingewijde gehoord dat 'zowat de helft' van alle seminaristen homoseksueel is. Hun aantal zal alleen maar toenemen door de massale uittocht van heteroseksuele collega's richting het huwelijk.

Tineke Ferwerda heeft sinds de publicatie van haar onderzoek over priester-vriendinnen, gebaseerd op gegevens van 23 vrouwen, van meer dan 50 vrouwen vernomen dat zij een geheime relatie met een priester hebben (gehad). Ze betreurt dat hierover geen 'harde cijfers' bestaan, maar begrijpt dat de meeste priesters uit angst voor tegenmaatregelen hun mond houden.

Banaal (1)

Met diepe verontwaardiging lezen wij in Trouw (27 mei) de recensie van het boek van ds. C. Donders e.a.

Nota bene afkomstig van 'onze kerkredactie', die daarmee blijk gegeven heeft niet te kunnen onderscheiden welke boeken een recensie waard zijn en welke verdienen te worden doodgezwegen. Het betoog van ds. De Lange is kortweg pornografie.

Aalten J. W. Koelman
 em. predikant

Banaal (2)

Met verontwaardiging las ik een korte aankondiging van de bundel '... en Hij is mens geworden'. Wanneer ds. De Lange meent dat veel te zeggen valt voor „het delen van seksuele genoegens met velen“, is dat zijn opvatting, maar wanneer hij deze mening verdedigt

Tr 1/6/89

Banaal (4)

Met stomme verbazing heb ik onder de titel 'Houd mijn hand vast en streel me' gelezen over de uitspraak van ds. S. de Lange, gereformeerd studentepredikant.

Een dergelijke uitleg van de instellingswoorden van Jezus Christus van het heilig avondmaal verwacht ik van een niet-gelovige, maar niet van een predikant.

Vele predikanten schijnen tegenwoordig de opvatting van hun taak te hebben dat zij het geloof moeten afbreken in plaats van versterken.

Ds. Ter Linden over het kerstverhaal: 'niet echt gebeurd maar wel waar', waar ik niets van begrijp. Prof. Van Gennep, die ik hogelijk waardeerde, zegt niet meer in de lichamelijke opstanding van Christus en ook niet meer in wonderen te geloven.

De gelovige krijgt wel gevoelige schokken. Zou de kerkverlating daarmee samen kunnen hangen? Amsterdam H. W. Meijer

'Houd mijn hand vast en streel me'

Van onze kerkredactie

AMSTERDAM - Ds. Syb de Lange, gereformeerd studentepredikant in Amsterdam, denkt dat er, 'theologisch gesproken, veel te zeggen valt voor promiscuïteit ofwel 'het delen van seksuele genoegens met velen'.

Hij verdedigt deze opvatting onder andere met een verwijzing naar het bijbelwoord 'Neemt, eet, dit is mijn lichaam' (waarmee Jezus volgens protestanten het avondmaal en volgens rooms-katholieken de eucharistie instelde).

„Betekent dit ook niet (vraagt ds. De Lange zich af): houd mijn hand vast; streel me; zoek troost tegen mijn schouder, kus me, laat me je liefde voelen; wil je mijn handen om je gezicht te omvatten, mijn armen om je tegen mij aan te drukken, mijn lijf om je te warmen, mijn sex om je genot en bevrediging te verschaffen, mijn

mond om je overal te kussen, te likken.“ De predikant ontvouwt zijn zienswijze in de zojuist verschenen bundel '... en Hij is mens geworden - Reflecties op theologie en homoseksualiteit'. Hij besluit zijn betoog met een persoonlijke variatie op het thema 'Neemt, eet, dit is mijn lijf...', die als volgt ten einde loopt:

„Hier ben ik, mijn hemd is open en ik draai mijn heupen, ik heb een nauwsluitende broek aan waarin alles te zien is, ik glimlach en spreek je aan, ik huil met je, ik strek mijn handen naar je uit, ik neem je in mijn armen, ik vertrouw je en laat zien dat ik van je houd... En samen lachten we.“

'... en Hij is mens geworden' bevat de - vertaalde en enigszins bewerkte - referaten die homo-theologen in 1988 hebben gehouden op een colloquium aan de Katholieke theologische

universiteit Amsterdam. Drie van de acht bijdragen zijn afkomstig van de Canadees Guy Ménard, hoogleraar aan het Institute for Religious Studies in Montreal. In een ervan poneert hij de stelling, dat „bepaalde fundamentele traditionele houdingen en posities van de christelijke kerk (...) tenminste indirect verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor de verspreiding van aids“. Hij bedoelt daarmee, dat de traditionele kerkelijke ethiek inzake homoseksualiteit duurzame relaties heeft ontmoedigd en daarentegen 'anoniem promiscue seksueel gedrag', ook onder de geestelijkheid, heeft gestimuleerd, althans oogluikend ('het vlees is zwak') heeft toegelaten.

Drs. C. Donders e.a.: '... en Hij is mens geworden'. Uitg. Luyten, Aalsmeer; 136 blz. - f 19,50.

Banaal (5)

Ds. De Lange wil het delen van seksuele genoegens met velen aanmoedigen met te verwijzen naar het bijbelwoord: 'Neemt, eet, dit is mijn lichaam'.

Hoe kan het bestaan om zo'n zienswijze zonder verder commentaar af te drukken in Trouw.

Zijn wij met elkaar gek geworden? Heeft de synode hier niets over te zeggen?

U moet bedenken dat er veel eenvoudige mensen zijn onder de Trouw lezers die hier doodziek van worden en die hebben ook rechten. Den Haag fam. H. Stavinga

LD WO 17-5-89

Sekslijnen

Vrouwenorganisaties in de provincie Groningen zamelen momenteel handtekeningen in tegen de 06-sekslijnen. De PTT werkt met de verhuur van deze lijnen de wancultuur van vrouwenvernederend en kinderprostitutie in de hand, aldus een begeleidende brief die ze aan de Tweede Kamer en minister Smit Kroes (verkeer en waterstaat) willen sturen. Ze eisen dat deze sekslijnen worden opgeheven.

Schrijver zelt ontbreekt bij Reve-clubje

De AKO-prijs heeft hij niet gekregen (*Bezorgde ouders* werd zelfs niet genomineerd, mopperen zijn fans), maar voor de echte lezers blijft hij de beste schrijver van Nederland. Om het een beetje goed te maken wordt zondagavond in Paradiso in Amsterdam de openbare oprichtingsvergadering gehouden van de *Vereniging Gerard Reve*. „We hopen dat dit initiatief hem tot troost is”, verklaart Theodor Holman, een van de initiatiefnemers van de vereniging, die zich ten doel stelt „het gedachtengoed van de grote volksschrijver te verspreiden”. Aan het bestuur zal het niet liggen, gezien de verzamelde talenten van voorzitter Hans van den Bergh, Martin Ros, Johan Polak en Joost Zwagerman. Dat het gezelschap een zware last op de schouders heeft genomen lijkt niet waarschijnlijk: meer dan het organiseren van een vrolijke Reve-avond in Paradiso lijkt de vereniging niet te ambiëren. „Ik hoop niet alleen op jolijt”, corrigeert Holman, „het moet een avond met veel diepgang, spitse en heftige discussies worden”. De bestuursleden zullen zondag ieder voor zich verklaren waarom Reve een groot schrijver is, HP-recensent Jaap Goedegebuure kraakt enige kritische noten over Reves wereldbeeld, en Theo van Gogh

REVE

„doet als filmer iets met *De avonden*”. Literair vertier is er in de vorm van een quiz, waarin Karel van het Reve enkele hoogleraren test op hun kennis van het werk van zijn broer. Een celliste en een zangkoor zorgen voor gepaste muziek. Holman: „We hadden graag een knapenkeur gehad, maar toen de ouders ontdekten dat het voor een Reve-avond was, gaven ze geen toestemming.” Dat Gerard Reve zondagavond zelf in Paradiso zal verschijnen, lijkt niet waarschijnlijk: „Ik denk dat ik daar beter niet aanwezig kan zijn”, sombert de schrijver. „Ik weet niet wat die vereniging voor iets is. Ik houd mij liever afzijdig.”

Namen maken het drama

VK 19

tegenwoordig, zonder naam en toenaam zouden de affaires veel van hun morbide aantrekkingskracht verliezen. De direct betrokkenen hebben van deze publiciteit meestal veel te lijden, hoewel sommigen van de nood een deugd maken. Zoals Alessandro Moncini, geachte burger van Triest, die een passie had voor de pornografie en in de val liep toen hij bij een relatie in de Verenigde Staten, die in werkelijkheid een FBI-agent was, telefonisch een tienjarig Mexicaans meisje bestelde om daar alles mee te doen, eventueel tot de dood erop zou volgen.

Heel Italië werd omstandig op de hoogte gebracht van Moncinis seksuele aberraties. Na een jaar te hebben doorgebracht in een Amerikaanse cel wegens import van pornografie, keerde Moncini terug naar zijn vaderland. „Kinderen, opgepast, Moncini komt er aan”, stond er op de muren van Triest. Moncini zocht de publiciteit. Eerst in mea culpa-interviews en daarna in een openbaar debat over het geweld tegen minderjarigen. Daarin ontpopte hij zich tot gedreven beschermer van het bedreigde kind.

In het geval van de tweejarige

Een gedegeneerde figuur. Een misdadiger. Een monster. Dagenlang kwam de Italiaanse pers woorden te kort om de wiskundeleraar L. S. uit het plaatsje Villaggio door de mangel te halen. Dit gebeurde uiteraard met naam en toenaam. Iedere kwalificatie schoot te kort voor iemand die zijn eigen dochttertje had verkracht, daarbij ook nog geholpen was door zijn eigen vrouw. Tot bleek dat de schuldige onschuldig was, en de kleine Miriam in het geheel niet was verkracht. Journalisten, artsen en rechters hadden een voorbarige conclusie getrokken. Consequenties uit die miskleun werden slechts door een enkeling genomen.

Wat bij ons politienieuws is, of meestal zeer terughoudend wordt behandeld, komt in Italië zonder moeite in het journaal of op de voorpagina, ook bij kwaliteitskranten. Zo zoemden de camera's laatst weer lustig in op het mishandelde koppetje van de dertien maanden oude baby Nicolino uit Napels. Hij lag in coma. Korte tijd daarna overleed hij. Zijn ouders zijn in staat van beschuldiging gesteld.

Gemartelde kindertjes, verkrachte meisjes, gediscrimineerde invaliden, scholieren die de hand aan zichzelf slaan, moeders die hun kind de prostitutie of het drugsircuit insturen: dag-in-daguit is er in de Italiaanse media aan huilen geen gebrek. De werkelijkheid is er larmoyant genoeg voor, en de opdringerige belangstelling van de pers doet de rest.

Niemand in Italië heeft problemen met deze openhartigheid. In-

Uitzending seks-clips gestopt

Stichting wil eerst duidelijkheid over juridische positie VR 9/5

AMSTERDAM (ANP) - De stichting Plato, die via de Amsterdamse kabel de afgelopen twee weken erotische clips uitzond van zich langzaam uitkleedende vrouwen, staakt die activiteit met ingang van vannacht. Een woordvoerder van Plato heeft dit gisteren desgevraagd meegedeeld.

Plato zond de video-clip zonder geluid op de kabel uit. Geïnteresseerden konden het bijbehorende geluid via de telefoon ontvangen door het draaien van een speciaal daarvoor bedoeld 06-nummer. De clip van telkens een kwartier werd van middernacht tot in de kleine uurtjes vertoond.

De uitzending leidde binnen en bui-

ten de hoofdstad tot beroering. De adviesraad van de beheerder van het open kanaal in Amsterdam, de stichting Amsterdamse Lokale televisie, was tegen de uitzending van de clip.

Ook het Tweede-Kamerlid Van der Vlies (SGP) kwam tegen de uitzending in het geweer en heeft de minister gevraagd een standpunt in deze kwestie in te nemen.

Het commissariaat voor de media liet een dag na de eerste uitzending weten, Salto een boete te willen opleggen omdat de uitzendingen in strijd met de Mediawet zouden zijn. Het commissariaat vond dat Salto de bepaling overschreed waarin

staat dat omroepinstellingen niet dienstbaar mogen zijn voor het maken van winsten voor derden.

Plato en Salto vinden de uitzending van wat zij noemen „een erotisch nachtprogramma” niet in strijd met de Mediawet.

„Maar de aanbieder heeft besloten de uitzending met ingang van 9 mei op te schorten tot duidelijkheid is ontstaan over het resultaat van de procedure”, aldus Salto-directeur R. Bakker.

Volgende week dinsdag zal Salto zich tijdens een hoorzitting van het commissariaat verantwoorden voor de uitzendingen.

Bloot AD 23

Grote volwassen mannen die hand in hand naast elkaar lopen, of met hun armen om elkaars middel geslagen, zullen in Nederland met open mond worden nagestaard, of in elkaar worden geslagen.

In Algerije lopen mannen heel vaak zo. Het heeft wel iets, vind ik, twee mannen gearmd, of drie hand in hand, of twee die elkaars rechterhand vasthouden terwijl de rechtsloper met zijn linkerhand de schouder van zijn vriend omvat.

Van islamitische vrouwen mogen in het openbaar alleen de ogen worden gezien. Bij de Toearegs gaan niet de vrouwen maar de mannen gesluierd. De chèche die zij om het hoofd wikkelen, laat alleen de ogen en de brug van hun neus vrij. Ik vroeg de Toearegs hoe zij elkaar ondanks hun wijde lange jurken en doeken kunnen herkennen. „Aan de ogen”, antwoordden ze mij. „En verder aan iemands gang en houding.”

Zoals wij onze billen bedekken, zo verbergen Toeareg-mannen hun gezicht. In de vrije natuur kan een Toeareg zijn gezicht ontbloten, maar ziet hij in de verte een andere Toeareg aankomen, dan doet hij zijn chèche voor.

Mij is het volgende verhaal verteld: in een oase was een Toeareg zich helemaal bloot aan

ARIANE AMSBERG

het wassen. Nu hoort het in de woestijn tot de goede manieren om duidelijk zichtbaar, liefst via een vlakke toegangsweg, een oase te naderen. Zo geeft men de eventuele aanwezigen de tijd om zichzelf te bedekken.

Maar nu dook plotseling vanachter een rots een Toeareg op. Geschrokken bedekte de naakte Toeareg meteen zijn gelaat. De rest kon bloot blijven.

Als je met gesluierde mannen praat, wordt je blik onontkoombaar naar hun ogen getrokken en dat heeft wel iets, moet ik bekennen. Niet afgeleid worden door flaporen, bruine tanden of spuugjes in de mondhoeken van mannen, werkt buitengewoon aantrekkelijk. Op de marktjes in de Sahara raakten mijn reisvriendinnen en ik zo verrukt van de schoonheid van de rijzige Toearegs dat we vergaten dat we alleen maar hun ogen konden zien.

Doet u mijnheer vanavond voor uw vrouw maar eens een chèche om en een jurk aan. U zult versteld staan van het resultaat.

'Anders moeten we dicht'

VR 3-5

Blijf van m'n lijf-huizen luiden noodklok over personeelstekort

DEN HAAG (ANP) - De 'Blijf van m'n lijf'-huizen kampen met een nijpend tekort aan personeel. Bovendien is er een groot verloop onder de onbetaalde krachten. „Dit leidt tot een onaantvaardbaar hoge werkdruk in de huizen. Dat er nog zoveel Blijf-huizen open zijn, mag dan ook een wonder heten.”

Met deze woorden luiden medewerksters van 'Blijf van m'n lijf'-huizen gisteren in Den Haag de noodklok. Zij baseren hun noodkreten op het onderzoek 'Een kwestie van wegbliven' dat drs. B. Maathuis, ex-medewerkster van het Blijf-huis Venlo verrichtte in achttien van de twintig opvanghuizen in Nederland.

Het onderzoek betreft de periode 1986-1988. Gisteren namen de Tweede-Kamerleden A. Doelman-Pel (CDA) en M. Vliegthart (PvdA) het rapport in ontvangst.

Er zijn haast geen vrijwilligsters meer te vinden om in de opvanghuizen te werken, zo blijkt uit het onderzoek. In 1988 hadden alle huizen gemiddeld zeven medewerkers tekort om hun werk op goed niveau uit te voeren.

Daarbij komt dat de arbeidsduur van onbetaalde krachten steeds korter wordt. In 1988 vertrok 55 procent binnen één jaar. De hoge werkdruk, het aanvaarden van een betaalde baan, en de tanende belangstelling voor de vrouwenbeweging zijn hier

volgens het onderzoek debet aan. Dit betekent dat dezelfde hoeveelheid werk moet worden verricht door steeds minder mensen. Daardoor komen belangrijke zaken als nazorg, preventie, actie en onderzoek op de achtergrond te staan, aldus de onderzoekster. Er is alleen nog tijd voor korte-termijnactiviteiten zoals de opvang van mishandelde vrouwen. Veel huizen dreigen dan ook binnenkort gesloten te moeten worden.

Oplossing voor de problematische situatie is volgens Maathuis uitbreiding van het aantal betaalde medewerkers. „Want het aantal vrouwen dat vlucht naar een Blijf-huis neemt eerder toe dan af.”

Miriam zocht niemand de publiciteit. Ze was met koorts in een ziekenhuis in Milaan opgenomen, waar een dokter al snel concludeerde dat ze was verkracht en de carabinieri waarschuwde. Een krant meldde kort daarna over negen kolom op de voorpagina: „Meisje van twee door vader verkracht.” Een nationale hetze was begonnen.

L. S. is door een hel gegaan. De rechter ontzette hem uit de ouderlijke macht en kondigde aan dat Miriam aan een pleeggezin zou worden toevertrouwd. De relatie in toen een serieus medisch onderzoek verkrachting uitsloot. De schuld lag waarschijnlijk bij een onoordeelkundig aange-

brachte en voor kinderen ongeschikte zetpil tegen de koorts.

In de dagelijkse nieuwsshow van Enzo Biagi vertelde L. S. hoe hij die verschrikkelijke dagen was doorgemaakt: met huilen, bidden en kaarsjes opsteken voor de Maagd Maria. Maar Biagi, een journalistieke veteraan, vergat de hamvraag te stellen: wie zijn er volgens u verantwoordelijk voor uw onverdiende gang door de hel?

Sommige kranten die in de hetze voorop liepen, meldden de ommekeer en deden verder al of hun neus bloedde. Kwaliteitskrant *La Repubblica* opende de voorpagina met de gelukkige af-

loop, en de communistische partijkrant *L'Unita* bekende openlijk zich te hebben vergist en bood de slachtoffers excuses aan. Inmiddels is de pers weer op zoek naar nieuwe monsters.

JAN VAN DER PUTTEN

Onlangs verscheen onder de titel 'De televisietijd' het derde deel van de posthuum uitgegeven dagboeken van Wim Kan. Meer nog dan in eerdere delen rijst daaruit het beeld op van de populaire cabaretier als een getourmenteerde eenling, onzeker over eigen werk, bang voor jongere collega's, ongelukkig in zijn huwelijk en weifelend over erotische relaties. Frans Rühl, de jarenlange metgezel van Kan die de dagboeken nu naar buiten brengt, wordt door familie en vrienden een ontrechtte ontluistering verweten. Maar: 'Kan heeft de publikatie gewild, het was zijn levenswerk geworden.'

Een gesprek.

NRC 27
De gepubliceerde dagboeken bieden soms een onthullende blik op het privéleven van Kan. Zo lijkt er de laatste vijftien jaar van hun huwelijk onmiskenbaar een kloof te groeien tussen Kan en Corry Vonk. Rühl heeft er moeite mee dat te beamen. 'Daarmee verstoor ik wel heel erg het beeld dat Kan aan het slot van elke show creëerde. Maar het is waar: er was een verwijdering ontstaan. Dat had vermoedelijk te maken met het isolement waarvoor ze gekozen hadden. Ze zochten het isolement om zich te beschermen, maar het beviel zo goed dat het extreem werd. In de jaren '60 kon je hen nog bellen, tien jaar later was dat ondenkbaar. 'Nu kon Kan zijn wereldje nog wel intact houden via de telefoon en de kranten, maar mevrouw Kan had alleen nog maar haar broeikas en haar kleedkamer in het theater. Zij was bovendien een zwart-wit denker. Je kon haar niet van zwart naar wit halen - ook Kan niet. Hij moet op den duur ook beseft hebben dat er tussen hen een niveauverschil was in kennis. Maar zij bleef toch zijn houvast, zonder haar kon hij niet op het toneel staan, en daarom haalde hij haar telkens weer naar voren.' Corry Vonk begon zich te ergeren aan de veelvuldige contacten van Kan met jonge meisjes op het Scheveningse strand. Hij praatte en dolde urenlang met deze meisjes, de meesten in de leeftijd van dertien tot zeventien jaar. Soms bezocht hij een verjaardagsfeestje, zoals van Iris (dertien) die hij als volgt beschrijft: 'Iris zag er allerleukst uit in een lichtblauwe coltrui en een lange skibroek. Lang, blond en lief.' Ook Rühl onderkent de erotische lading van dergelijke passages. 'Het was lopen op de richel van het risico,' zegt hij. Kan was immers al in 1959 en 1962 in aanraking gekomen met de zedenpolitie, na contact met kinderen. De eerste keer werd hij zelfs gearresteerd, maar weer snel vrijgelaten. Rühl: 'Het ging om jongensachtige vrouwen. In het begin zijn het er twee, drie, daarna worden het er - misschien ook als camouflage - enkele tientallen.'

Was u niet verbaasd dat hij daarmee bleef doorgaan?

'Ja, maar hij heeft het een hele tijd niet gedaan. In de jaren '70 begon hij er weer mee omdat hij dacht dat de risico's beperkter waren. Hij was een soort instituut geworden en kon het lanceren als zijn ontspanning. En dat was het voor het grootste deel ook.'

Toch moet hij het er moeilijk mee hebben gehad. Kan dat de oorzaak van zijn depressies zijn geweest?

'Dat geloof ik niet. Die twijfel en depressies hadden voor negentig procent met zijn vak te maken. De overige tien procent is te herleiden tot zijn contact met mevrouw Kan en de wandelingen met de meisjes die inderdaad iets meer waren dan gewone wandelingen.'

Ook aan het contact met Rühl wijdt Kan in zijn dagboeken gevoelige, intieme passages. Rühl verbleef vaak bij het echtpaar Kan, hij had in al hun huizen een eigen kamer. In *De televisietijd* schrijft Rühl: 'Want dat was de basis van onze vriendschap: lachen, pleziermaken, kwajongensachtig het serieuze doorbreken.' 'Het kwajongensachtige was de basis,' zegt hij. 'Anders was het andere er nooit gekomen. Wij gingen niet ergens zitten om vier uur lang een ernstig gesprek te voeren. Daarvoor moest je eerst door een beek lopen of bijna van een berg afvallen. Er waren middagen waarop we niets tegen elkaar zeiden, maar dan op een gegeven moment tot het uiterste van vertrouwelijkheid gingen. Meer wil ik er niet over zeggen. Daar ben ik nog niet aan toe.' De laatste jaren van het echtpaar Kan maakte Rühl van nabij mee. Hij zag hoe het isolement zich tegen hen keerde. 'In het laatste rampjaar van Kan zou hij graag wat meer ondersteunende hulp hebben gehad, maar die kwam niet meer omdat alle lijnen waren verbroken. En dan praat ik nog niet eens over de ruim vier

jaar waarin mevrouw Kan haar man overleefde en er bijna niemand meer kwam.'

U schrijft dat Kan na de attaque van Corry in mei 1982 het medisch advies kreeg haar tijdelijk los te laten. Omdat hij er zelf aan kapot ging?

'Ja, hij ging er volledig aan onderdoor. Hij kon zich bijna niet meer terugtrekken, alle momenten waren beladen met de problemen van mevrouw Kan. Hem is dringend aangeraden een paar dagen elders te gaan wonen. Maar dat wilde hij absoluut niet. Ik heb hem op het einde twee keer naar het Sint Radboud Ziekenhuis in Nijmegen moeten rijden. Hij dacht toen nog dat zijn klachten aan depressiviteit te wijten waren. Hij nam zijn koffertje mee en hij hoopte dat de medici hem zouden dwingen te blijven. Alleen op die manier had hij even van huis kunnen loskomen. Zelf wilde hij die beslissing niet nemen. Maar ze stuurden hem beide keren terug naar dat huisje op de Veluwe met die benauwende toestand.'

Eind augustus 1983 wordt Kan met slokdarmkanker in het Sint Radboud Ziekenhuis opgenomen. Ruim een week later is hij overleden. Rühl: 'Hij heeft voortijdig de behandeling stop laten zetten. Daarom ging het zo snel en kwam het einde zo onverwacht. Van Liempt stelde hem nog Laurence Olivier ten voorbeeld en zei: "U kunt er ook mee doorleven," maar Kan wilde dat niet meer.'

'Pas op het moment dat het afgelopen was, ben ik gaan terugdenken. Toen besepte ik pas hoe nonchalant ik met het succes ben

omgegaan. Je ervoer het als vanzelfsprekend dat de zalen altijd uitverkocht waren, terwijl ik nu vaak moet zwoegen om er honderd binnen te krijgen.'

'Ik ben er nog steeds niet aan gewend. Voor de buitenwereld blijf ik de jongen die met Kan gewerkt heeft. En ook voor mezelf geldt dat nog steeds. Zodra ik een theater binnenkom, met welke voorstelling ook, moet ik altijd weer eerst aan Kan denken. Ik kan me flarden dialoog herinneren, situaties waar hij en ik gestaan hebben. Met andere artiesten heb ik dat niet. Dat is natuurlijk niet goed, het remt je vooruitgang. Het heeft iets van: het mooiste is geweest.'

Beierse arts krijgt 2,5 jaar cel in „heksenproces” tegen abortus

Van onze correspondent

JOS KLAASSEN **VK 6**

BONN — Het „heksenproces van Memmingen” is vrijdag afgelopen met de veroordeling van de 50-jarige vrouwenarts Horst Theissen tot tweeneenhalf jaar gevangenis. Verder mag de arts drie jaar lang zijn beroep niet uitoefenen. Het Landgericht van Memmingen achtte Theissen in 79 gevallen schuldig aan het illegaal uitvoeren van een abortus.

Bijna acht maanden heeft het proces tegen de vrouwenarts geduurd. De officieren van justitie in Memmingen, Herbert Krause en Johann Kreuzpointner, hadden Theissen aangeklaagd wegens 156 gevallen van abortus. De Beierse justitie maakte jacht op de vrouwen die zich door Theissen hadden laten aborteren. Van de 277 vrouwen die vervolgd werden zijn er tot nu toe 140 met zware geldstraffen beboet. Slechts twee vrouwen zijn vrijgesproken.

De ambitieuze officieren Krause en Kreuzpointner begonnen in de zomer 1986 hun onderzoek tegen Theissen na een anonieme tip bij de belastingdienst. De arts zou het geld dat hij met de abortussen verdiende niet aan de belasting hebben opgegeven. De fiscus nam Theissens kaartenbak met medische gegevens in beslag en gaf die aan de justitie. De jacht op Theissen en de vrouwen die hij geholpen had was dus een peulenschilletje.

De Westduitse abortuswetgeving bepaalt dat vrouwen die zich laten aborteren vrijuit gaan als zij zich in een zodanige noodtoestand bevinden dat een voortzetting van de zwangerschap niet verlangd kan worden. Bovendien moet vaststaan dat er geen andere oplossing voorhanden was. De rechters in Memmingen moesten daarom vaststellen of de vrouwen al of niet in nood verkeerd hadden, toen zij Theissen om hulp vroegen.

Tachtig vrouwen hebben tijdens het proces tegen Theissen moeten getuigen. Een groot deel van de getuigenverhooren vond achter gesloten deuren plaats. De vrouwen kregen vragen te verduren naar de intimiteiten van hun huwelijk en naar hun sociale situatie in het algemeen. Wat zij zeiden werd weer tegen hen gebruikt.

Wat er over de verhoren in Memmingen naar buiten drong, was onrustbarrend. Een vrouw van midden dertig en moeder van drie kinderen had van haar artsen te horen gekregen dat zij zou kunnen sterven als ze nog een kind zou krijgen. De 34-jarige officier van justitie Herbert Krause viel tegen haar uit: „Zou kunnen sterven, zou kunnen!” Twee gehuwde vrouwen waren van een andere man zwanger geworden. Hun huwelijk is door het proces op de klippen gelopen. Een andere vrouw was bang haar baan te verliezen. De Memmingense justitie: dan had u dus ook een pleegmoeder voor het kind kunnen betalen. Een ander was werkloos en leefde van een kleine sociale uitkering. De justitie: dan had u tijd genoeg om voor het kind te zorgen.

Een hoogtepunt bereikte het „heksenproces” toen aan het licht kwam dat de 38-jarige rechter Detlef Ott in 1980 persoonlijk ervoor gezorgd had dat zijn toenmalige vriendin abortus kon laten plegen — niet in Beieren uiteraard, maar in Baden-Württemberg. Ott werd

gewraakt. Hij was de rechter die de vrouwen het meest had getergd met zijn vragen. Als een boekhouder vroeg hij hen naar de grootte van hun woning, de hoogte van hun inkomen, naar hun schulden en of ze misschien ook een auto hadden. Waarom wel een auto en geen kind?

De officieren van justitie Krause en Kreuzpointner eisten uiteindelijk tegen vrouwenarts Theissen een gevangenisstraf van drieëneenhalf jaar en drie jaar beroepsverbod. Theissen, zeiden ze, had de vrouwen „als slachtvee” behandeld. De advocaten van Theissen benadrukten dat de justitie niet de geschikte instantie is om te beoordelen of een vrouw zich in een noodsituatie bevindt of niet. Alleen een arts kan dat in een vertrouwelijk gesprek, zeiden Theissen advocaten. Zo hadden zich ook een tiental getuigen-deskundigen tijdens het proces uitgedrukt: „Wat voor de één geen probleem is, kan voor de ander levensbedreigend zijn”. De rechters van Memmingen kozen in hun vonnis de zijde van de justitie. Maar tegen hun vonnis is intussen beroep aangezet.

MENSEN OP ZATERDAG

bijdrage: ruud verdonck

✓
27-5-'89

dagje gluren bij 'niets om 't lijf'

Dat zul je altijd zien. Het had gerust Wereldnaturistenweek kunnen zijn, maar dan gaan de temperaturen eindelijk zakken en blijkt het pas morgen Wereldnaturistendag te zijn. Vandaag en morgen wordt dat feit gevierd met open dagen op diverse terreinen van verenigingen die bij de Nederlandse Federatie van Naturistenverenigingen zijn aangesloten.

Op goed beschutte terreinen, waar „doorgaans veel langer van zon en frisse lucht genoten kan worden dan bij ons Nederlandse klimaat verwacht wordt“, kan kennis gemaakt worden met de geneugten van het blotelijks recreëren. Volgens de NFN zijn er al anderhalf miljoen Nederlanders die dit genoeg kennen. Mogelijk dat de open dag een stap voorwaarts kan betekenen, want slechts een fractie van die lui zijn ook aangesloten bij een naturistenvereniging.

Nederland kent 43 naturistenterreinen, verspreid over het gehele land. Ze staan alle opgesomd en beschreven in het meer dan complete 'Naturistisch Reisboek voor Nederland'. De zevende editie is inmiddels uitgekomen. Bloot reizen is er buiten de kofferbak nog niet bij, maar in de gids staat precies beschreven op welke terreinen het wel of niet is toegestaan om alcohol te gebruiken, te roken, radio of tv mee te nemen, de barbecue aan te steken, vlees te eten, de hond mee te nemen, dan wel of het wenselijk is om een brandblusapparaat bij de hand te houden.

'Insisteert de agent de broek aan te trekken, doe dat dan, maar trek hem uit als hij weg is.'

FOTO ERWIN VERHEIJEN

Zo mag men op het Starnmeer te Spijkerboor niet drinken, niet roken, niks hifi en geen Sky Channel, maar in de bijgaande tips voor recreanten die zich hier bloot geheel onthouden, wordt erop gewezen dat Amsterdam in de buurt is met „bruine kroegen en nachtclubs rond Rembrandt- en Leidseplein“. Geregeld bloot zwemmen in een heus zwembad behoort ook tot de verworvenheden van onze maatschappij. Hiervoor dient men langs te gaan bij verenigingen die 't liefst NOL of NUL heten, Niets Om 't Lijf,

dan wel de regionale uitgave Niks Om 't Lief. Te Nuenen wordt ons veel inzicht verschaft in de levenskunst van de naturist, daar kan men terecht bij Nunat. Iets wilder kan ook. Nederland heeft tientallen zogeheten naaktstranden, die ook in de gids beschreven staan, benevens de etiquette die daar geldt. Een probleem van de naaktloper is, dat de hobby altijd is toegestaan, zo lang niemand daar last van heeft. Het reisboek geeft wat dit betreft een aantal handige tips. Zo kan een

plaats geschikt blijken om er eens even uit de broek te gaan, als daar reeds andere bloterikken rondhangen. De geschiktheid kan echter ook blijken indien men geen boze blikken ontwaart nadat men met de broek per ongeluk ook het slijpje heeft uitgetrokken. Ongeschikt is een plek als er iemand geïrriteerd reageert.

„Hoe gedragen we ons nu van de zomer?“, vragen de schrijvers zich samenzweerderig af. Da's makkelijk: „Ga overal naakt liggen, lopen, spelen, zwemmen, waar dat rede-

lijk kan.“ Hebben de burens bezwaar als u in uw adamskostuum op het balkon trimt? „Ga zonodig een eindje verderop liggen.“

Maar dan? In geval van conflict? Hier helpt het hoofdstukje 'Oom agent'. Meent u zich op een door u geschikt geachte plaats in uw nakie te kunnen verpozen en treedt de sterke arm der wet desondanks op, dan vertelt u oom agent dat u steunt op artikel 430a van het wetboek van strafrecht. „Insisteert de agent de broek aan te trekken, doe dat dan, maar trek hem uit als hij weg is.“

Een fijn zootje, die naaktlopers, zitten zeker ook stiekem te roken achter een boom te Spijkerboor. Enfin, mocht oom agent overgaan tot het uitdelen van een bekeuring, dan luidt het advies om niet te betalen, maar de schrijver van het betreffende hoofdstuk te bellen.

Een handig reisboek. Mocht u ondanks dit alles tijdens uw komende weekend-uitje niet de broek willen uittrekken, maar toch van de Wereldnaturistendag willen genieten, vergeet dan natuurlijk niet om de verrekijker in te pakken.

Sonu (2) en Arjun (8) zijn getrouwd

JODHPUR ^{Tur}
(AP) - Twee kinderen worden tijdens de laatste ceremonie voor hun huwelijk door hun vaders begeleid. Een onderdeel van de ceremonie is het maken van een wondje in de huid. Daarmee wordt het huwelijk bezegeld. Het huwelijk tussen het meisje Sonu (2) en de acht jaar oude jongen Arjun had plaats in een klein dorp bij Jodhpur in de Indiase staat Rajasthan. Kinderhuwelijken zijn weliswaar verboden, maar hebben nog steeds plaats.

Nieuwsblad van het Noorden • woensdag 3 mei 1989

Veel geweld op Franse scholen

PARIS — Bruno kon niet betalen. Dat pikten zijn afpersers niet: zij overgoten de 13-jarige Franse scholier met benzine en staken hem in brand. Dagenlang zweefde Bruno tussen leven en dood. De slachtoffers waren klasgenoten van Bruno uit Garges-les-Gonesse, een voorstad van Parijs.

De zaak Bruno is alleen wat de verschrikkelijke gevolgen betreft een uitzondering. Volgens een onderzoek van het Franse instituut voor medisch onderzoek Inserm behoren afpersingen op meer dan de helft van de Franse scholen tot het leven van alledag. Aanslagen op docenten, gebruik van verdo-

vende middelen en verkrachtingen van meisjes zijn eerder regel dan uitzondering.

Iedereen zwijgt erover. Directeuren en leraren denken vooral aan de reputatie van de school. De ouders - als zij al iets merken - zwijgen als het graf om maar niet in opspraak te komen en hun kinderen te ontzien. De jonge daders en slachtoffers regelen de zaken onderling.

Toen de 15-jarige Christophe Nautou in Saint-Aubin les Elbouf, een voorstad van Parijs, door een medescholier werd neergestoken, sprak de politie dan ook voorzichtig van "een geld-

kwestie". Het woord afpersing viel niet; maar iedereen wist waarover het ging.

Meestal gaat het slechts om kleine geldbedragen, drie, vier gulden. "De jongeren hanteren dezelfde methoden als hun voorvaders", verklaarde een psychologe in het dagblad Figaro. "Eerst vragen zij het vriendelijk, dan volgen dreigementen, en tenslotte slaan ze, zo nodig, toe. De kinderen betalen en klagen er niet over".

Het geld halen de kinderen stiekem uit de boodschappentas van de moeder. Of uit hun spaarpot. Soms bedreigen ze zwakkere medescholieren.

Vaak is er maar één motief: verdovende middelen. Volgens een studie van het Instituut voor Pedagogisch Onderzoek in Parijs heeft een op de vier scholieren in de leeftijd van 16 tot en met 19 jaar al drugs gebruikt. Van de 13-jarigen gebruikt 7 procent al drugs.

De zaak Loic Metrot spreekt ook boekdelen: kort geleden overgoot deze 18-jarige scholier zijn leraars met trichloorethyleen, "omdat ze zo vervelend lesgaf". De 30-jarige docente liep ernstige verwondingen op in het gezicht. Medescholieren hadden Loic be-

taald voor de aanslag. De jonge dader uit Louvier kreeg als straf een week voorwaardelijke gevangenisstraf en 80 uur verplicht werken in een sociale instelling.

Aan verklaringen voor de golf van geweld onder jongeren is geen gebrek: de troosteloosheid in de betonwijken en de verveling. Plus de verheerlijking van geweld op tv en de agressiviteit van de hebben-halen-houwen-maatschappij.

Veel geweld doet zich voor op de technische en middelbare scholen in de voorsteden en de luxueuze wijken in Parijs, in de grensstreek met België en de regio's rond Nice en Marseille.

Scholier (14) terroriseert klasgenoten

Van onze correspondent

ROTTERDAM — Een veertienjarige scholier uit Rotterdam heeft de afgelopen zes maanden een dertienjarig klasgenootje een geldbedrag van vijfduizend gulden afhandig gemaakt. Hiervoor bedreigde de scholier zijn slachtoffer met lichamelijk geweld en zelfs met de dood. De dertienjarige jongen stal uit lijfsbehoud in de weekeinden kleine bedragen van zijn ouders en overhandigde die op maandagmorgen aan zijn kwelgeest.

De veertienjarige jongen trok op school ook de aandacht door zich te gedragen als een dictatortje. Klasgenoten liet hij zijn schoenveters vastmaken en zijn schoolboeken oprapen. De Rotterdamse politie heeft de afperser ingesloten. Zij verwacht nog enkele aanhoudingen te verrichten, omdat de jongen bij zijn bedreigingen mogelijk hulp heeft gehad van enkele vriendjes.

Léa Massari, left, and Benoît Ferreux, right, are mother and son in "Murmur of the Heart," Louis Malle's engaging and comic portrait of a French family. It is playing at several local theaters.

'Aids-voorlichting is pas goed als je er echt om kunt lachen'

door Aldert Schipper

NOORDWIJKERHOUT — Twee mannen zitten op een sofa. De een heeft een injectiespuit in zijn hand, blijkbaar zijn het drugsputters op het punt een shot te nemen. In het filmpje komt een derde man de kamer binne, die roept: „Jongens wat doen jullie? Weet je niet dat je zo aids kan krijgen?" Waarop een van de spuiters zegt: „Wind je niet op, kalm aan, wij zijn veilig. Wij dragen condooms.”

Er zijn globaal gesproken twee manieren om voorlichting te geven over aids. Je kan een beroep doen op de angst voor deze ziekte en de mensen die spuiten met vuile spuiten of die vrijen met wisselende partners er op wijzen dat ze met de dood spelen. Dan leg je een relatie tussen seks en ziekte en dood en maak je seksualiteit onbespreekbaar. Dat seks geen openlijk gespreksonderwerp is, is een van de belangrijkste oorzaken waardoor condooms ongebruikt blijven. En naast monogamie vormen condooms nog het enige middel tegen de verspreiding van aids. Je kan humor en een relativerende

woordkeuze gebruiken om seks bespreekbaar te maken. Nederland is bepaald niet het enige land waar humor in de strijd geworpen is tegen aids.

Een voorbeeld wordt gevormd door de twee mannen op de sofa. De twee zijn Amerikanen en ze werden gisteren ten tonele gevoerd door Jo Kenny, de directeur van de aids-informatiecampagne in Santa Cruz in Californië. Zij sprak op het internationale congres over de preventie van aids dat vandaag in Noordwijkerhout wordt besloten.

„De angst is er al. Die kunnen we met humor bestrijden. Zo kunnen we de mensen over hun verlegenheid heen helpen. Het gebruik van humor versterkt het gemeenschapsgevoel en door humor in te voeren, durft de vrijer veilig sekscontact met zijn partner te bespreken.” Jo Kenny heeft een lachend gezicht. Ze vervolgt: „Als je zegt dat seks hetzelfde is als de dood, heeft dat geen verandering van de seksuele gedragingen tot gevolg. Je moet de gedachte overbrengen dat vrijen met condoom leuk is. Seks is niet alleen neuken, er is ook wat voor en na de penetratie.” Ze vertelt hoe een conferencier in nachtclubs in Californië de voor- en nadelen van verschillende condooms ter sprake bracht.

„In tv-filmpjes laten we zien hoe jonge mensen condooms kopen in de winkel. Wij moeten erg oppassen, want dingen die in Nederland gemeengoed zijn, worden in Amerika nog gezien als pornografie. Pas de laatste twaalf maanden is het mogelijk in de VS vrij een condoom te laten zien. Je mag in Amerika bijvoorbeeld nog steeds geen stijve penis tonen. Dus je kunt niet laten zien hoe je een condoom aanbrengt. Toen wij dachten dat we er een oplossing voor hadden, door met een banaan het gebruik van het condoom te laten zien, maakte de firma Chiquita bezwaar.” Nederland wordt op het congres algemeen bewonderd voor de effectieve voorlichting tegen aids.

Lichte toon

Ons land gebruikt daarbij ook de lichte toon, die Jo Kenny voorstaat. „Maar humor is niet een algemeen verschijnsel,” zegt ze. „Elke culturele groep heeft zijn eigen humor. Bij homoseksuelen zul je een andere taal moeten gebruiken dan bij intraveneuze druggebruikers. Dat we tot dusver etnische groepen moeilijk bereikten komt mede doordat wij die talen niet spreken. Voor elke doelgroep moeten we een eigen vocabulaire gebruiken. En bij het op-

zetten van een campagne moeten dus de mensen uit de doelgroep worden betrokken. Anders missen we de toon.”

In Engeland worden bepaalde doelgroepen geholpen met teksten. Zo wordt de Londense prostituee de volgende zinsnede aangereikt, waarmee zij duidelijk kan maken dat zij uitsluitend met condoom vrijt: „Ik kon meteen zien dat jij een grote hebt! Wat goed dat ik extra grote condooms heb. Laten we eens kijken of ik gelijk heb.”

„Homoseksuelen hebben verrassend positief gereageerd op de aids-voorlichting. Dat komt doordat er geen initiatief van betekenis is geweest waar de homo's buiten zijn gehouden.” Dat zegt de jeugdarts F. Wafelbakker, inspecteur van de jeugdgezondheidszorg en lid van de 75-jarige Stichting seksueel overdraagbare ziekten, de organisatrice van het aids-congres. Wafelbakker is lid van de Nationale commissie aids-bestrijding. Het is Wafelbakker opgevallen dat de openheid over seks sterk groeit. Hij wijst er op dat nog maar kort geleden een gipsmodel moest worden gebruikt om te laten zien hoe je een condoom aanbrengt. Volgens hem doet moralisme het niet meer in de voorlichting. Dat is

N 1/4 N 3-5-89

vr 3-5

Naast monogamie zijn condooms nog het enige middel om de verspreiding van aids te voorkomen. FOTO HANS VAN DIJK

VERVOLG TR 3
 een punt van strijd tussen de voorlichter, die steeds liever het beestje bij zijn naam noemt en de overheid, die het liefste ziet dat een wollig taalgebruik wordt gehanteerd. Gisteren werd op het congres een Deense tv-spot getoond, die een einde maakt aan alle moralisme en niets aan duidelijkheid te raden overlaat. Je ziet een automobilist,

die een fietser gadeslaat, die het park inslentert. De automobilist zie je zijn trouwring afdoen en de fietser volgen naar een pisbak. Je bent er voorts getuige van hoe de twee elkaar daar aftrekken en daarbij geen condoom gebruiken. De automobilist doet zijn broek weer omhoog en zijn trouwring aan. Na thuiskomst vrijt hij met zijn vrouw.

Daarbij gebruikt hij wél een condoom. Met haar gaat hij op stap. Daarbij komt hij de fietser uit het park weer tegen. Opnieuw een sekscontact, ditmaal anaal. Nu gebruikt de automobilist een extra versterkt condoom. In de film blijft elk moreel oordeel achterwege. Wafelbakker: „Zo besteed je je campagne-geld blijkbaar goed.”

AIDS
 Guus Herbschleb

Veiligheid bloedtransfusies gebaseerd op eerlijkheid donor

Nieuwe PCR-onderzoeksmethode toont AIDS-virus zelf aan en biedt mogelijk oplossing voor selectieproblemen bij bloedbanken.

Hoe veilig zijn de bloedtransfusies in Nederland? De bloedbanken doen er alles aan om de kans op besmetting met het AIDS-virus tot het minimum te beperken. Iedere bloeddonatie wordt getest op antistoffen en aan risicogroepen is gevraagd zich - vrijwillig - terug te trekken als bloeddonor.

Maar hoe eerlijk is de Nederlander, als het erom gaat toe te geven tot een risicogroep te behoren? En hoe lang kan het eigenlijk duren, voordat er na een besmetting met het AIDS-virus antistoffen gevormd en dus aantoonbaar zijn? Wie het weet, mag het zeggen.

Op 19 juni buigt de Tweede Kamer zich andermaal over de AIDS-problematiek. Het selectiebeleid van de bloedbanken zal daarbij ook zeker ter sprake komen.

Risicogroepen

- Personen met risicovolle contacten moeten geen bloed geven. Dit zijn:
 - mannen die na 1980 seksueel contact hebben gehad met een andere man
 - personen die na 1980 drugs hebben gespoten
 - personen die na 1980 seksueel contact hebben gehad met iemand uit een risicogroep

De bloedbanken hebben het sinds 1980 bepaald niet gemakkelijk gehad. Een dodelijke ziekte (Acquired Immune Deficiency Syndrome) leek te zijn overgewaaid uit Amerika en het had alles te maken met bloed. Meer was op dat ogenblik niet bekend. Het was niet mogelijk bloeddonors te testen op de aanwezigheid van het AIDS-virus, of wel het Human Immunodeficiency Virus (HIV). Pas in 1985 konden bloedmonsters worden getest op de aanwezigheid van antistoffen. Een probleem daarbij is wel dat er een zekere tijd verstrijkt tussen het moment van besmetting met HIV en het ontstaan van antistoffen tegen dit virus. Algemeen wordt aangenomen dat de meeste mensen binnen drie maanden na de HIV-infectie antistoffen aanmaken. Maar het zou best kunnen zijn dat bij sommigen deze zogenaamde 'window-fase' langer duurt dan drie maanden. Sommige publicaties spreken zelfs over een periode van enkele jaren. En daar zit nu voor de bloedbanken het grote probleem.

Een bloeddonor kan besmet zijn met HIV, maar als hij of zij nog verkeert in de window-fase, dan is dat niet te constateren. Het bloed wordt gebruikt voor een transfusie en zo wordt ook de ander besmet met HIV. Natuurlijk, de kans hierop is erg klein, maar toch zeer reëel aanwezig.

Naar mate er meer bekend werd over de ziekte AIDS, veranderde in de afgelopen jaren ook het selectiebeleid van de bloed-

banken. Om het zekere voor het onzekere te nemen werd het beleid ten aanzien van homoseksuele mannen ieder jaar verscherpt.

In 1983 werd nog gesproken over 'homoseksuele mannen met veel wisselende, vaak anonieme, seksuele contacten'. Aan hen werd gevraagd zich terug te trekken als bloeddonor.

In 1985 luidt de formulering: 'mannen met wisselende homoseksuele contacten,

dat wil zeggen iedere man die zelf - of wiens partner - sedert 1980 met meer dan één andere man seksueel contact heeft gehad'.

In de laatste folder (1988) worden ook tot de risicogroep gerekend 'mannen die na 1980 seksueel contact hebben gehad met een andere man'. Deze formulering kan ertoe leiden dat twee mannen die al vele jaren een monogame relatie onderhouden, toch geweigerd worden als bloeddonor.

Het Tweede-Kamerlid Ria Beckers (PPR) sprak vorig jaar in een uitgebreide commissievergadering over 'discriminatie' en diende een motie in. Zij verzocht de regering ervoor zorg te dragen dat het

beleid gericht blijft op vrijwillige terugtrekking van donoren met wisselende seksuele contacten. Deze motie is nog niet behandeld en komt wellicht aan de orde op 19 juni, als de uitgebreide commissievergadering (volksgezondheid, justitie en sociale zaken en werkgelegenheid) zich weer over de AIDS-problemen gaat buigen. In het debat met staatssecretaris Dees van volksgezondheid, vorig jaar april, toonde Ria Beckers zich weer verbaasd dat ook mannen met een monogame relatie zich als donor moeten terugtrekken: Dat zou dus betekenen dat als de ziekte zich gaat verbreiden via heteroseksuele contacten, men dan tegen alle mensen die sinds een bepaald jaar heteroseksuele contacten hebben, ook als ze monogaam zijn, zegt: 'treed maar vrijwillig terug. Dat is toch van de gekke!'

Slecht criterium

Volgens de heer C. Dudok de Wit, secretaris van het College voor de Bloedtransfusie, is het begrip 'vaste relatie' een slecht criterium, dat te weinig veiligheid biedt.

'We hebben in het verleden een aantal seropositieve bloeddonors gevonden, die toch zeiden een vaste relatie te hebben. De vraag is hoe lang een vaste relatie duurt en bovendien weet je niet altijd zeker wat je partner doet.'

Het College voor de Bloedtransfusie, zeg maar het overkoepelend orgaan van alle bloedbanken in Nederland, ziet het niet als zijn taak per individu te beoordelen of iemand wel of niet veilig heeft gevrijd.

'Ik wil onderstrepen dat het voor een aantal homofielen meer acceptabel is dat er een ruime selectiemarge wordt genomen, dan dat we gaan vragen naar het gedrag.' Aldus Dudok de Wit, die toegeeft dat er een spanningsveld bestaat in het beleid van de bloedbanken. Aan de ene kant moet het afgenomen bloed zo veilig mogelijk zijn, aan de andere kant dienen donoren op basis van vrijwilligheid zich terug te trekken, opdat er geen sprake is van discriminatie.

Volgens Wouter van Ginkel, beleidsmedewerker van de homobelangenorganisatie COC, zouden de bloedbanken juist wél meer moeten letten op het individu.

'De bloedbanken focussen helemaal op risicogroepen, maar het gaat natuurlijk om het risico van een individu. Je kunt niet alle informatie in een folder stoppen, het is dus belangrijk om in een individueel gesprek met een donor te bekijken wat de risico's zijn. De bloedbanken willen 100% zekerheid, maar dat redden ze niet. Ze trekken het net zo strak aan, dat er juist mensen doorheen glippen. Het huidige beleid van de bloedbanken geeft een grotere onzekerheid.'

'Het gaat er niet om dat wij als homo's zo nodig bloed willen geven. Mensen met wisselende riskante contacten moeten zich zeker als donor terugtrekken. Maar wij willen een juist selectiebeeld en juiste criteria. Aan die criteria mankeert op dit ogenblik van alles.' Aldus Wouter van Ginkel.

Een homoseksueel hoeft niet 'gevaarlijker' te zijn bij het geven van bloed dan een heteroseksueel, zo meent Henk Krol, hoofdredacteur van de Gay-krant: 'Ik zou ervoor zijn dat een bloedbank meer gerichte vragen gaat stellen, maar is daar de tijd voor? En ik vraag me af wat de mensen antwoorden. Vooral getrouwde mensen met homoseksuele contacten zijn moeilijk grijpbaar. Het selectieprobleem is nagenoeg onoplosbaar. Je houdt altijd risico's, want mensen zijn niet voor 100% te vertrouwen. En bloed blijft een menselijk produkt.'

Bart Eijrond, bureauhoofd van de Nationale Commissie AIDS-bestrijding, is van oordeel dat een individuele benadering door de bloedbanken 'logistiek' niet te realiseren is: 'De bloedbanken zijn een massaal bedrijf. Je moet dan de methode van selectie afstemmen op de omvang van de populatie. Het gaat ieder jaar om zo'n

VERVOLG M6Z

500.000 bloeddonors. Een persoonlijk gesprek met een kopje thee is waarschijnlijk veel betrouwbaarder, maar dat is gewoon ondoenlijk. Je moet dus een veel sneller, maar toch ook fatsoenlijk selectiemiddel kiezen.'

De feiten

In 1988 werden 530.000 bloeddonors onderzocht op antistoffen tegen HIV. Van hen bleken er elf seropositief, zeven mannen en vier vrouwen. Voor zover na te gaan was er in drie gevallen sprake van een besmetting als gevolg van homoseksueel gedrag. Bij één donor ging het om druggebruik en één donor had een hete-

rooseksueel contact gehad met iemand uit Afrika. Bij vier seropositieve donors was geen duidelijke risicofactor te vinden. De overige twee kwamen niet opdagen voor een evaluatiegesprek, zodat van hen de oorzaak van de HIV-infectie onbekend bleef.

Uit deze cijfers blijkt dus in ieder geval dat vier van de elf seropositieve bloeddonors niet tot een risicogroep behoren, waarbij natuurlijk onduidelijk is of zij de waarheid hebben verteld. Hiermee is wel bewezen dat het uitsluiten van alleen risicogroepen geen 100% garantie biedt voor veilig bloed. Immers, onbekend is hoeveel bloeddonors verkeren in de window-fase, dus wel besmet zijn met HIV, maar nog geen antistoffen hebben gevormd.

Op 1 februari 1989 waren er in Nederland 737 AIDS-patiënten geregistreerd. Het aantal mensen dat geïnfecteerd is met HIV is onbekend, maar de schattingen lopen uiteen van 15.000 tot 30.000.

'Als je kijkt naar de enorm grote hoeveelheid, dan kun je zeggen dat het bloed in Nederland veilig is. De risico's zijn zo klein, dat ze maatschappelijk geaccepteerd zijn.' Aldus Dudok de Wit, die het onnodig vindt veel ophef te maken over dat minimale risico: 'Mensen kunnen de risico's van iets dat heel ernstig is, maar dat heel weinig voorkomt, slecht inschatten. Er kan dan angst ontstaan, die rationeel gezien ongegrond is.'

Maar volgens Wouter van Ginkel is het bloed in Nederland toch iets minder veilig dan door de bloedbanken wordt gesuggereerd: 'De individuele benadering ontbreekt. En mensen die zich verantwoordelijk voelen, daarover willen praten met de arts van de bloedbank en zelf kunnen aangeven wat nu eigenlijk hun werkelijke risico is, die sluiten ze uit. En alle anderen, die er niet over kunnen of willen praten, of de folder niet goed lezen, die sluiten ze niet uit. Daar zitten de risico's.'

Henk Krol is van mening dat de ziekte AIDS niet teveel als een apart probleem moet worden beschouwd: 'Bij een bloedtransfusie heeft een patiënt een uiterst kleine kans een aantal besmettelijk ziekten op te lopen, waaronder AIDS. Als je teveel de nadruk legt op AIDS, dan wordt de positie van de AIDS-patiënten nog slechter dan die nu al is.'

Voorlichting

Het probleem zit hem natuurlijk ook voor een groot deel in de voorlichting. Henk Krol: 'Het is heel moeilijk om afgewogen voorlichting te geven, want als je precies alle risico's wilt duidelijk maken, dan moet je zo verfijnd gaan informeren, dat er een heel boekwerk nodig is.'

Veel voorlichtingsmateriaal wordt niet gelezen, maar dat is inhaerent aan voorlichting, verzucht Dudok de Wit.

De Nationale Commissie AIDS-bestrijding ziet wel wat in een folder, die de mensen 'als een meetlat langs hun eigen seksuele leven kunnen leggen'. Bart Eijmond: 'Op basis daarvan kan een donor beslissen of hij wel of geen risico's heeft gelopen. Voor ons is het essentieel dat de mensen, als ze een verhoogd risico vermoeden, zich vrijwillig kunnen terugtrekken.'

Persoonlijke situaties zijn volgens Eijmond moeilijk in een folder op te nemen: 'De omschrijving is dus ruim, maar dan moet je wel voor mensen de mogelijkheid open laten om te zeggen: ik voldoe wel aan die beschrijving, maar feitelijk loop ik geen risico. Zij moeten dan gewoon bloed kunnen geven.'

Een aantal bloedbanken vraagt op dit ogenblik aan donors zelfs een 'eigen verklaring' te ondertekenen met als eerste strofe: 'Ik heb de vandaag aan mij verstrekte folder met AIDS-informatie voor bloeddonoren gelezen, en verklaar dat ik naar mijn beste weten niet tot een van de in die folder genoemde groepen met een verhoogd AIDS-risico behoort.'

Deze verklaring moet van de baan, want hij staat een individuele benadering in de weg, zo meent het COC. Ook de Nationa-

wijzen van deze 1980-grens. Het College heeft echter nog geen advies willen geven, omdat het belangrijke ontwikkelingen verwacht, die bekend zullen worden op de AIDS-conferentie in Montreal, die begin juni plaats vindt.

Dudok de Wit: 'We zijn heel erg voorzichtig met het bijstellen van het beleid. Er is nog veel onzekerheid over de duur van de window-fase.'

Verwacht wordt dat er in Montreal ervaringen bekend gemaakt zullen worden

Foto: Anos Angkor

le Commissie AIDS-bestrijding is erg ongelukkig met deze eigen verklaring, die strijdig is aan het vrijwillige karakter van terugtrekking. Bovendien is er duidelijk sprake van wantrouwen.

Een formele verklaring heeft verder ook geen inhoudelijke betekenis, omdat het gedrag van een bloeddonor door een buitenstaander nooit te verifiëren is, zo meent de Nationale Commissie AIDS-bestrijding. De maatregel van de bloedbank kan gemakkelijk als discriminerend worden ervaren, en dat is bepaald niet bevorderlijk voor de sfeer van vertrouwen en respect.

Volgens Dudok de Wit van het College voor de Bloedtransfusie heeft een aantal bloedbanken de eigen verklaring ingevoerd na overleg van de lokale AIDS-platforms.

Blijft nog de vraag wat er moet gebeuren met die bijna magische grens van 1980. Is het reëel te veronderstellen dat iemand in dat jaar geïnfecteerd is met HIV en anno 1989 nog steeds geen antistoffen heeft ontwikkeld tegen het virus? En los daarvan: wat weten mensen überhaupt nog van hun seksuele leven van bijna tien jaar geleden?

'De 1980-grens is absurd,' zegt Wouter van Ginkel van het COC, 'Alle wetenschappers zeggen ook dat zo'n lange termijn geen enkele zin heeft. Het is gewoon overdreven bangigheid van de bloedbanken.'

Ook het ministerie van WVC zet vraagtekens achter de 1980-grens, vertelt Rob de Graaf, beleidsmedewerker AIDS-bestrijding op het ministerie: 'Het is waanzin om negen jaar monogaam te zijn of helemaal geen seksueel contact te hebben. We zullen de grens moeten verleggen, anders sluiten we straks alle jongeren uit. En dat is toch een heel belangrijke groep voor de bloedbanken.'

Staatssecretaris Dees van volksgezondheid heeft aan het College voor de Bloedtransfusie gevraagd om vóór 19 juni een advies uit te brengen over het al dan niet

met een nieuwe onderzoekstechniek volgens de PCR-methode (Polymerase Chain Reaction). Met deze reactie kan viaal DNA en RNA worden aangetoond, en dus ook het AIDS-virus zelf.

Dudok de Wit: 'Het wordt een heel nieuwe en revolutionaire techniek, die zich leent voor allerlei diagnostiekdoeleinden. Het heeft natuurlijk grote voordelen als je het AIDS-virus zelf kunt aantonen, want dan is het probleem van de window-fase en de antistoffen van zelf opgelost. Met de PCR zou je het AIDS-virus toch zeker binnen enkele weken na de HIV-infectie moeten kunnen aantonen.'

Natuurlijk betreft het hier een ontwikkeling, die nog in de kinderschoenen staat. Er moet veel ervaring mee worden opgedaan, voordat de methode op grote schaal kan worden toegepast. De bloedbanken wachten liever deze ontwikkelingen af, dan dat ze nu in allerijl de 1980-grens gaan verleggen.

Geen sinecure

Eén ding is duidelijk: het op de juiste wijze selecteren van bloeddonors is geen sinecure. Mensen realiseren zich niet altijd de risico's van hun daden, maar als zij hun mond houden, glippen ze gemakkelijk door de mazen van het selectienet.

Aan de andere kant zijn er de homoseksuelen - met één of meer contacten - die voor zich zelf weten dat ze absoluut veilig vrijen en desondanks verzocht worden geen bloed meer te geven. Dudok de Wit wijst in dit verband op het gezonde verstand van iedere bloeddonor en op de autonomie van iedere bloedbank.

'Als je het hebt over een masturbatie-contact, dan zegt je gezonde verstand dat dat geen infectiebron kan zijn. Maar we vragen daar niet naar, dus weten we het niet. En als een donor het wel vertelt, dan zou een keuringsarts van de bloedbank zo'n contact kunnen beschouwen als veilig. Dat is dan de verantwoordelijkheid van de keuringsarts.'

MARTIJN DOKUMENTATIESERVICE, LIJST 21, 26-6-1989, PERSFOCUS MEI 1989

dokumentatienummer

		aantal pagina's		
			prijs per exemplaar (indien bestelbaar via Martijn inclusief verzend- en administratiekosten)	
				indien bestelbaar via Martijn: X
				titel, enz.
DC 190	5	2,75	X	Tekst van nieuws-item over het verhoren van kinderen, VARA-radio, 29-3-1989.
Politiewoordvoerder dhr. Oost, hoofd afdeling jeugd- en zedenzaken van de rijkspolitie district Amsterdam.
Over cursus in verhoren van slachtoffers in video-studio.
DC 191	96	15,75		Tijdschrift voor Seksuologie, jubileumnummer 12½ jaar, juni 1989, over kontroversen in de seksuologie.
Administratie-adres: Drs. M. Moors-Mommers, Debussylaan 3, 5242 HH Rosmalen, tel. 04192-12888, betaling via een toegestuurd acceptgiroformulier.
A. Woord vooraf, dagprogramma "Kontroversen in de seksuologie"
B. L. v. Naerssen "Pedofilie, een kontroverse in de seksuologie"
C. J. Drenth, "Pedofilie vanuit de optiek van de hulpverlener"
D. A. Vansteenwegen, "Pedofilie: enkele kontroversiële reflekties"
Ook in diverse andere artikelen in dit jubileumnummer komen aspecten van jeugdseksualiteit aan bod.
DC 192	1	1,80	X	Brief van A. de Klerk aan redactie Welzijnsweekblad over artikel 19-5-1989 (DC 195)
DC 193	62	?		Conference-report from International Lesbian and Gay Association, european regional conference in Amsterdam 1988, on Europe-1992.
Uitg. NVIH-COC, Rozenstraat 8, 1016 NX Amsterdam, tel. 020-234596 / 231192.
Engelstalig. Over de vooruitzichten in het kader van de 'eenwording' van Europa in 1992.
DC 194	33	12,50		"Een 'nieuwe' zedenwet", Infobundel voor studiedoeleinden en intern gebruik; verschenen in de serie 'Elf en dertigst' nr. 8. Uitgave Stichting Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming WPN, Postbus 1585, 6501 BN Nijmegen.
Te bestellen door storting van f 12,50 (prijs inclusief porto) op giro 5412175 van de uitgever.
Bevat diverse artikelen, de huidige wetstekst, de tekst van het voorstel tot wetwijziging van de minister en de reactie van de landelijke NVSH daarop.
DC 195	4	2,80	X	Artikel "Behandeling is gericht op gedragsverandering, niet op genezing", Gertjan van Elk, in Welzijnsweekblad 19-5-1989. Een veralg van een gesprek met Nel Warner, psychologe en reclasseringswrkster te Rotterdam; bevat weer vele vooroordelen.
DC 196	12	3,85	X	Artikel "Jongensprostitutie, een carrière van betekenis", Gijsbert van de Lagemaat, in Jeugd en Samenleving april 1989.

Bestelwijze, alleen voor de met X gemerkte stukken:

maak het bedrag over op Postbank 5459646 t.n.v. Vereniging Martijn, Postbus 5478, 1007 AL Amsterdam, o.v.v. het gewenste dokumentatienummer.

Let op: korting bij bestelling van meer stukken en/of exemplaren tegelijk.

Zie daarvoor Persfocus maart 1988. Gewijzigde kopieprijis: f 0,05 p.st.

Nadere informatie: 020-448266.

